

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

CUMHURİYET DÖNEMİ İSTİHBARAT ÖRGÜTLERİ

KERİM ALTIAY

DOÇ.DR. NURETTİN GÜLMEZ

MANİSA 2013

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

CUMHURİYET DÖNEMİ İSTİHBARAT ÖRGÜTLERİ

KERİM ALTIAY

DOÇ.DR. NURETTİN GÜLMEZ

MANİSA 2013

Ö Z E T

Modern anlamda ilk istihbarat teşkilatının kurulması, Osmanlı Devletinin son dönemlerine denk gelmektedir. Mütareke ve Milli Mücadele dönemlerinde Türk bağımsızlık mücadelesine ciddi destek veren çok sayıda gizli (istihbarat) gruplar kurulmuştur. Bu istihbarat grupları çok kısa ömürlü olmuşlardır. Genelde amaçları, İstanbul'dan Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü Anadolu'ya nitelikli asker ve silah aktarmak olarak şekillenmiştir.

29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından çok kısa bir süre sonra “devlet çapında istihbarat” yapacak modern bir istihbarat teşkilatına gereksinim doğmuştur. 1926 yılına gelindiğinde Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin kurulma çalışmaları başlamıştır. Bu teşkilat ülke içi ve dışı istihbarat çalışmalarını konu edinmiştir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin gelişimine paralel olarak da büyümesini sürdürmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti devleti geliştikçe birçok dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de başka istihbarat birimlerinin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç kapsamında, 1937 yılında Emniyet Teşkilatı Kanununda yer alan Polis İstihbarat Birimi kurulmuştur. Kuruluş amacına ilişkin faaliyetlerine ancak 1951 yılında başlayabilmiştir. Genel amacı ülke seviyesinde, suç ve suç örgütleriyle mücadelede önleyici tedbirler almak olarak belirlenmiştir. Böylelikle polis içinde kriminal bir istihbarat birimi oluşmuştur.

Çalışma esnasında, istihbaratın “gizlilik” ilkesinin, istihbarat arşivlerine de yansıdığı görülmüştür. Bu bilgi ve belgeler azami ölçüde değerlendirilmiştir. Çalışmanın bütünlüğüne ışık tutacak istihbaratla alakalı ana konulara kısa temas yapılacaktır. Osmanlı'nın son döneminde kurulan Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'nın yaşadığı tarihi süreçten bahsedilecektir. Bu istihbarat birimlerinin kuruluşuna bakıldığında, sadece ülke içi, sadece ülke dışı veya hem ülke içi hem de dışına yönelik istihbarat ile meşgul oldukları görülür. Bu nedenle iç ve dış istihbarat kavramlarına temas edilmiştir.

ABSTRACT

Establishment of the first modern intelligence agency corresponds to the recent times of the Ottoman Empire. During the times of Armistice and National struggle, many secret groups were founded to support the Turkish independence struggle. These groups were generally shortlived. Their general aim was formed to transfer qualified soldiers and weapons from İstanbul to Anatolia where the independence war held.

After a very short time of the establishment of the Turkish Republic, On the 29th of October, 1923 a modern intelligence service was needed. In 1926, the establishment of the head of the national police service had been initiated. The intelligence activities inside and outside of the country had been the subjects of this organization and it continued to grow in parallel to the development of the Republic of Turkey.

With the development of Turkish Republic, like in many other countries, other intelligence agencies were needed to establish. In 1937, as a result of this requirement, the police intelligence unit which takes place in the law of enforcement agency was established. But the organization was able to start its activities related to its purpose in 1951. The overall objective was determined to take preventative measures against crime and criminal organizations. By this way there had been a criminal unit in police service.

During the research, it had been seen that the privacy policy of the intelligence was also reflected to the archives of the intelligence. The information and documents were used at the maximum extent. The main issues related to the intelligence (that will light the integrity of the study) will be briefly stated. The historical process of Yıldız intelligence service and Teşkilat-ı Mahsusa founded in the last period of the Ottoman Empire will also be mentioned. The notions of internal and external intelligence will be referred too.

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Cumhuriyet Dönem İstihbarat Örgütleri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../03/2013

Kerim ALTIAY

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 31.01.2013 tarih ve 3/14 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kerim ALTIAY'ın "Cumhuriyet Dönemi İstihbarat Örgütleri" Konulu tezi incelenmiş ve aday 13.02.2013 tarihinde saat 10:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90.. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	<u>OY BİRLİĞİ</u>	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	<u>OY ÇOKLUĞU</u>	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN
Doç. Dr. Nurettin GÜLMEZ
(Danışman)

ÜYE
Doç. Dr. Celal METİN

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Nejdet BİLGİ

Evet Hayır
*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.a. : Adı Geçen Arşiv

a.g.d. : Adı Geçen Dergi

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.k.m. : Adı Geçen Kavain Mecmuası

a.g.m. : Adı Geçen Makale

AP (Ayn-Pe) : Askeri Polis Teşkilatı

ASAM: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi

Bkz.: Bakınız

B.y.y: Baskı Yeri Yok

Bnb. : Binbaşı

c. : Cilt

Çev. : Çeviren

CIA: CentralIntelligenceAgency (Merkezi Haberalma Teşkilatı)

Ds. : Dosya

Nu. : Dosya Numarası

E.G.M. : Emniyet Genel Müdürlüğü

EHUR: Erkan-1 Harbiye-i Umumiye Riyaseti

Ek Nu: Ek Numarası

E.T.K. : Emniyet Teşkilatı Kanunu

Ev. T. : Evrak Tarihi

FBI : FederalBureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)

G.T. : Geçit Teşkilatı

İDB: İstihbarat Dairesi Başkanlığı

İKK: İstihbarata Karşı Koyma

JİTEM: Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele

KGB: Komitekt Gosudarstvennoy Bezopasnosti (Devlet Güvenlik Komitesi)

K.K.K. : Kara Kuvvetleri Komutanlığı

M.A.H./M.E.H. : Milli Emniyet Hizmetleri

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı

MI: Military Intelligence (Askeri İstihbarat), İngilizlerin MI5 ve MI6 için kullandıkları Güvenlik Servisi (Security Service) ismi.

MM Grubu: Müdafa-i Milliye Grubu

PKK/KONGRA-GEL: Kürdistan İşçi Partisi Pers. : Personel

P.T.T. : Posta Telgraf Telefon

sad. : Sadeleştirme

s. : Sayfa

T.s: Tarihsiz

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TBMM ZC: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

TTK: Türk Tarih Kurumu

YYFM: Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu

vs.: Vesaire

Yay. : Yayın(lar)ı

Yzb. : Yüzbaşı

ÖNSÖZ

Toplumların ve devletlerin hayatlarında istihbaratın önemli ve ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bu gerçek Türk Devletleri içinde geçerli olmuştur. Tarihte kurulan bir çok Türk Devleti'nin bir şekilde istihbarat teşkilatı olmuştur. Bu gelenek Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kendisini fazlasıyla göstermiştir. Sultan II. Abdülhamit tarafından kurulan Hafiye Teşkilatı ve II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Enver Paşa tarafından kurulan Teşkilat-ı Mahsusa isminden çok bahsedilen istihbarat teşkilatları olmuştur.

1923-1926 yılları arasında istihbarat yapma görevi Ordu Müfettişliklerine verilmiştir. Ancak dönemin yöneticileri tarafından, dünyada her alanda yaşanan baş döndürücü değişimler karşısında, Ordu Müfettişliklerinin hem askerlik alanında, hem de ülke çapında askerliğin tamamen dışında kalan diğer alanlarda istihbarat yapma görevini bihakkın yerine getiremeyecekleri fark edilmiştir. Bu farkındalık, 1926 yılında Milli Emniyet Hizmeti (M.E.H) adı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk modern istihbarat teşkilatının kurulma çabalarını başlatmıştır.

MEH tarafından yürütülen, Espiyonaj ve Kontr Espiyonaj faaliyetlerinde Espiyonaj faaliyetinin zaman içinde fazlasıyla önem kazanması, 1930'lu yıllarda Türkiye'de kriminal anlamda istihbarat yapacak yeni bir istihbarat birimi kurulması sonucunu hazırlamıştır. Bu ihtiyaca binaen, 1937 yılında polis teşkilatı içinde "Önemli İşler Müdürlüğü" isimli bir istihbarat birimi, kriminal istihbarat yapma amacıyla teşekkül ettirilmiştir.

II. Abdülhamit'in hafiye örgütü ile başlayan, istihbarat teşkilatları Teşkilat-ı Mahsusa, Mütareke ve Milli Mücadele Dönemi Gizli Grupları, Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti ile birlikte Önemli İşler Müdürlüğü silsilesiyle devam etmiştir. Birbirlerinden bağımsız gibi görülen bu teşkilatların, aslında gerek yapı, gerekse personel anlamında birbirlerini ciddi etkiledikleri görülmektedir.

Bu çalışmanın önemli bir kısmı ile İstihbarat hangi birim ya da birimlerinin, ne zamandan beri, hangi yapılanmayla istihbarat yaptığının ortaya konulması hedeflenmiştir. Ayrıca, çalışmanın giriş kısmında istihbaratın ne olduğu, gerekliliği ve istihbaratın ana bölümlerine kısaca değinilmiştir. Böylece bu kavramlar üzerinde oluşabilecek kavram kargaşasının önüne geçmek hedeflenmiştir.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	3
2. İSTİHBARAT KAVRAMLARI	4
2.1. İstihbarat Nedir	6
2.2. İç Ve Dış İstihbarat Kavramları	8
2.2.1. İç İstihbarat Kavramı	9
2.2.2. Dış İstihbarat Kavramı	9
2.3. Osmanlı Son Dönemlerinde İstihbarat Teşkilatları	11
2.3.1. Abdulhamit'in Hafiye Örgütü (1880–1908)	11
2.3.2. Teşkilat-ı Mahsusa (1913–1918)	13
3. MÜTAREKE VE MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ GİZLİ (İSTİHBARAT) GRUPLARI (1918–1923)	18
3.1 Karakol Cemiyeti (Kasım 1918 – 16 Mart 1920)	18
3.2 Zabitan Grubu (27 Ekim 1920 – Ocak/Şubat 1921)	23
3.3 Yavuz Grubu (Şubat - Ekim 1921)	24
3.4 Hamza (Mücahid, Muharib Ve Felah) Grubu (23 Eylül 1920 – 4 Ekim 1923)	25
3.5 Felah Grubu (31 Ağustos 1921 – 4 Ekim 1923)	27
3.6 Ferhat Ve Kerimi Grubu (2 Mart 1921)	28
3.7 İmalat-ı Harbiye Grubu (19 Mart – 16 Aralık 1920)	28
3.8 Muavenet-ı Bahriye Grubu (Mart – 15 Aralık 1921)	29
3.9 Müsellah Müdafaa-i Milliye (M.M / Mim Mim – Ocak 1921 – 5 Ekim 1923) .	30
3.10 Namık Grubu (30 Ocak 1921)	31
3.11 Askeri Polis (Ayn-Pe)Teşkilatı (18 Temmuz 1920 – 21 Mart 1921)	32
3.12 Tetkik Heyeti Amirlikleri (1 Nisan 1921 – 22 Haziran 1922)	35
3.13 Geçit Teşkilatı (Aralık 1922 – Ağustos 1923)	38
4. MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI TARİHİ (M.E.H / M.A.H 1926-1965)	40
4.1 Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin Kurulma Gerekçesi	40
4.2. Milli Emniyet Hizmeti'nin Kuruluşu	41

4.3. Milli Emniyet Hizmeti'nin Teşkilat Yapısını Oluşturma Gayretleri	42
4.4. Milli Emniyet Hizmeti'nin Bağlı Çalışacağı Üst Teşkilatın Belirlenmesi Çalışmaları	44
4.5. Milli Emniyet Hizmetleri'nin Mit'e Dönüştürülmesi	46
5. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İSTİHBARAT DAİRESİ BAŞKANLIĞI TARİHİ (1937–1985)	50
5.1. Polis Teşkilatının Kuruluş Tarihi Sürecine Bakış	51
5.1.1. "Polis" İfadesinin İlk Defa Yasada Kullanımı: 10 Nisan 1845	51
5.1.2. 2049 Sayılı Polis Teşkilat Kanunu (1932)	53
5.1.3. Polis Vazife Ve Selahiyet Kanunu (Pvsk - 1934)	56
5.1.4. Emniyet Teşkilatı Kanunu (Etk - 1937)	56
5.2. Polis İstihbarat Biriminin Kuruluşu Ve Tarihi Süreci	57
5.2.1. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kuruluş Gerekçesi	57
5.2.2. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kuruluşu (4 Haziran 1937)	59
5.2.3. 1937-1951 Yılları Arasında Önemli İşler Müdürlüğü	60
5.2.4. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi Ve Önemli İşler Müdürlüğü	63
5.2.5. Önemli İşler Müdürlüğü'nden Önemli İşler Daire Başkanlığına Geçiş ..	65
5.2.6. Önemli İşler Daire Başkanlığı'ndan İstihbarat Başkanlığı'na Geçiş ..	67
5.2.7. Polis İstihbaratı Ve PVSK	67
6. JANDARMA TEŞKİLATI	71
6.1. Jandarma Teşkilatının Yapısı Ve Görev Sahası	72
6.2. Jandarmanın Teşkilatlanması	74
6.3. Jandarmanın Görevleri	75
6.4. Mülki Görevler	75
6.5. Adli Görevler	76
6.5.1. Askeri Görevler	76
6.5.2. Diğer Görevler	76
7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	78
KAYNAKLAR	84
EKLER VE BELGELER	88

1. GİRİŞ

Toplumların ve devletlerin hayatlarında istihbaratın önemli ve ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bu gerçek, Türk Devletleri için de geçerli olmuştur. Tarihte kurulan birçok Türk Devleti'nin bir şekilde istihbarat teşkilatı olmuştur. Bu gelenek Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kendisini fazlasıyla göstermiştir. Sultan II. Abdülhamit tarafından kurulan İstihbarat Teşkilatı ve II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Enver Paşa tarafından kurulan Teşkilat-ı Mahsusa isminden çok bahsedilen istihbarat teşkilatları olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasından sonra 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in ilanına kadar, "Mütareke" ve "Türk Milli Mücadele Dönemi" yaşanmıştır. Bu dönemlerde yine irili ufaklı istihbarat grupları oluşturulmuştur.

1923–1926 yılları arasında istihbarat yapma görevi Ordu Müfettişliklerine verilmiştir. Ancak dönemin yöneticileri tarafından, dünyada her alanda yaşanan baş döndürücü değişimler karşısında, Ordu Müfettişliklerinin hem askerlik alanında, hem de ülke çapında askerliğin tamamen dışında kalan diğer alanlarda istihbarat yapma görevini hakkıyla yerine getiremeyecekleri fark edilmiştir. Bu farkındalık, 1926 yılında Milli Emniyet Hizmeti (M.E.H) adı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk modern istihbarat teşkilatının kurulma çabalarını başlatmıştır.

MEH tarafından yürütülen, Espiyonaj ve Kontr Espiyonaj faaliyetlerinde Espiyonaj faaliyetinin zaman içinde fazlasıyla önem kazanması, 1930'lu yıllarda Türkiye'de kriminal anlamda istihbarat yapacak yeni bir istihbarat birimi kurulması sonucunu hazırlamıştır. Bu ihtiyaca binaen, 1937 yılında polis teşkilatı içinde "Önemli İşler Müdürlüğü" isimli bir istihbarat birimi, kriminal istihbarat yapma amacıyla teşekkül ettirilmiştir.

Abdülhamit'in kurduğu İstihbarat Teşkilatı ile başlayan, istihbarat teşkilatları Teşkilat-ı Mahsusa, Mütareke ve Milli Mücadele Dönemi Gizli Grupları, Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti ile birlikte Önemli İşler Müdürlüğü silsilesiyle devam etmiştir. Birbirlerinden bağımsız gibi görülen bu teşkilatların, aslında gerek yapı, gerekse personel anlamında birbirlerini ciddi etkiledikleri görülmektedir.

2. İSTİHBARAT KAVRAMLARI

Devletler, varlıklarının doğal bir gereği olarak içeride ve dışarıda dost ve düşman unsurlara sahiptirler. Bu düşman unsurlar dışta bir devlet olarak karşımıza çıkarken içeride ise mevcut rejim ve yönetimden hoşnut olmayan veya dış unsurların etkisinde kalan kişi ve gruplar olarak belirmektedirler.

Bir devletin dostlarının varlığı kadar düşmanlarının da varlığı doğaldır. Ülke sınırları içerisinde de benzer şekilde mevcut rejim ve yönetimden memnun olanlar olacağı gibi çeşitli sebeplere bağlı olarak gayri-memnun kitleler de var olacak, bunlardan bazıları mevcut rejim kuralları içerisinde memnuniyetsizliklerine çözüm ararken bazıları da tamamen hukuk dışı, zora dayalı yollarla sonuca ulaşmak isteyeceklerdir.

Devletlerin varlığının bir gereği olarak ortaya çıkan içteki ve dıştaki düşmanlar karşısında, devlet kendi koruma mekanizmasını geliştirmek zorunda kalmaktadır. İç ve dış düşman unsurların faaliyetlerinin vatandaşları olumsuz yönde etkilememesi için devlet gerekli bütün düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almak zorundadır.

Devletin önemli görevlerin biri vatandaşlarının can ve mal güvenliğini korumaktır. Güvenliğin zaafa uğradığı toplumlarda bu durum siyasi yapıyı olduğu kadar sosyal ve ekonomik yapıyı da derinden etkilemektedir. Dolayısıyla devlet, kendi vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamak, içten ve dıştan gelebilecek her türlü tedbiri almakla yükümlü kılınmaktadır. Dolayısıyla devletin güvenlik ihtiyacı ve bunun gerekleri kaçınılmaz ve tartışılmaz bir sonuç olarak belirmektedir.

Devletin huzur ve sükun içerisinde varlığını koruyabilmesi, siyasi, ekonomik ve sosyal her alanda vatandaşların huzur içerisinde hareket edebilmeleri, ülkenin gelişme sağlayabilmesi ve kaynaklarının verimli alanlara kaydırabilmesi için güvenlik hususu ve bunu destekleyen istihbarat unsuru büyük önem taşımaktadır.

Devletin bu işleri yapabilmesi için güvenlik alanında gerekli bütün düzenlemeleri yapması, iç ve dış tehditlere karşı gerekli mekanizmaları kurarak, bunların tehdidin boyutuna göre güçlendirmesi gerekmektedir. İç tehditlere karşı ise, daha çok polis ve jandarma kuvvetleri ön planda bulunmaktadır.

Gerek iç tehdit ve gerekse dış tehditlere karşı vaki olabilecek saldırılara karşı hazırlıklı olabilmek, ani tecavüzleri önleyebilmek için ise, etkin bir istihbarat faaliyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Düşman unsurların muhtemel hareket tarzlarının bilinmesi, şerh planlarının uygulamaya konulmadan önlenmesi ve gelişen durumlara göre yeni tedbirlerin alınabilmesi, bu unsurlar hakkında elde edebileceğimiz istihbarat oranında verimli olmaktadır.

Bu noktada güvenlik ihtiyacının doğurduğu teşkilatların varlıkları kaçınılmaz olduğu gibi, bu yönde alınan tedbirler ve geliştirilen politikaların gerekliliği de malumdur. Güvenlik konusunda hiçbir eksikliğin ve huzursuzluğun olmadığı toplumlarda, bu konudaki faaliyet ve teşkilatlar tartışma konusu olabilir. Türkiye gibi içte ve dışta sürekli tehditlerle karşı karşıya kalan, terörizm alanında sürekli problemlerle mücadele etmek zorunda olan bir ülkede bu durum daha da bariz kendini göstermektedir.

Netice olarak her devlet iç ve dış güvenliği sağlamak, vatandaşlarının can ve mal emniyetini tesis edebilmek için gerekli politikaları geliştirmek ve teşkilatlarını kurmak ve gerektiğinde güç kullanmak zorunda olduğu gibi, tehdit unsurlar hakkında da gerekli istihbari faaliyetleri organize etmek ve düzenlemek zorundadır. Bu alanda elde edilebilecek bilgiler devletin iç ve dış politikasının belirlenmesinde önemli katkılar sağlamaktadır.

İstihbarat kelime olarak farklı anlamlarda kullanılabilen bir kelime olmakla beraber yalın anlamı olarak haber elde etme, duyma, öğrenme şeklinde ifade edilmektedir.

Belli bir konuda elde edilen bilgiye istihbarat denmekle birlikte daha çok HABER olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, herhangi bir konuda, açık veya kapalı kaynaklardan elde edilen bilgiler haber niteliği taşımaktadır. Ancak haber de istihbaratın bir parçası olarak kabul edilmektedir.

İstihbarat ise; çeşitli imkan ve vasıtalarla, her hangi bir konuda elde edilen haberlerin (bilgilerin) işlenmesi, değerlendirilmesi, yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması olarak belirlenmektedir.

Bu çerçevede İstihbarat, belirli bir hareket tarzının, tutum ve tavrın belirlenmesine ele verecek şekilde önceden bilinmesi, olarak ifade edilebildiği gibi,

planlama için ihtiyaç duyulan veya muhtemelen önemli olan bilgilerin bir araya toplanması, değerlendirilmesi, birleştirilmesi ve analizi şeklinde de belirtilmektedir. Sonuçta istihbarat elde edilen bilgilere dayalı olarak bir sonuç çıkarma, bir hüküm ortaya koyma olayıdır.

Haber ve bilgilerin toplanıp değerlendirilmesini içeren istihbarat, her türlü çalışmanın, atılacak her adımın ilk hareket noktasıdır. İstihbarat hava gibidir; varlığını anlayamazsınız, yokluğu ise öldürür. İstihbarat kuruluşlarının faaliyet alanlarının sınırlanamalı, sınırlamalar birçok konunun sahihsiz kalmasına sebep olabilir. İstihbarat terörist için de mücadele eden içinde olmazsa olmaz bir ihtiyaçtır.

2.1. İstihbarat Nedir

İnsanların topluluklar halinde yaşamaya başlamasından itibaren istihbarat, tarihin her döneminde son derece önemli olmuştur. Tarihten günümüze her devlet bir şekilde istihbarat teşkilatını oluşturmuş ya da oluşturmaya çalışmıştır. Devletler için bu kadar değer verilen istihbarat nedir? Lügat manası “bir kimse, bir şey hakkında toplanan bilgi, haber veya haberler, duyulan şeyler, haber alma” şeklindedir.¹ Nitekim Serim, eserinde istihbaratı, “*haber toplama ve maksada göre haber yapmadan ibaret bir faaliyet*” olarak tarif etmiştir.² Ancak, haber toplama istihbarat değil, sadece istihbaratın başlangıç adımıdır.³

Kelime olarak istihbarat her ne kadar, bir haberi elde etmek, duymak anlamı taşısa da “haber” ile “istihbarat” kavramları bir birinden oldukça farklı iki kavramdır.⁴ Haber, yurt dışı yönüyle ele alındığında, düşman ya da düşman olması muhtemel veya tarafsız, hatta dost memleketler ile ilgili her türlü bilginin toplanması⁵ iken, yurt içi

¹Hamit Pehlivanlı, “*Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık*”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-1995,Cilt 5, s.279.

² Nazmi Serim, *Siyasi Polis Hizmeti:İstihbarat*, Ankara-1940, s.7.

³ Pehlivanlı, “*Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık*”, s.279.

⁴Özdemir Kiper – Nihat Çakar, *Devlet Güvenliği ve Haber Alma*, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara-1992, s.130.

⁵Aziz Yakın, *Casusluk ve Casuslukla Mücadele*, Dışişleri Akademisi Yayınları, Sayı 3, Ankara-1963, s.33.

yönüyle de küskün ya da küskün olması muhtemel kişi veya gruplar hakkında, açık kaynaklar kullanılmak suretiyle her türlü bilginin ham olarak elde edilmesidir.⁶

İstihbarata gelince, çeşitli imkân ve vasıtalarla herhangi bir konuda elde edilen haberlerin, öncelikle ayrıştırılarak tasnif edilmesi, konularına göre birleştirilmesi, en kolay anlaşılabilir mantık dizininde belli bir kompozisyon dâhilinde tertip edilmesi, değerlendirilmesi ve sonuca götürücü yorumun yapılarak, ilgili merci ya da makamlara intikal ettirilmesidir. Bu süreç diğer bir anlamıyla istihbarat çarkıdır.⁷

Mc Carthy istihbaratı, “*Manidar olarak algılanan, toplanan, doğrulanan, spesifik amaçlar doğrultusunda yorumlanan, analiz edilen, sınıflandırılan, onu devletin bekası ve refahı doğrultusunda kullanan politika belirleyiciye iletilen bilgi*”⁸ olarak ifade etmiştir. Bir başka deyimle haberlerin işlenmesinden elde edilen doğru, tam ve güvenilir bilgilerdir.⁹

Nitekim Kazım Karabekir Paşa, Gizli Harp İstihbarat isimli eserinde, Irak’ta Selman-ı Pak muhaberesinde yanlış bir rapor yüzünden ordumuzun Dicle nehrinin gerisine çekildiğini, gerçekte ise İngilizlerin yenilerek geri çekildiklerini yani kazandıkları zaferi kaybetmiş gibi olduklarına¹⁰ yer vermiştir.

Kiper ve Çakar eserlerinde istihbaratın vasıflarını, gizlilik, doğruluk¹¹, açıklık ve çabukluk¹² olmak üzere dört ana başlık altında incelerken, Tezsever de eserinde bu dört başlığa bağlı kaldıktan sonra, tarafsızlık ve erişebilirlik¹³ olmak üzere iki başlık daha ekleyerek vasıf sayısını altıya yükseltmiştir.

⁶ABD Başkanı ile İngiltere Başbakanının bir araya gelerek İran konusunu görüşmeleri bir haberdir. PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün yazın şehir merkezlerinde bombalı eylemler yapacağı bilgisi de bir haberdir.

⁷Bkz, Ek Nu. 1.

⁸Hürşit Uçak, *11 Eylül Sonrası ABD İç Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları*, Ankara-2002, s.13.

⁹*Mehmetçiğin İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma ve Koruyucu Güvenlik Kitabı*: K.K.K. Yayını, Ankara-1985, s.3.

¹⁰Kazım Karabekir, *İstihbarat (Gizli Harp)*, Kemer Yayınları, İstanbul-1999, s.28-29.

¹¹Kürşat Yunusoğlu, *Devlet Güvenliği ve İstihbarat*, Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara-1992 ; Serhat Tezsever, *Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve İstihbarat Olgusu*, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul-1999, s.107.

¹²Kiper – Çakar, a.g.e., s.126.

¹³Tezsever, a.g.e., s.109.

İstihbaratın diğere yönü ise İKK¹⁴ (İstihbarata Karşı Koyma) bölümüdür. Bunun anlamı, istihbarat üreten her devletin ya da birimin hasımları tarafından kendisi hakkında da karşı istihbarat üretildiğı gerçeğidir. İstihbarat önceleri sadece askeri alanda üretilen ve kullanılan bir eylem, bir faaliyet olarak değerdendirilmiştir.

Nitekim tanımlaması yapılırken de; “*Barişta ve harpte doğru haber almak, yanlış haber yaymak demektir. On kolordusu olan bir devlet on birincisini komşu hükümetlerin toprakları içerisinde meydana getirir.*”¹⁵ şeklinde yorumlanıp, algılanmıştır.

Ancak, modern anlamda istihbarat sadece askeri alanda kullanılan bir anlayış olmaktan sıyrılmış, toplumun her kesimini ilgilendiren siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve bilişim alanlarında da varlığını ciddi bir şekilde hissettirmiştir.¹⁶ İstihbaratın alanının bu derece genişlemesi ile birlikte, buna bağlı olarak tanımlanmasına da biraz daha genişlik kazandırılmıştır.

Tüm bu bilgi ve değerdendirmeler ışığında istihbarat, “*devletlerin faaliyetlerini içte ve dışta dikkatlice izleyen keskin bir göz, milli menfaatlere karşı oluşabilecek en küçük çatlakları duyabilecek hassas bir kulak, daima toplumun nabzını tutan ve yoklayan yetenekli bir el, nihayetinde de geçmişten ve bugünden hareketle geleceğin müreffeh düzenini hazırlayan kıvrak bir zekâdır.*”¹⁷

2.2. İç Ve Dış İstihbarat Kavramları

Ülkeler istihbarat yapılarını oluştururken, “İç istihbarat” ve “Dış İstihbarat” şeklinde oluşturmuşlardır.¹⁸ Nitekim Çimen eserinde, II. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla sıcak savaş boyunca, dünyanın önde gelen istihbarat servislerinden, CIA, KGB birinci müdürlüğü, MI6’ın yurt dışı istihbarat yaptıklarına, FBI, KGB ikinci müdürlüğü, MI5’in de ülkeye sızan casusların temizlenmesi¹⁹ için iç istihbarat yaptıklarına işaret etmiştir.

¹⁴İKK (İstihbarata Karşı Koyma)’nın temel amaç ve maksatı; ihanet, espionaj, sabotaj, isyan ve yıkıcı-bölücü faaliyetlere karşı ülkenin önceden güvenliğini almasıdır, tespitlerini yapmasıdır. Bu istihbarat çeşidine bazı kaynaklarda “Negatif İstihbarat” ismi ile de rastlanılmaktadır.

¹⁵Emrullah Tekin, *Gizli Harp İstihbarat*, Kemer Yayınları, İstanbul-1998, s.23.

¹⁶Mustafa Yiğit, *Polis ve İstihbarat*, İstanbul-1977, s.41.

¹⁷Tezsever, s.133.

¹⁸Riess Curt, *Topyekun Casusluk*, Çeviren; Duman A. Bedia, B.y.y, s.1.

¹⁹Ali Çimen, *Echolon İstihbarat Dünyasının Perde Arkası*, Timaş Yayınları, İstanbul-2002, s.235.

2.2.1. İç İstihbarat Kavramı

İç istihbarat; ülkenin, toprak bütünlüğünü parçalamak, devletin yönetim şeklini ya da rejimini silah zoruyla değiştirmek, insanlar arasına nifak tohumları atarak ülke içerisinde birbirlerine düşman gruplar oluşturmak, vatandaşın devletin kurum ve kuruluşlarına olan güvenini sarsmak, din, mezhep, ırk gibi duygularını tahrik ve istismar ederek şahsi çıkar elde etmek²⁰, ülke içerisinde haksız kazanç temin etmeye çalışmak, bu amaçla insanlar üzerinde korku, sindirme, tehdit vb. unsurları kullanmak, ihalelere fesat karıştırmak, yine nüfuzunu kullanarak devlete ait kurum ve kuruluşları zarara uğratmak, yolsuzluk yapmak, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ülke insanını zehirlenmek, her türlü kaçakçılık faaliyetinde bulunarak kara para aklamak, toplumda infial uyandıracak derecede asayişe müessir fiil işlemek, devletin kurum ve kuruluşlarına memur, işçi, sözleşmeli personel şeklinde girip devlet aleyhinde çalışarak elde ettiği bilgi ve belgeleri hasım ya da hasım olması muhtemel kişi, grup ya da ülkelere aktarmak gayeleri ile hareket edenleri ve faaliyetlerini deşifre etmek amacına yönelik çalışmaların bütününe verilen isimdir.

İç istihbarat, eski devirlerde şahısları, kralları ve rejimleri, rakiplere karşı koruma görevi ifa ederken, günümüzde devletin iç güvenliğini korumayı esas hedef olarak benimsemiştir. Türkiye’de iç istihbarata kısmen MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) bakmakla birlikte genel itibarıyla Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığı²¹ ve sadece sorumluluk bölgesi olan kırsal alanda JİTEM (Jandarma İstihbaratı) bakmaktadır.

2.2.2. Dış İstihbarat Kavramı

Nizamülmülk, Siyasetname’sinin, “Memleket ve Raiyetin Salahı İçin Casuslar Göndermek ve Tedbirler Almak” kısmında; “*Her tarafa tacir, seyyah, sûfi, kıyafetinde daima casuslar gitmeli ve ne işitirse haber getirmelidir... Çok vakit olur ki valiler, mukataa erbabı, memurin ve ümera isyan ve muhalefete meyleder ve padişah hakkında fenalık ister ve süfli fikirde bulunur. Casus gelip haber verince, hemen padişah atına*

²⁰Kiper - Çakar, a.g.e., s.133.

²¹A.g.e., s.134.

biner ve askerini sevk eder.”²² bakış açısıyla dış istihbaratın önem ve gerekliliğine derinlik kazandırmıştır.

Dış istihbarat, hasım ya da hasım olması muhtemel devletlerin elindeki imkân ve kabiliyetleri tespit etmektir. Bu tespitler doğrultusunda ülkede milli güvenlik stratejisine temel oluşturacak politikalar belirlenir. Amaç, propaganda, casusluk, sabotaj ve 5. Kol faaliyetleri ya da bu faaliyetlere karşı tedbir almak, ülke aleyhindeki gelişmelerin önüne geçmektir.

Ülkemizde dış istihbarat faaliyetleri de MİT tarafından yürütülür. MİT’in tarihinde, yurtdışı bağlantılı birçok ajanın tespit edildiğine dair önemli çalışmalar bulunmaktadır.²³

Ülkemiz açısından iç ve dış istihbarat ayrımı, karşımıza stratejik istihbarat ve taktik istihbarat kavramlarını getirmektedir. Yukarıda da bahsedilmiş olmasına rağmen bugün polis istihbaratı “*taktik istihbarat*” görevi yürütmektedir. Yani operasyon yönü ağır, suçla mücadele eden kriminal bir yapısı vardır.

MİT ise daha ziyade stratejik, uzun zamana yayılan istihbarat çalışmaları yürütür ve devletin milli güvenlik istihbaratını oluşturur.²⁴

Stratejik istihbaratın babası olarak tanımlanan ABD’li Prof. S. Kent “Stratejik İstihbarat” isimli kitabında stratejik istihbaratı yedi adımda ele almıştır. Bu yedi adım şunlardır:

- 1- Stratejik istihbarat ekibi, ortaya çıkan soruna dikkatlerini yöneltir.
- 2- Ortaya çıkan sorunun hangi yönlerinin ülkesini ilgilendirdiğini, bu sorun karşısında yöneticilerin nasıl yönlendirileceğinin analizini yapar.
- 3- Bu sorunla ilgili eldeki mevcut verilerle yetinilmez, derhal yeni ve daha fazla veriler toplanır.
- 4- Toplanan veriler eleştirel gözle bir kez daha elden geçirilir.

²²Nizamülmülk, *Siyasetname*, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ve İdare İlimleri Enstitüsü Yayınları-1 (Çev. Muhammed Şerif Çavdaroglu) s.91.

²³Bora İyiat, *Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek* (Türk İstihbarat Tarihi), Ankara-2006, s.106.

²⁴Mehmet Atay, *Stratejik Ulusal Güvenlik İstihbaratı*, Strateji, 96/1, s. 84-85; Ümit Özdağ, *Stratejik İstihbarat*, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz. 2002, Cilt:8 Sayı:2, s.110-117.

- 5- Gözden geçirilen tüm bilgi ve veriler sonrasında bir hipoteze ulaşılır. Yani tüm tez ve anti tezler gözden geçirilmiş ve bir somut sonuca ulaşılmıştır.
- 6- Tespit edilen hipotez üzerinde de olumlu ve olumsuz yorumlar yapılarak, yeniden bu doğrultuda veriler toplanır.
- 7- Hipotezlerin sayısı çoğalabilir. Bu hipotezlerden en çok kabul gören diğerleri ile birlikte artık sunuma hazırdır.²⁵

Stratejik istihbarat işte böyle kapsamlı bir elekten geçirilerek oluşturulur. Dolayısıyla stratejik istihbaratın hata payı sıfır olmalıdır.

Bunun için ülkeler, diplomasi dilini oluşturan stratejik istihbaratı çok özel değerlendirir. Türkiye’de de taktik istihbaratı EGM İstihbarat Dairesi Başkanlığı (İDB), stratejik istihbaratı MİT yapar.

2.3. Osmanlı Son Dönemlerinde İstihbarat Teşkilatları

Osmanlı Devletinin sonlarına doğru iki önemli istihbarat teşkilatı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi bizzat Osmanlı padişahı II. Abdülhamit tarafından kurulan İstihbarat Teşkilatı, diğeri ise II. Abdülhamit’in tahtan indirilmesi sonucu İttihat ve Terakki yönetimi tarafından kurulan Teşkilat-ı Mahsusa’dır. Çalışmanın bu kısmında bu iki istihbarat teşkilatına kısaca temas edilecektir.

2.3.1. Abdulhamit’in Hafiye Örgütü (1880–1908)

Osmanlılar döneminde istihbarat teşkilatının gelişmesi, modern bir teşkilat haline gelmesi ve gereken önemin verilmesi Sultan II. Abdülhamit döneminde olmuştur.²⁶ Çünkü sömürgeci emperyalist güçlerin istihbarat teşkilatları Osmanlı coğrafyasını Orta Doğu’nun paylaşım planları içinde diplomatik kavganın merkezi haline getirmiştir. II. Abdülhamit, kendi devrinde yaşanan iç ve dış olaylar üzerinde hâkimiyetini kurma amacıyla kendine bağlı bir istihbarat teşkilatını teşekkül ettirmiştir. II. Abdülhamit hatıratında yabancı devletlerin Osmanlı Devleti’nin içine sızarak vezir ve sadrazam mertebesinde casuslar edindiklerini kendisinin de bunun için bir hafiye

²⁵Sherman Kent, *Stratejik İstihbarat*, Çevirmen, B.Y. Özbek, N. Şükriüoğlu-Arıca, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara-2003, s.143-144.

²⁶Hamit Pehlivanlı, “*Osmanlılarda İstihbaratçılık*”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt13, Ankara-1995, s.659. ; Erdal Şimşek, *Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT*, Kum Saati Yayınları, Nisan-2004, s.36.

teşkilatı kurmaya karar verdiğini;²⁷ “ Yabancı devletler kendi emellerine hizmet edecek kimseleri vezir ve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir İstihbarat Teşkilatı kurmaya, bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanlarımın Jurnalcilik dedikleri teşkilat budur,”²⁸ ifadeleri ile açıklamıştır.

Pehlivanlı, Osmanlılarda İstihbaratçılık isimli makalesinde II. Abdülhamit’i bu teşkilatı kurmaya iten nedenleri şöyle sıralamıştır:

- “Londra sefiri Muzurus Paşa’dan, Serasker Hüseyin Avni Paşa’nın İngilizlerden para aldığını öğrenmesi,
- Sultanın yakınlarından Mahmut Paşa’nın Jön Türkler hakkında önemli bazı bilgiler sunması,
- Paşanın kendine bağlı bir casus teşkilatı kurması ve Jön Türklerin yakınlarından bazı kimseleri para ile satın alması,
- Devletten habersiz bazı kişilerin teşkilat kurmalarıdır.”²⁹

Bu nedenler Abdülhamit’i, kendine bağlı bir istihbarat teşkilatı kurmaya sevk etmiştir. II. Abdülhamit, kurduğu hafiye teşkilatının ıslah ve genişletilmesi görevini Fransa’dan getirttiği Fransız Mösyö Bonin’e vermiştir.³⁰

İkinci Abdülhamit teşkilat kadrosuyla bir taraftan da kendisine yönelik yapılan komploları bertaraf etmeye çalışmıştır. Harbiye Nezaretine bağlı olarak kurulan teşkilat mensupları sadece İstanbul’da değil, ülkenin değişik yerlerinde de faaliyet göstermişlerdir. II. Abdülhamit bu teşkilat ile uluslararası ilişkileri de yakından izlemiştir.³¹ II. Abdülhamit saltanatı süresince iki tür casusluk örgütü kurmuştur. Bu

²⁷Erdal İlder, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi (Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti)*, Milli İstihbarat Teşkilatı Yayınları, Ankara-2002, s.7. ; *Abdülhamid’in Hatıra Defteri* (sad. İsmet Bozdağ), İstanbul 1975, s.83. ; Şimşek, a.g.e., s.36

²⁸Erdal İlder, “Osmanlılarda İstihbarat”, *Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz. 2002, Cilt.8., s.249.*

²⁹Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.659-660. ; İlder, a.g.m., s.249.

³⁰Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.660.

³¹A.g.m., s.661.

örgütlerden birisi ülkenin dış politikasına, diğeri sultanın çevresindeki yaşantıya bakmıştır.³²

Osmanlı toprakları dışında yerleşen ve padişahı tahtan indirmeyi hedef edinen Jön Türklerle de mücadele edilmiştir. Jön Türkler, II. Abdülhamit döneminde Paris, Londra, Brüksel, Cenevre ve Kahire şehirlerinde faaliyet göstermişlerdir.

Sultan Abdülhamit 33 yıl Saltanat makamında kalmıştır. İttihat ve Terakki'nin Makedonya'dan başlattığı harekât sonunda 23 Temmuz 1908 tarihinde 2. Meşrutiyet'in ilanı ile tahtan indirilmiştir. İttihat ve Terakki yönetimi ihtilalden sonra II. Abdülhamit'in kurduğu İstihbarat Teşkilatı'nı ortadan kaldırmak için 29 Temmuz 1908 tarihinde kararname çıkarttırmıştır. II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinden sonrada Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından teşkilata ait bütün raporlar Harbiye Nezareti bahçesinde yakılarak imha edilmiştir.³³ Bu davranış, bir arşivi yok etme basitliği dışında, Türk tarihinin çok önemli bir dönemini de karanlıklar içine itmiştir. Böylece hem iç hem de dış istihbarat yapan bir istihbarat servisi ortadan kaldırılmıştır.

Ancak, iç ve dış istihbarat yapma geleneği kendisinden sonra kurulacak istihbarat teşkilatlarına miras olarak kalmıştır.

2.3.2. Teşkilat-I Mahsusa (1913–1918)

II. Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı Devlet yönetimine İttihat ve Terakki Partisi gelmiştir. Kısaca “İttihatçılar” da denilen bu parti yöneticileri, yönetimlerine yardımcı bir haberalma (istihbarat) teşkilatı kurmaya karar vermişlerdir.³⁴ Kurulacak Haberalma teşkilatının adı “*Teşkilat-ı Mahsusa*” olacak ve teşkilatın isim babalığını Veteriner Miralay Rasim Bey yapacaktır.³⁵

Teşkilat-ı Mahsusa, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Harbiye Nazırı, daha sonra Başkumandan Vekili olan Enver Paşa ve çalışma arkadaşı Süleyman Askeri Bey³⁶

³²İlter, a.g.m., s.250. ; Anonim, *Başlangıcından Bugüne Kadar Dünya Casusluk Tarihi*, Artel Yayınları, İstanbul-1974, c.I., s.17.

³³Pehlivanlı, “*Osmanlılarda İstihbaratçılık*”, s.659. ; İlter, a.g.m., s.250. ; İlter, a.g.e., s.8.

³⁴Kaya Karan, *Türk İstihbarat Tarihi Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, Truva Yayınları, İstanbul-2008. s.39-40.

³⁵Ergün Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul-1994, s.22.

³⁶Bkz. Ek Nu.2.

tarafından kurulmuştur.³⁷ Teşkilat-ı Mahsusa'nın kuruluşu Sultan Reşat tarafından onaylanmıştır.³⁸ Örgütün en önemli diğer yöneticileri ise Eşref ve Selim Sami Kuşçubaşı, Çerkez Reşit ile Hüsrev Sami Bey'dir.³⁹

Teşkilat-ı Mahsusa 17 Kasım 1913 tarihinde Harbiye Nezaretine bağlı kurulmuştur.⁴⁰ Hiçyılmaz eserinde, Teşkilatın ilk başkanın Kurmay Binbaşı Süleyman Askeri Bey, son başkanının ise Hüsamettin Ertürk⁴¹ olduğunu söylerken, Tunaya, ilk başkanın Süleyman Askeri Bey, sonra sırasıyla başkanlığa Halil Paşa ve Cevad Paşaların geldiğini, dolayısıyla son başkanın Cevad Paşa⁴² olduğunu ifade etmektedir. Keleşyılmaz ise makalesinde Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlarını, Süleyman Askeri Bey, Halil Bey, Kızanlıklılı Cevad Bey ve Tunuslu Ali Başhamba olarak sıralamıştır. Genel olarak ise kaynaklar son başkan konusunda bir netliğe ulaşamamıştır. Cevad Paşa ve Hüsamettin Ertürk isimleri arasında kalmışlardır.⁴³

Harbiye Nazırı Enver Paşa, oluşan bu örgütün görevlerini, Osmanlı Devletinin siyasi birliğini korumak, Türkçe konuşan halkın Osmanlı sınırları içerisinde kalmasını sağlamak, isyanları önlemek,⁴⁴ sömürgeci devletlerin faaliyetlerini akim bırakmak, Rusların Osmanlı topraklarında bağımsız Ermenistan kurmalarını engellemek ve düşmanların Orta Doğu'daki istihbarat ve gerilla faaliyetlerine karşı ön alma faaliyetlerini yürütmek olarak sıralamıştır. Teşkilat mensuplarının bazıları, Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm ideoloji doğrultusunda Cezayir'de, Fas'ta, Tunus'ta, Mısır'da, Arabistan'da, Kafkasya'da, Sina'da, Irak'ta, Trablusgarp'ta, Balkanlar'da, Rumeli'de ve Kafkasya'da gerek istihbarat toplama gerekse gerilla tarzı savaş şeklinde

³⁷H.Philip Stoddard, *Teşkilat-ı Mahsusa*, Çev. Tansel Demirel, Arba Yayınları, I.Baskı, İstanbul-1993, s.47.

³⁸Ergun Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.22.

³⁹Stoddard, a.g.e., s.47.

⁴⁰Vahdet Keleşyılmaz, "*Teşkilat-ı Mahsusa'nın Kuruluşu, Başkanları ve Mustafa Kemal*", Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 13, Ankara-2002. ; Pehlivanlı, "*Osmanlılarda İstihbaratçılık*", s.661. ; Murat Yalçın, *Geçmişten Günümüze İstihbarat Örgütleri*, Nokta Kitap, İstanbul-2007, s.60.

⁴¹Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, a.g.e., s.22.

⁴²Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Cilt III, İstanbul-1989, s.276.

⁴³Keleşyılmaz, a.g.m., s.319. ; İltar, a.g.m., s.251.

⁴⁴Keleşyılmaz, a.g.m., s.317. ; Pehlivanlı, "*Osmanlılarda İstihbaratçılık*", s.661.

mücadele etmişlerdir.⁴⁵ Kısaca teşkilatın mücadele temelini, Türkçülük ve İslamcılık fikirleri oluşturmuştur.⁴⁶

Teşkilat-ı Mahsusa, salt gizli bir istihbarat servisi olmamıştır. Ülkenin her tarafında yaşanan iç ve dış saldırılar da hattı zatında teşkilatın tek yönlü olmasına müsaade etmemiştir. Dönemin hususiyeti itibariyle teşkilat bir taraftan düşman hakkında istihbarat toplayıp, propaganda çalışmaları yürütürken, diğer taraftan da oluşturduğu gerilla birlikleri ile düşmanla silahlı çatışmalara girmiştir. Nitekim teşkilata bağlı olarak Trakya, Kafkasya ve yakın doğuda oluşturulan gerilla tipi küçük askeri birlikler tipik örneklerdir.

Gerillacılığın en önemli ismi, örgütün ilk başkanı ve Batı Trakya Genelkurmay Başkanlığı⁴⁷ da yapan Süleyman Askeri Bey'dir.⁴⁸ Örnek olarak, Bingazi milletvekili Yusuf Şetvan Bey ile Şeyh Es-Seyid Şerif Ahmet Es-Sünusi'nin Alman denizaltısı ile Bingazi'den İstanbul'a kaçırılması önemli bir gerillacılık hareketidir.⁴⁹

Teşkilat-ı Mahsusa çalışma prensibi bakımından dört masaya ayrılmıştır ve her masanın başında bir subay vardır. Dört masa şunlardır:

- 1- *Rumeli masası (Arif Bey),*
- 2- *Kafkasya masası (Yüzbaşı Rıza Bey),*
- 3- *Afrika, Trablusgarp masası (Hüseyin Tosun Bey ve Tunus'lu Ali Başhampa),*
- 4- *Vilayat-i Şarkiye (Merkez Erzurum; Dr. Bahattin Şakir ve Ruşeni Bey)"⁵⁰.*

Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyet gösterdiği diğer bir alan ise Makedonya ve Trakya bölgeleri olmuştur.

Bu bölgelerde Sırp ve Yunanlılara karşı çok ciddi mücadeleler yürütülmüştür. Bu mücadele çerçevesinde, 31 Ağustos 1913 tarihinde Batı Trakya Türk Cumhuriyeti

⁴⁵Stoddard, a.g.e., s.52-54.

⁴⁶Pehlivanlı, "Osmanlılarda İstihbaratçılık", s.662.

⁴⁷Edirne bölgesinin Bulgarlara bırakılmaması için 1913'te Enver Paşanın talimatıyla, bölgede kısa süreli Geçici Batı Trakya Hükümeti kurulmuştu. Süleyman Askeri Bey'de bu hükümetin Genelkurmay Başkanı olmuştu.

⁴⁸Ergun Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri*, s.52.

⁴⁹İlter, a.g.e s.25.

⁵⁰Hamit Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne," *Strateji Dergisi*, 96/1 Ankara-1996.s.129.

kurulmuştur.⁵¹ Teşkilat-ı Mahsusa'nın idari hiyerarşisi, eğitim sistemi, genel merkezi, gizli hücreleri, gizli bütçesi, yöneticisi ve yönetici yardımcıları gibi teşkilat yapısı mevcuttur.⁵²

Teşkilat-ı Mahsusa'nın insan kaynağı içerisinde, mahkûmlar, sabıkâlılar ve çeteler (Yakup Çetesi, Topal Osman Çetesi, Maksut Çetesi, Veysel Bey Çetesi) de vardır. Teşkilata personel temininde, Müdafaa-i Milliye Cemiyetleri, İttihat ve Terakki Partisi, Dâhiliye Nezareti ve mülki makamlar etkili olmuştur.⁵³ Teşkilat personeli içinde ayrıca doktorlar, mühendisler, gazeteciler, politikacılar ve gerilla savaş uzmanları gibi aydınlar da yer almıştır. 1916 yılında en kabalık sayı olarak 30.000 kişiye ulaşılmıştır. Teşkilat-ı Mahsusa'da resmi bir üyelik sistemi olmadığından, belirli kişiler dışındaki Teşkilat-ı Mahsusa üyelerinin isimleri bilinmemektedir.⁵⁴

Birinci Dünya Savaşı'na Almanların yanında giren Osmanlı Devleti, savaşta yenilerek 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesini imzalamıştır. İttihat ve Terakki yönetimi tarafından, Afrika ve Orta Doğu'da özellikle İngilizlere karşı çok gizli çalışmalar yapan Teşkilat-ı Mahsusa'nın, İtilaf Devletleri veya Osmanlı Devleti'nin yeni yönetimi tarafından cezalandırılacağı düşünülmüştür ve cezalandırılmıştır.⁵⁵

Teşkilat-ı Mahsusa'nın bundan sonraki geleceğini belirlemek için Harbiye Nazırı ve Başkumandan vekili Enver Paşa, Kuruçeşme'de, Sadrazam Talat Paşa, Bahriye Nazırı Cemal Paşa, İaşe Nazırı Kara Kemal Bey ve Hüsamettin Bey'in katılımı ile bir toplantı düzenlemiştir.⁵⁶ Enver Paşa, Teşkilat-ı Mahsusa'nın son Başkanı Hüsamettin Ertürk'e İstanbul'dan ayrılmadan önce yaptığı bu son toplantıda; *"...Şimdiye kadar vekâleten bakmakta olduğum Teşkilat-ı Mahsusa'ya benden sonra siz Riyaset edeceksiniz. Emrini yazdırdım. Teşkilat-ı Mahsusa'yı resmen lağvedeceksiniz. Fakat hakikatte bu teşkilat asla ortadan kalkmayacaktır. Ahmet İzzet Paşa ile konuştuk, tamamen mutabık kaldık. Sana lazım gelen bütün yardımı yapacaklar, mestureden para*

⁵¹İlter, a.g.m., s.251. ; Karan, a.g.e., s.42.

⁵²Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.129.

⁵³Pehlivanlı, "Osmanlılarda İstihbaratçılık", s.663 ; Tunaya, a.g.m., s. 275-276, Stoddard, a.g.e., s. 53.

⁵⁴Stoddard, a.g.e., s.52-54.

⁵⁵İlter, a.g.e., s.8-10.

⁵⁶Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri*, s.121-123. ; Ergün Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, Varlık Yayınları, İstanbul-1990, s.30.

da verecekler,”⁵⁷ demiştir. Teşkilat-ı Mahsusa faaliyette bulunduğu dönemlerde parasal kaynağını, Harbiye Nazırlığı bütçesinden ve Almanya tarafından aktarılan altınlardan sağlamıştır.⁵⁸ İlder ise eserinde Teşkilat-ı Mahsusa’nın lağvedilmesinden sonra kurulacak teşkilat isminin, “*Umum Âlem-i İslam İhtilal Teşkilatı*”⁵⁹olacağından bahsetmiştir. Enver Paşa bu sözleri ile Teşkilat-ı Mahsusa’nın yönetimini asaleten Hüsametdin Beye bırakmış, kendilerinin de ülkeden ayrılacağını ifade etmiştir. Bu toplantıda Enver Paşa Hüsametdin Bey’den iki talepte daha bulunmuştu.

Bu taleplerden birincisi, Londra Konferansının dikkatle takip edilip, gelişmelerden Kafkasya’da bulunan Halil Paşa’ya bilgi aktarılması, ikincisi ise Teşkilat-ı Mahsusa’nın göstermelik olarak lağvedilmesi olmuştur.⁶⁰Teşkilat-ı Mahsusa, İttihatçılara karşı olan VI. Mehmet Vahdetdin’in emri ile kapatılmıştır.⁶¹ Teşkilat-ı Mahsusa’nın kapatılmasından sonra istihbarat faaliyetleri bitmemiştir. Türk tarihinde başlayan Mütareke ve Milli Mücadele dönemlerinde, birçoğu eski Teşkilat-ı Mahsusacı olan kişi ve gruplar tarafından yeni istihbarat teşkilatları kurulmuştur.

⁵⁷Pehlivanlı, “*Osmanlılarda İstihbaratçılık*”, s.665. ; İlder, a.g.m., s.253.

⁵⁸Stoddard, a.g.e., s.52-54.

⁵⁹İlder, a.g.e., s.10.

⁶⁰Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri*, s.121-123.

⁶¹Pehlivanlı, “*Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetlerine*”, s.130. ; Karan, a.g.e., s.55.

3. MÜTAREKE VE MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ GİZLİ (İSTİHBARAT) GRUPLARI (1918–1923)

Birinci Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti yenik olarak çıkmıştır. Galip gelen İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. Mütareke'nin maddelerini kendilerine dayanak yapan işgal güçleri Osmanlı Devleti'nin elinde kalan son toprak parçası İstanbul ve Anadolu'yu yer yer işgal etmeye başlamışlardır. Osmanlı Ordusunu terhis etmişler, silahlara ve haberleşme kanallarına el koymuşlardır. Böylece yeni bir dönem olarak “Mütareke” dönemi başlamıştır.

İşgale karşı gelen Mustafa Kemal ve arkadaşları İstanbul'dan hareketle, 19 Mayıs 1919 tarihinde Anadolu'ya ulaşarak Milli Mücadele Dönemini başlatmışlardır. Milli Mücadele döneminde işgal güçlerine karşı Kurtuluş Savaşı başlatılmıştır. Savaşta Mondros Mütarekesi şartları çerçevesinde terhis edilen rütbeli-rütbesiz askerler ile işgal güçlerinin nezareti altında bulundurulmuş depolarda tutulan silah ve mühimmatlara hayati ihtiyaç duyulmuştur.

İşte bu dönemde bazen TBMM Hükümetinin bilgisi ve desteği dâhilinde, bazen de kendiliğinden İstanbul ve Anadolu'da Gizli Gruplar da denilen istihbarat örgütleri oluşmuştur. Türk askeri Anadolu topraklarında işgal güçlerine karşı cephede savaşırken, bu istihbarat grupları da cephe gerisinde, asker ve lojistik malzeme sağlama konusunda amansız mücadele vermişlerdir. Bu grupların kuruluş, yapılanma ve ortadan kaldırılışları bu bölümde ele alınacaktır.⁶²

3.1 Karakol Cemiyeti (Kasım 1918 – 16 Mart 1920)

İtilaf Devletleri donanma ile birlikte, 13 Kasım 1918 tarihinde 3500 askeriyle İstanbul'da bulunan Dolmabahçe Sarayı önlerine gelmiştir.⁶³ Osmanlı Devleti yönetimindeki İttihat ve Terakki liderleri ülkeyi terk etmişlerdir. Mütareke Dönemi

⁶²Bkz. Ek Nu.3, 4 ve 5.

⁶³İlter, a.g.e., s.11. ; Emin Demirel, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler*, IQ Yayınları, VI. Baskı, İstanbul-2005, s.88.

olarak adlandırılan bu dönem, Milli Mücadele’yi başlatacak Mustafa Kemal ve arkadaşları için de uygun bir ortamı beraberinde getirmiştir.⁶⁴

Mütareke Dönemi’nde, işgal kuvvetlerinin saldırısı sadece askeri alanla sınırlı kalmamıştır. İstanbul merkez olmak üzere, Anadolu topraklarına, haberalma, istihbarata karşı koyma ve olumsuz propaganda yapmak için sahip oldukları “gizli servislerle” yayılmışlardır.⁶⁵ Bu ajanlar taktik gereği, önce Türk halkı arasında nifak ve ayrılık çıkarmışlardır. Ayrılık sonucu bölünen halkın bir kısmı ile savaşırken, diğer kısmıyla ittifak yapmışlardır.⁶⁶ İşgal güçleri ile mücadele etmek üzere İstanbul’da Karakol Cemiyeti kurulmuştur.

Karakol Cemiyeti, İttihat ve Terakki Cemiyetinin devamı niteliğindedir.⁶⁷ Cemiyet yöneticilerinin İstanbul’u terk etmelerinden sonra, parti mensuplarını bir arada tutmak, işgalci güçlere karşı direniş göstermek amacıyla Enver ve Talat Paşa’ların teklifleri ile 1918 yılının Kasım ayının ilk günlerine doğru İstanbul merkezli kurulan gizli bir cemiyettir.⁶⁸ Cemiyetin kurucuları⁶⁹ arasında, Kara Kemal, Kurmay Albay Kara Vasıf Bey, Halil Bey, Yenibahçeli Şükrü Bey, Çerkez Reşit Bey, Avukat Refik İsmail ve Emekli Yüzbaşı Baha Sait gibi İttihatçılar⁷⁰ bulunuyordu. Cemiyetin kuruluş toplantısı 5 Şubat 1919 tarihinde Avukat Refik İsmail Bey’in İstanbul Sultanhamam’daki yazıhanesinde yapılmıştır. Toplantıda örgütün başkanlığına Galatalı Şevket Bey seçilmiştir.⁷¹ Cemiyetin isim babası ise Baha Sait Bey’dir.⁷²

⁶⁴E.Semih Yalçın, “Mustafa Kemal Paşa’nın İttihatçılığı”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-2002, Cilt 13, s.254.

⁶⁵Ergun Hiçyılmaz, “Bozkurt” Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri, 2. Baskı, Kemer Yayınları, İstanbul-1997, s.17.

⁶⁶Hiçyılmaz, “Bozkurt”, a.g.e., s.27.

⁶⁷Mesut Aydın, “Milli Mücadele Döneminde İstanbul’da Faaliyette Bulunan Gizli Gruplar”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 15, s.646.

⁶⁸Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetleri’ne”, s.131. ;Yalçın, a.g.e., s.61. ; Niyazi Tılısbık; Özdemir Akbal, *İstihbarat ve Türkiye*, İKİA Yayınları, Konya-2006, s.203. ; Yalçın, “Mustafa Kemal Paşa’nın İttihatçılığı”, s.255. ; Aydın, a.g.m, s.646.

⁶⁹Bkz. Ek Nu.6.

⁷⁰Fethi Tevetoğlu, *Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*, TTK Yayınları, Ankara-1988, s.4. ; Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa’dan MİT’e*, s.30. ; Yalçın, a.g.m., s.255.

⁷¹Demirel, a.g.e., s.90.

⁷²Hamit Pehlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı*, Genelkurmay Basımevi, Ankara-1992. s.2. ; Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa’dan MİT’e*, s.30. ; Karan, a.g.e., s.74. ; Yalçın, a.g.e., s.62-63.

Cemiyetin kuruluşunda üyeler, Türk bayrağına sarılan Kur'an-ı Kerim'e el basarak, bağımsızlık mücadelesi yemini etmişlerdir.⁷³ Dağınık olan Teşkilat-ı Mahsusa'cılar bu cemiyetin altında toplanmıştır. Cemiyet, Karadeniz, Ege ve Doğu Anadolu'da güçlü bir şekilde örgütlenmiş ve her milletten insanın yer aldığı bir kadro meydana getirilmiştir.⁷⁴

Cemiyetin hedefi vatani kurtarmak üzerine bina edilmiştir. Nitekim 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunan Ordusu tarafından işgalini⁷⁵ protesto için, 10 Ekim 1919 tarihinde İstanbul Sultanahmet Meydanındaki mitingi⁷⁶ bu cemiyetin ajanları koordine etmiştir. Aydın, makalesinde miting yeri konusunda hem fikir kalırken, miting tarihini 13 Ocak 1920 olarak vermiştir.⁷⁷

Kaynakların incelenmesinden cemiyetin milli mücadeleye en büyük hizmetinin İstanbul'dan Anadolu'ya silah, mühimmat ve subay kaçırması⁷⁸ olduğu anlaşılmaktadır. Kocaeli mıntkasında bir menzil hattı da oluşturan cemiyet, gümrüklerde de kadrolaşarak, kara ve deniz yolu vasıtalarıyla faaliyette bulunmuştur.⁷⁹ Karakol cemiyeti İstanbul'da bulunan ambar ve depolardan Anadolu'ya, 56.000 mekanizma, 320 makineli tüfek, 1.500 tüfek, bir batarya top, 2.000 sandık cephane, 10.000 takım elbise, çok sayıda nal, mih, matara ve askeri eşya geçirmiştir.⁸⁰ Özkan ise eserinde, örgütün, Fevzi Çakmak, Kazım Orbay, Saffet Arıkan, Kazım Özalp başta olmak üzere 1919-1920 yılları arasında 2.000 subayı Anadolu'ya kaçırdığından söz eder.

Karakol Cemiyeti amaçlarını kendi tüzüğünde; *“Arapların çoğunluğu teşkil ettiği yerlerden gayri olan Türk topraklarından düşmanlar çıkartılacaktır. Bunun içinde memleket bir harabe haline gelinceye ve bütiün millet yok oluncaya kadar mücadele edilecektir.”*⁸¹ şeklinde ifade etmiştir. Cemiyet gizliliğe azami önem vermiştir. Karakol

⁷³Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.67.

⁷⁴Şimşek, a.g.e., s.170. ⁷⁷ Yalçın, a.g.e., s.61.

⁷⁵Yalçın, a.g.e., s.61.

⁷⁶Karan, a.g.e., s.74.

⁷⁷Aydın, a.g.m, s.648.

⁷⁸Aydın, a.g.m, s.648. ; Yalçın, a.g.e., s.61.

⁷⁹Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.2.

⁸⁰Bülent Çukurova, *Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları*, Ardıç Yayınları, Ankara-1994, s.87.

⁸¹Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, s.30.

Cemiyetini Teşkilat-ı Mahsusa'dan ayıran önemli özellik ise dış propagandaya önem vermesi ve bu alanda başarılı olmasıdır.⁸² Karakol Cemiyeti dış propagandaya verdiği önem nedeniyle İstanbul'da bulunan yabancı ülke temsilciliklerine ajan dahi yerleştirmiştir.⁸³ Şimşek eserinde, Karakol örgütü mensuplarından Yusuf Ziya ve Baha Sait'in, Bolşevik gizli servisi ile irtibata geçerek Sovyetlerden, Anadolu'daki Bağımsızlık Savaşı için silah, mühimmat ve para yardımı alındığından bahsetmektedir.⁸⁴

Mustafa Kemal cemiyetin varlığından Sivas Kongresi sırasında haberdar olduğunu; *"Biz Erzurum'da kongre kararlarının her tarafça anlaşılmasını ve topyekûn uygulanmasını sağlayıcı tedbirleri almaya çalışırken, bize Karakol Cemiyetinin Teşkilat-ı Umumiye Nizamnamesi ve Karakol Cemiyetinin Vezâif-i Umumiye Talimatnamesi diye basılı bir takım kâğıtların, bütün orduya, komutan, subay herkese dağıtıldığı bildirildi. Bu yönetmeliği okuyan bana en yakın komutanlar bile, bu teşebbüsün benden geldiğini sanarak, birçok şüphe ve karasızlıklara düşmüşler. Benim bir yandan kongrelerde açıkça ortak milli faaliyetlerde bulunurken, bir yandan da esrarengiz ve korkunç bir komite kurmaya çalıştığım zannına kapılmışlardır. Gerçi, bu örgütün ve teşebbüslerin elebaşları İstanbul'da bulunuyorlarmış; fakat teşebbüslerini benim ad ve hesabıma yapmakta imişler.*

Karakol Cemiyeti'nin genel kuruluş tüzüğüne göre, Genel Merkez üyeleri, sayıları, toplandıkları yer ve toplanış şekilleri, seçim usulleri ve görevlendirilmeleri kesinlikle gizli tutulur. Bir de en ufak bir sırrı açığa vuran, Karakol Cemiyeti'ne bir tehlike getiren, hatta tehlikeye yol açabilecek bir şüphe uyandıran kimseler derhal idam edilir. Genel görev yönetmeliğinde de bir Milli Ordu'dan söz ediliyor ve bu ordunun başkomutanı, büyük kurmay heyeti, kolordu ve tümen komutanları ile kurmayı seçilmiş ve tayin edilmiş olup, gizli tutulur. Bunlar görevlerini gizli olarak yaparlar, açıklaması okunur. Efendiler, derhal komutanları uyararak, bu tüzük ve yönetmelik hükümlerini, asla uygulamaları gerektiğini ve bu teşebbüsün kaynağını araştırmakta olduğumu bildirdim. Sivas'a varışından sonra, oraya gelen Kara Vasıf Bey'den anladım ki, bu işi yapan kendisi ve bazı arkadaşları imiş. Herhalde bu hareket tarzı doğru değildir.

⁸²Şimşek, a.g.e., s.194.

⁸³A.g.e., s.181-182.

⁸⁴Şimşek, a.g.e., s.194.

Herkesi idam ile tehdit ederek, bilinmeyen bir merkezin, bilinmeyen bir başkomutanının, bilinmeyen bir takım komutanların emirlerine uymak mecburiyetinde bırakmaya kalkışmak çok tehlikeliydi. Gerçekten bütün ordu mensuplarında, birbirlerine karşı bir güvensizlik ve korku başladı. Benim komuta etmekte olduğum kolordunun acaba bilinmeyen gizli komutanı kimdir? Bu gizli komutan ne vakit ve nasıl komutayı ele alacak ve bana ne gibi bir işlem uygulayacak? gibi haklı bir takım kuruntulara kapılması ihtimal dışı değildi. Bu derneğin sonradan, özellikle İstanbul'dan yine aynı adla faaliyetini sürdürmeye çalıştığı anlaşıldıktan sonra, kuruluşunda ve bununla ilgili olarak bize vermek zorunda kaldıkları bilgilerde samimiyet bulunabileceği iddia edilemez,”⁸⁵ sözleriyle ifade etmiştir.

Nutuk'ta geçen bu ifadelerden, Mustafa Kemal'in Karakol Cemiyetinin varlığından, Sivas Kongresi öncesinde gayr-i resmi bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal, 4–11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas'ta toplanan, Sivas Kongresi'ne delege sıfatıyla katılan Karakol Cemiyeti'nin kurucusu Kara Vasıf Bey'den cemiyet hakkında görüşerek⁸⁶ bilgi almıştır.

Karakol Cemiyetinin yönetmeliğinde yer alan adam öldürmek, her askeri kışlada bir komutan bulundurmak, bir merkez komite oluşturmak ve verilecek bilgilerde samimiyet olmaması gibi unsurlar Mustafa Kemal'in bu cemiyete mesafeli yaklaştığını göstermektedir. Diğer taraftan, Karakol Cemiyeti'nin, Sovyetler Birliği⁸⁷ ile dış yardım almak gayesiyle ilişki içerisine girmesi, Milli Mücadele'nin tek sahibi gibi kendilerini göstermesi, İttihatçılarla sıkı bir ilişki içerisinde olması,⁸⁸ kontrol ve denetimlerinin tamamen Mustafa Kemal'e bağlanmaması,⁸⁹ Mustafa Kemal'in Ege bölgesindeki sadık adamlarından Yahya Kaptan'ın⁹⁰ öldürülmesi Cemiyet'in Milli Mücadeleciler cephesinde sonunu hazırlamıştır. Pehlivanlı makalesinde, Milli Mücadele'nin önderlerinin bu cemiyete daima şüphe ile yaklaştıklarından, yararlanılmış olursa bile

⁸⁵Atatürk, *Nutuk*, (Çev. Bircan Lazım), Akvaryum Yayınları, İstanbul-2005, s.71-72.

⁸⁶Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.3. ; Karan, a.g.e., s.75-77. ; Şimşek, a.g.e., s.190. ; Yalçın, a.g.m., s.255. ; Aydın, a.g.m, s.646.

⁸⁷Şimşek, a.g.e., s.194. ; Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyet Gizli Teşkilatlar*, s.75. Aydın, a.g.m, s.648.

⁸⁸Semih Nafiz Tansu, *İki Devrin Perde Arkası*, Byy, 1969, s.338-342; Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, a.g.e., s.37. ; İltar, a.g.e., s.12. ; Yalçın, a.g.m., s.225.

⁸⁹Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.3.

⁹⁰Şimşek, a.g.e., s.191. ; Demirel, a.g.e., s.93.

tam anlamıyla bu cemiyete güvenmediklerinden⁹¹ bahsetmektedir. Dolayısıyla Karakol Cemiyeti üyeleri, Milli Mücadele yanlılarına yukarıda izah edildiği gibi bir takım yardımlar yapmışsa da, gerçekten bir güven kazanma noktasında zayıf kalmışlardır.

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul İtilaf Devletleri'nce resmen işgal edilmiştir. İşgal akabinde İngilizler, çok gizli bir operasyonla Karakol Cemiyeti'nin karargâhını basmıştır. Cemiyet yöneticilerinden Kara Vasıf Bey ve Şevket Bey ele geçmiştir. Kara Vasıf Bey ve Şevket Bey derhal Malta'ya sürgün edilmişlerdir. Cemiyet mensuplarının birçoğu İtilaf Devletleri'nce tutuklanmışlardır. Cemiyetin yapısı ve faaliyetleri her yönüyle İtilaf Devletleri'nce deşifre edilmiştir. Bu baskın sonrası Karakol Cemiyeti tamamen ortadan kaldırılmıştır.⁹² Karakol Cemiyeti Başkanı Galatalı Şevket Bey⁹³ ve Kara Vasıf Beyin Malta'ya sürülmesinin ardından cemiyetin diğer yöneticileri ise Anadolu'ya kaçmıştır.⁹⁴

Cemiyet'in yapısı incelendiğinde modern anlamda istihbarat yapılanması kurulduğu görülmektedir. Cemiyetin bünyesinde, Anadolu ve İstanbul çevresinde kadrolaşma, semt örgütleri, sivil çeteler oluşturma, istihbarat şubesi kurma, kaçakçılık şubesi oluşturma ve propaganda servisi oluşturma gibi bölümlenmelere rastlanmıştır.⁹⁵ Bu yapılanma, örgütün bu alandaki uzmanlığını ortaya koyma adına dikkate değer bir yapılanmadır. Karakol Cemiyeti, kendisinden sonra kurulacak gizli istihbarat gruplarına bir örnek olmuştur. İttihatçılarla başlayan Teşkilat-ı Mahsusa geleneği, Karakol Cemiyeti ile devam etmiştir. Bu cemiyetin mücadele biçimini gören bazı Milli Mücadele yanlıları farklı isimler altında yeni gruplar oluşturmuşlardır. Bu gruplar da, yine İtilaf Devletlerinin kontrolü altındaki bölgelerden Anadolu'ya silah ve asker kaçırma anlamında Milli Mücadele'ye ciddi katkı sağlamışlardır.

3.2 Zabitan Grubu (27 Ekim 1920 – Ocak/Şubat 1921)

Karakol Cemiyeti'nin dağılmasından sonra, bu cemiyet içinde çeşitli görevler üstlenen birçok ajan adeta boşa kalmıştır. Bu insanlar, ajanlığı bir yaşam tarzı olarak

⁹¹Pehlivanlı, “*Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne*”, s.131.

⁹²İlter, a.g.e., s.12. ; Karan, a.g.e., s.74. ; Şimşek, a.g.e., s.194.

⁹³Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, s.40.

⁹⁴Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.3. ; Şimşek, a.g.e., s.197-198.

⁹⁵Hiçyılmaz, “*Bozkurt*” s.105. ; Karan, a.g.e., s.74. ; Yalçın, a.g.e., s.64. ; Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, s.33-36. ; Demirel, a.g.e., s.93.

seçen insanlardır.⁹⁶ Kendilerine yeni bir istihbarat örgütü bularak görev almayı hedeflemişlerdir. Karakol Cemiyeti lağvedilmiş, ancak farklı bir isim altında yeniden faaliyetlerine başlamıştır. Karakol Cemiyeti önce Zabitan akabinde ise Yavuz Grubu isimlerini almıştır.⁹⁷ Yavuz Grubu'na ayrı bir başlık altında temas edilecektir.

Zabitan Grubu, Karakol Cemiyeti'nin devamı olarak Cemiyet'in Üsküdar Şubesi Reisi Yarbay Muğlalı Mustafa Bey⁹⁸ tarafından 27 Ekim 1920 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Bu grup da Anadolu'ya silah, mühimmat, subay kaçırma faaliyetlerinde bulunmuştur. Aydın makalesinde Zabitan grubunun kadrosunun genişliğine nazaran yardım oranının çok az olduğundan bahsederek, bu durumu da TBMM Hükümetinin kurduğu Felah Grubu ile aynı dönemde faaliyet göstermelerine ve Felah Grubu'na daha fazla itibar edilmesine bağlamıştır.⁹⁹ Zaman içerisinde Zabitan Grubu, TBMM Hükümeti tarafından kurulan Hamza Grubu ile de rekabete girmiştir. Zabitan Grubu tarafından Anadolu'ya gönderilen subaylardan bazılarının ise İtilaf Devletlerinin ajanları olduğu da ortaya çıkmıştır.¹⁰⁰

Örneğin; İngiliz ajanı olduğu tespit edilen Hintli Mustafa Sagir'in üzerinden Zabitan Grubunca kullanılan Karakol Cemiyeti'nin mührü ile mühürlenmiş bir belge ele geçirilmiştir. Mustafa Sagir İnebolu'ya bu belge ile çıkmıştır.¹⁰¹ Mustafa Sagir'in, Mustafa Kemal Paşa'ya suikast düzenlemek üzere 11 Aralık 1920'de Ankara'ya geldiği anlaşılarak tutuklanmıştır. Ankara İstiklal Mahkemesi'nce yargılanmış, suçu sabit görülerek 23 Mayıs 1921'de idam edilmiştir. Ayrıca, Zabitan Grubu üyelerinden birçoğunun kendilerini halk içerisinde gereksiz yere deşifre etmelerin dolayısı, grup ismini Yavuz Grubu olarak değiştirmiştir.¹⁰²

3.3 Yavuz Grubu (Şubat - Ekim 1921)

Muğlalı Yarbay Mustafa Bey tarafından kurulan "Zabitan Grubu'nun ismi, Ekim 1921'de "Yavuz Grubu'na çevrilmiştir.¹⁰³ Grubun yöneticileri genelde İttihatçılardan

⁹⁶Şimşek, a.g.e., s.198-199.

⁹⁷Aydın, a.g.m, s.647. ; Yalçın, a.g.m., s.256. ; Demirel, a.g.e., s.204. ; Yalçın, a.g.e., s.64.

⁹⁸Yalçın, a.g.m., s.256.

⁹⁹Aydın, a.g.m, s.648.

¹⁰⁰Karan, a.g.e., s.81.

¹⁰¹Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyet Gizli Teşkilatlar*, s.109-110.

¹⁰²İlter, a.g.e., s.13.

¹⁰³Aydın, a.g.m, s.647-649.

oluştduğundan, TBMM Hükümeti bu gruba yeterince güvenmeyerek mesafeli durmuştur.¹⁰⁴

Yavuz Grubu mühründe Yavuz Sultan Selim'in resmini taşıdığı için bu isimle anılmıştır. Bu grup da diğerleri gibi İstanbul'dan Anadolu'ya silah, mühimmat ve gönüllü subay kaçırma yolunda çalışmalarda bulunmayı hedeflemiştir. Sarıyer bölgesinden Anadolu'ya geçirilmek üzere hazırlanan 570 adet mavzer, 4 hafif makineli tüfek ve 10 sandık cephanenin İngilizlerin eline geçtiği, 12 Mart 1921 tarihli Yavuz Grubu mührünü taşıyan şifrenin, Ankara'da bulunan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (Genelkurmay) Reis Vekili Fevzi (Çakmak) Paşaya ulaşmasından anlaşılmıştır.¹⁰⁵

İngilizler tarafından bu grup içerisine de Anadolu'ya geçmek üzere ajanlar yerleştirilmiştir. Bununla birlikte grubun kurucusu ve başkanı Muğlalı Mustafa Beyin İngilizler tarafından yakalanması tehlikesinin ortaya çıkması, Mustafa Bey'in de bu tehlike karşısında Anadolu'ya geçmesi grubun faaliyetlerini sekteye uğratmıştır.¹⁰⁶

3.4 Hamza (Mücahid, Muharib Ve Felah) Grubu (23 Eylül 1920 – 4 Ekim 1923)

Milli Mücadele devam ederken, Mustafa Kemal, Heyet-i Temsiliye ile birlikte 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından Ankara Ulus semtinde bulunan eski meclis binasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Artık Milli Mücadele Ankara'dan, TBMM Hükümeti kanalıyla yürütülecektir.¹⁰⁷

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgali ile Karakol Cemiyeti dağıtılmış ancak ajanlar açığa kalmıştır. Mustafa Kemal, istihbarat, kaçakçılık, propaganda ve sabotaj konularında uzman ajanlardan yararlanmak istemiş, ülkenin her tarafındaki ajanların bir çatı altında toplanmasına çalışmıştır.¹⁰⁸ Bu kararın uygulanmasından Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti (Genelkurmay Başkanlığı) sorumlu kılınmıştır. Bu çalışmalar

¹⁰⁴Çukurova, a.g.e., s.47 ; Pehlivanlı, “ *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne*”, s.132.

¹⁰⁵Karan, a.g.e., s.82.

¹⁰⁶İlter, a.g.e., s.13.

¹⁰⁷Azmi Süslü, *Mustafa Kemal'in Anadolu'ya Gelişi ve Ankara'nın Milli Mücadele'deki Yeri*, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=1045>, 18.05.2007.

¹⁰⁸Şimşek, a.g.e., s.185.

çerçevesinde, 23 Eylül 1920'de İstanbul merkezli,¹⁰⁹ Ankara'nın tasvip ve olurları alınarak ilk gizli grup olan "Hamza Grubu" kurulmuştur.¹¹⁰ Kurucusu Kurmay Yüzbaşı Neşet Bey olmuştur.¹¹¹ Neşet Bey, bu teşkilatı kurmadan önce "Molteke" isminde bir teşkilat kurup, yönetmiştir.¹¹²

Yüzbaşı Neşet Bey grubunu kurduktan sonra İstanbul'dan Ankara'ya gelerek Mustafa Kemal ile görüşmüş, hüsnükabul görmüştür. EHUR Reisi Miralay İsmet Bey'de Neşet Bey'e kendilerinden beklentilerini; " *Riyasetiniz altında Anadolu'ya eşbas ve malzeme göndermek ve istihbarat yapmak üzere İstanbul'da mahrem bir teşkilatın kurulması lüzumu görülmüştür. Gereğinin yapılmasını rica ederim*"¹¹³ şifresi çekilmiştir.

Hamza Grubu'nun günü kurtarmaktan ziyade geleceğe yönelik planlamalara göre, belli bir profesyonellik sistemi içerisinde çalıştığı görülmektedir. Grup beş şubeden oluşmuştur;¹¹⁴

- *Birinci Şube:* Haberalma, yayın ve propaganda, Yunan Ordusu ve harekâtı hakkında bilgi toplama ve ajanların yetiştirilmesinden sorumludur. Kısaca istihbarat şubesidir.
- *İkinci Şube:* Teknik bilgi desteği(telsiz, telgraf, diğer muhabere malzemeleri) subay temini, sevki ve kurye bulma şubesidir. (Kıtaat-ı Fenniye).
- *Üçüncü Şube:* Personel işleri ile alakadar olan şubedir. (Muamelat-ı Zatiye Şubesi).
- *Dördüncü Şube:* Mühimmat ve harp malzemesi temin etmek, silah-mühimmat ve savaş araç gereci yapmaya yatkın zanaatkârları bularak Anadolu'ya aktarmakla görevlendirilmiştir. Kısaca mühimmat şubesidir.
- *Beşinci Şube:* Levazım işleri ile meşgul olan şubedir.¹¹⁵

109 Çukurova, a.g.e., s.42. ; Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.3.

110 Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.3. Aydın,,a.g.m, s.649.

111 Aydın, a.g.m, s.649. ; Özkan, a.g.e., s.64. 115 Aydın, a.g.m, s.649.

112Aydın, a.g.m, s.649.

113A.g.m, s.650.

114Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.62-63.

115Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.4. ; Çukurova, a.g.e., s.42.

Hamza Grubu'nun 1 Aralık 1920 tarihli Genelkurmay Başkanlığı'na sunulan raporunda, 2,5 ay içerisinde İstanbul'dan Anadolu'ya 40 subay, 50 makineli tüfek, yedek parçalarıyla birlikte 2 adet batarya¹¹⁶ ve 15 kilogram kapsül sevk edildiğinden bahsedilmektedir.¹¹⁷

TBMM Hükümeti ile Hamza Grubu arasındaki muhabere kurye kanalıyla şifreli olarak yapılmıştır. Ancak, kısa bir süre sonra Şakir Muzaffer Bey, Ankara-İstanbul hattında yakalanmış ve şifre anahtarı İngilizlerin eline geçmiştir. Bu ve diğer olumsuzluklar üzerine Hamza Grubu sırasıyla, 15 Aralık 1920 tarihinde "Mücahid Grubu", 23 Şubat 1921 tarihinde "Muharib Grubu", nihayet 31 Ağustos 1921 tarihinde de "Felah Grubu" adlarını almıştır.¹¹⁸ Grup isimlerinin değiştirilmesi iz kaybettirme ve yanıltma amacıyla yapılmıştır. Bu grupların faaliyetleri Milli Mücadele sonlarına kadar devam etmiştir.¹¹⁹

3.5 Felah Grubu (31 Ağustos 1921 – 4 Ekim 1923)

Hamza Grubu'nun faaliyetleri İngilizler tarafından deşifre edilince Grup, bundan sonra tedbir amaçlı isim değiştirerek 31 Ağustos 1921 tarihinden itibaren faaliyetlerine Felah Grubu adı altında devam etmiştir. Mekân olarak ise İstanbul Bostancı semtinde bulunan İngiliz Hint Tugayı karargâhına 300 metre mesafeye yerleşmiştir.¹²⁰

Felah Grubu subay ve cephane aktarımı dışında, istihbarat faaliyetlerine de ağırlık vererek, Milli Mücadele lehinde olumlu propagandalar yapmıştır.¹²¹ Yüzbaşı Kemal, Fransız karargâhına sokularak Fransızlar hakkında haberler almıştır. Yine Yunan ordusu hakkında da bilgiler toplayarak, bu bilgileri TBMM Hükümetine ulaştırmıştır. Grup tarafından, 2512 ton silah ve mühimmat ile çok sayıda subay kaçak yollardan Anadolu'ya geçirilmiştir.¹²²

Ankara ile haberleşme Baş Komiser Salih ve Saffet Beyler vasıtasıyla şifreli olarak yapılmıştır. Anadolu Hisarında bir "Telsiz Dinleme Merkezi" oluşturulmuştur. Felah Grubu Anadolu'ya savaş malzemesi ve subay kaçırma üzerine yoğunlaşmıştır.

116Özkan, a.g.e., s.65.

117Bülent Çukurova bu grubun ismini eserinde "*Mücahidin Grubu*" ismi ile zikretmiştir.

118İlter, a.g.e., s.14. ; Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.4 ; Çukurova, a.g.e., s.42.

119Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.4. ; Karan, a.g.e., s.80-81.

120Çukurova, a.g.e., s.43.

121124 İlter, a.g.e., s.14.

122Çukurova, a.g.e., s.44.

Grubun diğerk bir başarısı ise Damat Ferit Paşa tarafından Anadolu'ya g6nderilen ajanların listesini elde ederek Erkan- Harbiye-i Umumiye Riyasetine ulaştırmak olmuştur. Bir d6nem M.M. ile birlikte faaliyetleri devam eden Felah Grubu 4 Ekim 1923 tarihinde lağvedilmiştir.¹²³

3.6 Ferhat Ve Kerimi Grubu (2 Mart 1921)

2 Mart 1921 yılında Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne, Ferhat Grubu'na Kurmay Yarbay Mustafa İzzet ile Kurmay Yüzbaşı Mehmet Bey, Kerimi Grubu'na Kurmay Yarbay Hayri Bey'in görevlendirilmeleri için isimleri 6nerilmiştir.¹²⁴ Bu gruplar Hazma (Felah) Grubu'nun ihtiya t gruplarıdır. Herhangi bir tehlike anında Hazma (Felah) Grubu'nun yerine "Ferhat Grubu", tehlike devam ederse Ferhat Grubu'nun yerine "Kerimi Grubu" ge çecektir.¹²⁵ Hazma Grubu'nun kuruluş ve faaliyet raporunda; "*Hazma Grubu'na bir hal olduğu takdirde yerine Ferhat Grubu, kaim olacak. Ferhat Grubu hiçbir iş ile iştigal etmeyecektir. Ferhat Grubu yerine de Kerimi Grubu namıyla 6çüncü bir grup kaim olacak. Bunun da şimdilik bir müessisi mevcut ve keza hiçbir işle iştigal etmeyecektir.*"¹²⁶ ifadeleri kullanılarak, Ferhat ve Kerimi Gruplarının kuruluş amaçları izah edilmiştir. İhtiyat gruplarının oluşturulması, istihbarat alanında sergilenen bir taktik olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda istihbarata verilen 6nemin de bir göstergesidir. Çünkü bir istihbarat grubu dağıtıldığında zaman kaybetmeden hemen diğerkinin oluşumu bu taktikle kolaylaştırılmış olmaktadır.

3.7 İmalat-I Harbiye Grubu (19 Mart – 16 Aralık 1920)

İstanbul'da bulunan işgal kuvvetlerinin denetimi altındaki depolardan, Anadolu'ya cephan e ve mühimmat kaçırmak için 19 Mart 1920 tarihinde Ağır Topçu Kaymakamı Eyüp (Durakan) tarafından İstanbul'da kurulan özel bir gruptur.¹²⁷

23 Mayıs 1921'de EHUR tarafından Muharib (Felah) Grubu'na; "*Anadolu Ordusu kadrosuna katılmak suretiyle Topçu Kaymakamı Eyüp Bey'in maiyetine se çeceği diğerk iki zabıt ile grubumuzun İmalat-ı Harbiye şubmesini temsil etmeleri uygun*

123İlter, a.g.e., s.14. ; Çukurova, a.g.e., s.35. ; Aydın, a.g.m., s.652.

124ukurova, a.g.e., s.48.

125Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.4. ; şimşek, a.g.e., s.186.

126Aydın, a.g.m., s.650.

127Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.6. ; Aydın, a.g.m., s.655.

bulunmuştur,” şeklinde şifre gönderilmiştir.¹²⁸ Şifre, İmalat-ı Harbiye ve Muharib (Felah) Grup’larının TBMM Hükümeti tarafından tanındıklarının ve bu hükümet tarafından yönlendirildiklerinin bir göstergesidir.

Grubun görevi İstanbul’da bulunan ve harp malzemesi üreten fabrikalardan, temin edebildikleri üretim malzemelerini Anadolu’ya aktarmak olmuştur. Nitekim Tapa, Tophane, Feshane, İmalathane, Baruthane vb. fabrikalardan birçok malzemeyi Anadolu’ya aktarmayı başarmışlardır. Grup tarafından Anadolu’ya subay rütbesinde personel de nakil edilmiştir. Grup, Aralık 1920’de Felah Grubu ile birleşmiştir.¹²⁹

3.8 Muavenet-İ Bahriye Grubu (Mart – 15 Aralık 1921)

İstanbul’da kurulmuş gizli grupların hemen hemen hepsinin, kara kuvvetlerinin malzemelerini teminle meşgul oldukları görülmektedir. Bu eksiklik fark edildiğinden Ankara’da Bahriye (Denizcilik) Dairesi 1 Ocak 1921 yılında kurulmuştur. Muavenet-i Bahriye Grubu ise İstanbul’da bulunan deniz depolarının boşaltılarak Anadolu’ya nakli amacını gütmüştür.¹³⁰

İstanbul’da bulunan Bahriye depolarında, Anadolu’ya aktarılacak nitelikte, top, tüfek ve mayın gibi birçok harp malzemesi mevcuttur. Neticede, bu naklin gerçekleşmesi için, Bahriye Daire Reisi Kaymakam Şevket Bey’in teşebbüsleri ile Bahriye subaylarından müteşekkil bir kadro ile grubun oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır. 17 Ekim 1921 tarihinde Mehmet Nazmi Bey başkanlığında faaliyete geçen grup, 19 Ekim 1921’de Anadolu Ordusu kadrosuna alınmıştır.¹³¹

Muavenet-i Bahriye Grubunun faaliyetleri, 7 Kasım 1921’den itibaren Felah Grubu’nun denetimi altında devam etmeye başlamıştır. Grup, müstakil faaliyetlerini, 15 Aralık 1921 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu tarihten sonra Felah Grubu’nun bir şubesi olarak, Felah Grubu kapatılana kadar hayatta kalmıştır. Muavenet-i Bahriye Grubu, faaliyette kaldığı süre zarfında Anadolu’ya 48 vapur, 1421 parça ve yaklaşık 138 ton savaş gemisi malzemesi aktarmıştır.¹³²

128Aydın, a.g.m, s.655.

129Çukurova, a.g.e., s.47.

130A.g.e., s.46.

131Aydın, a.g.m., s.656.

132Çukurova, a.g.e., s.46. ; Aydın, a.g.m., s.650.

3.9 Müsellaħ Müdafaa-i Milliye (M.M / Mim Mim – Ocak 1921 – 5 Ekim 1923)

Hamza Grubu'nun İngilizler tarafından deşifre edilip dağıtılması, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının yeni bir istihbarat servisi kurmasını hızlandırmıştır. Artık Anadolu'daki hareketin de güçlenmesiyle Milli Mücadeleyi destekleme adına, İstanbul-Ankara hattında gizli bir örgütün kurulması zorunluluğu TBMM Hükümeti'nin diğer üyelerince de kabul edilmiştir.¹³³

Bu teşkilatın kurulması görevi ise Mustafa Kemal Paşa tarafından Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşaya verilmiştir. Fevzi Paşa örgüt kurması için Teşkilat-ı Mahsusa'nın son başkanı Hüsamettin Ertürk'e ulaşmıştır.

Hüsamettin Ertürk, o sıralar Samsun'da bulunmaktadır. İstanbul'da İngilizlerin yoğun takibi sonucu 27 Ocak 1921'de Samsun'a gitmek zorunda kalmıştır. 25 Mart 1921 tarihinde Fevzi Çakmak'tan gelen telgraf üzerine Ankara'ya gelmiştir. Burada kendisine kurulacak örgüt hakkında bilgi verilmiştir. Bunun üzerine Hüsamettin Ertürk, adı Müsellaħ Müdafaa-i Milliye olan teşkilatı kurma çalışmalarına başlamıştır.

Hüsamettin Ertürk, İstanbul'daki ajanları bir çatı altında toplamak için örgütün merkezini İstanbul olarak belirlemiştir.¹³⁴ Topkapılı Mehmet Bey'den söz konusu teşkilatın kurulması için yardım istemiştir. Bu hususta Mehmet Bey'e; "*İstanbul'daki gizli teşkilatımıza bu keyfiyeti tamim et. Ankara'dan göndereceğim talimatı, istihbaratçı, teşkilatçı ve propagandacı arkadaşlara tebliğ et. Aramızda mevcut gizli şifreyi, işlerimizde kullan. Aynı zamanda top, tüfek, cephane, askeri levazım ve eczayı tıbbiye ne bulursanız, elinize ne geçerse onları da buraya gönderiniz,*"¹³⁵ şeklinde direktif vermiştir.

Bu vesile ile örgüt aktif bir hale geçmiştir. Örgütün resmen kuruluşu ise Nisan 1921 olarak kabul edilmiştir.¹³⁶ Örgüt, Hüsamettin Bey'in başkanlığında faaliyete başlamış ise de, daha sonra örgütün başkanlığına Ankara'nın direktifleri doğrultusunda Süvari Esat Bey getirilmiştir.¹³⁷

¹³³Şimşek, a.g.e., s.187.

¹³⁴Özkan, a.g.e., s.66.

¹³⁵Aydın, a.g.m, s.654.

¹³⁶A.g.m, s.646.

¹³⁷Şimşek, a.g.e., s.189.

Hüsamettin Ertürk ve Fevzi (Çakmak) Paşa tarafından kurulan ‘‘Mim Mim’’ grubu, 3 Mayıs 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetince de resmen kabul edilip, tanınmıştır.¹³⁸ M.M. grubunun personeli asker ve sivil kişilerden oluşmuştur. Grup, İstanbul’da sivil polis ve askeri inzibat teşkilatlarını illegal olarak yönlendirmiştir.¹³⁹ İstanbul, Topkapı Şubesi, Beyazıt Şubesi ve Eminönü Şubesi¹⁴⁰ olmak üzere üç şubenin sorumluluk bölgelerine ayrılmış, her bölge teşkilatı silahlandırılmış, bölge teşkilatlarının başına sorumlu bir subay atanmıştır.¹⁴¹

M.M Grubu, Anadolu’ya silah, mühimmat ve subay kaçırmış, bununla birlikte düşman hakkında haber toplama üzerinde de durmuştur.¹⁴² İstihbarat ve propaganda üzerinde duran grup, birçok casusluk olayını da aydınlatmıştır.¹⁴³

Anadolu’ya subay, silah ve mühimmat kaçırılırken, düşman karargâhlarına da girilip, birçok bilgi ve belge temin edilerek Ankara Hükümetine aktarılmıştır. Grubun faaliyeti İstanbul’u işgalci güçlerin terk etmesinden sonra, 5 Ekim 1923’te sona ermiştir.¹⁴⁴ M.M. elemanları, Kurtuluş Savaşı sonrasında TBMM Hükümeti tarafından ödüllendirilmiştir.¹⁴⁵

3.10 Namık Grubu (30 Ocak 1921)

Namık Grubu, özel nitelikli bir gruptur. Ağır Topçu Yzb. Halil İbrahim ve kardeşi Üsteğmen Ahmet Naci tarafından, 30 Ocak 1921 tarihinde İstanbul’da kurulmuştur.¹⁴⁶ Grubun iki asli üyesi bulunması gruba hususi olma özelliği kazandırmıştır. Namık Grubu’nun kurucuları Ankara Kumandanlığı bilgisi dâhilinde, kendilerine şifre ve 2.000 lira para verilerek İstanbul’a Namık Grubu adı altında bir grup kurmaları için gönderilmişlerdir.¹⁴⁷

¹³⁸İlter, a.g.e., s.15.

¹³⁹Tevfik Bıyıkoglu, *Trakya’da Milli Mücadele*. c.1, 2.Baskı, TTK Basımı, Ankara–1987, s.391.

¹⁴⁰Şimşek, a.g.e., s.189.

¹⁴¹Çukurova, a.g.e., s.36.

¹⁴²A.g.e., s.42. ; Aydın, a.g.m, s.655.

¹⁴³Özkan, a.g.e., s.72.

¹⁴⁴İlter, a.g.e., s.15.

¹⁴⁵Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.5.

¹⁴⁶Hüsnü Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları*, c.I, İstanbul-1975, s.162.

¹⁴⁷Aydın, a.g.m., s.657.

Grubun kuruluş amacı, İstanbul'dan Anadolu'ya top mermisi aktarmak olmuştur. Grup bu doğrultuda İnebolu'ya ilk etap da 8.000 top mermisi aktarmıştır.¹⁴⁸ Bunun üzerine TBMM Hükümeti tarafından gruba, İnebolu'ya yeni malzemeler getirmeleri için avans verilmiştir. Fakat Grup, bu avansı aldıktan sonra İnebolu'ya tekrar avans karşılığında malzeme getirmemiştir. Bu davranışlarından dolayı da sorumlular hakkında soruşturma açılmıştır.¹⁴⁹

3.11 Askeri Polis (Ayn-Pe)Teşkilatı (18 Temmuz 1920 – 21 Mart 1921)

İtilaf Devletlerinin, 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'ne dayanarak Anadolu'yu yer yer işgal etmelerine¹⁵⁰ karşın, Anadolu'da da Milli Mücadele hareketi başlamıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da TBMM'nin açılışı ile Büyük Millet Meclisi Hükümeti kurulmuştur. Meclis Hükümetinin kurulması ile birlikte de, ülke çapında düşmana karşı gayr-i nizami mücadele veren hareketlerin tek bir çatı altında toplanılmasına karar verilmiştir.¹⁵¹ Bu karar doğrultusunda düşmanla daha etkin mücadele edebilmek amacıyla içte ve dışta yeni bir takım teşkilatlar oluşturulmuştur. Gerçi bazı vatanseverler tarafından ferdi olarak veya TBMM Hükümeti'nin onayı alınarak, işgal kuvvetleri ile mücadele adına bir takım istihbarat grupları oluşturulmuştur. Fakat bu grupların mücadelesi ya İstanbul'dan Anadolu'ya silah, mühimmat ve subay aktarımı ya da sadece İstanbul'daki düşmanla ilgili bilgi ve belge aktarımı ile sınırlı kalmıştır.

Hâlbuki düşman, Anadolu'daki Milli Mücadele'yi kırmak ve halkın orduya olan desteğini ortadan kaldırmak amaçlı, içten menfi propaganda faaliyetlerine de başlamıştır. İşgal Kuvvetlerinin Türk halkı üzerinde kullandığı en önemli silahlarından birisi işte bu menfi propaganda olmuştur.¹⁵² İşgal Kuvvetlerinin bu menfi propagandası doğrultusunda halkı, artık her şeyin bittiğine, mücadelenin yersiz ve faydasız olduğuna, Kuva-yı Milliyecilerin halkı kandıran maceracılar olduklarına, Padişah ve İstanbul Hükümeti'nin dahi kendi yanlarında bulunduğu inandırmaya çalışmışlardır. Halk ise

¹⁴⁸Çukurova, a.g.e., s.48.

¹⁴⁹Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.6.

¹⁵⁰T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mondros Ateşkes Anlaşması, <http://www.kultur.gov.tr>, 19.05.2007

¹⁵¹Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kurulması, <http://www.ataturk.net/mmuc/meclis.html>, 19.05.2007

¹⁵²Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.6-7.

doğru gibi görünen menfi düşman propagandası ve ülke topraklarının her geçen gün biraz daha işgal ediliyor olması gerçeği karşısında şaşırması, ne yapacağını, kime inanacağını bilemez bir duruma gelmiştir.¹⁵³

TBMM Hükümeti, bir türlü organize olamayan, çalışmaları sürekli aksayan istihbarat servislerini bir merkezde toplamak için faaliyetlere başlamıştır. Mustafa Kemal, hükümetin çalışmalarını da değerlendirerek Fevzi Çakmak Paşa'dan derhal bir askeri istihbarat servisi kurmasını istemiştir.¹⁵⁴ Fevzi Paşa, 18 Temmuz 1920 tarihli bir yazı ile merkezi Eskişehir'de bulunan Garp (Batı) Cephesi bünyesinde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine bağlı, Meclis Hükümetine bağlı gizli istihbarat servisi *Askeri Polis Teşkilatı'nı* kurdurmuştur.¹⁵⁵ Askeri personel ağırlıklı oluşturulan bu teşkilatın kadrosunda polisler ve sivil yazıcılar da görevlendirilmiştir.¹⁵⁶ Teşkilatın Başkanlığı'na ise Binbaşı İsmail Hakkı Bey atanmıştır.¹⁵⁷

Fevzi (Çakmak) Paşa AP Teşkilatının kuruluş amacı ve çalışmaları ile ilgili olarak; *"Bu gün biliyorsunuz ki, düşmanlarımız memleketi ve orduyu yıkmak için bir takım insanları memleketimize sokuyorlar. Bunların iki görevi vardır. Birincisi, ordunun kuvvet ve durumunu ve mümkün olduğu kadar en gizli noktalara kadar girerek, ordunun yapacağı harekât hakkında en gizli bilgileri toplamak ve aldıkları bilgileri düşmana vermektir. Buna casusluk teşkilatı derler ki, her yerde ve her zaman uygulanan bir usuldür. Bu düşman harekâtına karşı onu men edecek, yok edecek, engelleyecek teşkilata da bizim sahip olmamız gereklidir. İşte askeri polis teşkilatı düşmanın bizim içimizde yaptığı teşkilatı yok edecek bir teşkilattır. İkincisi, üzümlere belirteyim ki, bazı ahlak düşkünleri adamları düşman, para ile tutarak ordumuzun içerisine gönderiyorlar. Bu yolla birçok fenalıklar meydana geliyor. Bu adamların birçokları yakalanarak İstiklal Mahkemelerine gönderildiler ve cezalarını gördüler. Başta orduda görülen disiplinsizlik ve gevşeklik ortadan kalktı. Bu ancak orduya girmek isteyen bu gibi zararlı unsurların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olmuştur,"*¹⁵⁸ şeklinde açıklamada

¹⁵³ Ag.e., s.12.

¹⁵⁴ Şimşek, a.g.e., s.195.

¹⁵⁵ Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.12. ; İter, a.g.e., s.15. ; Yalçın, a.g.e., s.14.

¹⁵⁶ Çukurova, a.g.e., s.49.

¹⁵⁷ Demirel, a.g.e, s.108-110. ; Karan, a.g.e., s.83.

¹⁵⁸ Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.7-8.

bulunmuştur. Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere AP Teşkilatının kuruluşunun başlıca iki sebebi vardı:

1. Düşmanın halk üzerindeki menfi propagandasını engellemek,
2. Halkın Milli Mücadele'ye olan inancını kuvvetlendirmektir.

Bu görev farklılığı nedeniyle, teşkilat mensupları muharebe alanında ve muharebe alanı dışında kalan bölgelerde görev yapmıştır. Muharebe alanında görev alan teşkilat mensupları, ordu içindeki ajanları tespit ederek, şüphelileri tevkif etmiş, “Seyr-ü Sefer Talimatnamesini” uygulamış ve işgal kuvvetleri hakkında bilgi toplamıştır.

Muharebe alanı dışında kalanlar ise düşmanın menfi propagandasının önüne geçmeye yönelik çalışmıştır. Ülkedeki milli mücadele aleyhine yayın yapan broşürler yasaklanmıştır. Olumlu yayın yapan broşür ve yazılı matbuatı memleketin en ücra yerleşim yerleri olan köylere kadar ulaştırmaya çalışmışlardır. İstanbul'dan Anadolu'ya geçen subayların giriş işlemleri ve tahkikatlarını yapmışlardır. Toplu taşıma araçlarında ve şüpheli şahısların üzerinde arama yapabilmişlerdir. Casus olduğundan şüphelendikleri kişiler hakkında Hıyanet-i Vataniye Kanunu'na göre tahkikat yapma yetkisine sahip olmuşlardır. İşgal bölgelerinden ve Rusya sahillerinden silah temin ederek, bunları Anadolu'ya aktarmışlardır. Emniyet Umum Müdürlüğü (Emniyet Genel Müdürlüğü) personeli de, AP Teşkilatı'nın çalışmalarında yardımcı olmuştur.¹⁵⁹

Teşkilat ajanları İstanbul Sütluçe'de ki Karaağaç kışlasını basarak çok miktarda silah ve mühimmatı ele geçirip, Anadolu'ya aktarmıştır. İngilizler, Fransızlar, Sovyetler, İtalyanlar ve özellikle Yunanlılara ait çok değerli bilgileri toplayarak Anadolu'ya iletmışlerdir. Türk istihbarat tarihindeki ilk düzenli rapor yazma alışkanlığı¹⁶⁰ da, yine bu teşkilat sayesinde kazanılmıştır. Tarihe ışık tutma açısından son derece önemli bir kazanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Pehlivanlı'nın yazmış olduğu eserde raporların önemi anlatılmaktadır.

Kuruluşunun ilk dönemlerinde başarılı çalışmalar yapan teşkilat, daha sonraları görevinin sınırlarını fazlasıyla aşmaya ve gizliliğe riayet etmemeye başlamıştır.¹⁶¹ Fevzi Çakmak Paşa ile o dönemde Mustafa Kemal'in şüphelendiği veya muhalifi olduğu

¹⁵⁹ A.g.e., s.14-19. ; Çukurova, a.g.e., s.50-52.

¹⁶⁰ Şimşek, a.g.e., s.198.

¹⁶¹ İter, a.g.e., s.15.

askeri ve üst düzey sivil yetkililer de, bu teşkilat tarafından izlenmeye alınmıştır. TBMM üyelerinin de izlenmeye alınmasıyla teşkilat tartışmaya açık hale gelmiştir. Mebuslardan Hakkı Behiç Bey ve Hacı Şükrü Bey’ler teşkilat tarafından yapılan izlenmeden duydukları rahatsızlığı Meclis kürsüsünden dile getirmişlerdir. Mustafa Kemal de, bu mebuslara yine meclis kürsüsünden verdiği cevapta, olayın araştırılması için Garp Cephesi Komutanlığı ile yazışma yaptığını dile getirmiştir.¹⁶²

Dönemin hassasiyeti itibariyle, ülkede yaşanan iç karışıklıklar ve isyanlar sonrası AP’nin yetkileri iyice artırılmıştır. Bir ara iç ve dış güvenliğinin ve casusluk şebekesinin tek üst mercii haline gelmiştir. Bu yetki fazlalığı bazı memurların başını döndürmüştür. Halkın bazı kesimlerinden AP mensuplarının gürültü yaptıklarına ve kadın oynattıklarına dair resmi makamlara şikâyet başvuruları intikal etmiştir. Teşkilat kısa sürede yetki aşımı, gizliliğe riayetsizlik, keyfi uygulamalar, lakaytlık, yolsuzluk yapmaya başlayınca, kuruluşundan yaklaşık 8 ay sonra 21 Mart 1921 tarihinde kapatılmıştır.¹⁶³

3.12 Tetkik Heyeti Amirlikleri (1 Nisan 1921 – 22 Haziran 1922)

EHUR, görevini kötüye kullanan ve gizliliğe riayet etmeyen Askeri Polis Teşkilatı’nın kaldırılmasına, yerine Tetkik Heyeti Amirlikleri’nin kurulmasına karar vermiştir. Bu karar Garp Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa tarafından, 7 Nisan 1921 tarihinde, AP şubelerine;

*“EHUR’dan mevruz 2/2809 numara ve 21 Mart 1921 tarihli emriyle Askeri Polis Teşkilatı lağvedilmiştir. Yeni talimata göre (P) şubeleri namı, Tedkik Heyeti namına dönüştürülmüştür. Bu teşkilat, 1 Nisan 1921’den muteberdir. Buna göre en muktedir memurların tefrikiyle alıkonulması ve mütebakisinin vazifelerine hitam verilmesi”*¹⁶⁴emir yazısı ile duyurulmuştur.

Bu emir yazı ile 1 Nisan 1921 tarihinde, lağvedilen Askeri Polis Teşkilatının yerine Tetkik Heyet Amirlikleri kurulmuştur. Böylece Meclis Hükümeti kontrolünde Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde AP’den sonra ikinci istihbarat teşkilatı meydana

¹⁶²Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.15. ; Karan, a.g.e., s.84. ; Özkan, a.g.e., s.82

¹⁶³Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.181. ; Demirel, a.g.e., s.204.

¹⁶⁴Hamit Pehlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri*, Genelkurmay Yayınları, Ankara-1993, s.3-4.

getirilmiştir. Yeni kurulan THA'lar, görev ve sorumluluklarını, 20 Aralık 1920 tarihli "Askeri Polis Teşkilatı Vazife Talimatnamesi"ne göre yürütmüştür. Bu teşkilatın kurulmasında, büyük ve hantal istihbarat yapısının terk edilmesi, Genelkurmay istihbaratının etkinliğinin artırılması, gizliliğe daha çok önem verilmesi, en yüksek rütbenin yüzbaşı olması, eleman sayısının azaltılması, yapısında gençlere önem verilmesi hedeflenmiştir.¹⁶⁵

Vazife Talimatnamesinde THA'ların görev ve sorumlukları şu şekilde sıralanmıştır:

- *Düşmanın casusluk faaliyetlerini ve menfi propagandasını önlemek.*
- *Düşmanın gizli istihbarat teşkilatlarının, ülkede çıkartacakları karışıklıkları önlemek.*
- *Dost gibi görünen ancak düşman tarafından kendi hesaplarına çalışmak üzere Anadolu'ya gönderilen casusları tespit etmek.*
- *Harp alanında asayişin temin etmek. Muharebenin cereyan ettiği alanda bulunan sınırlardan gelen ve geçenleri aramak, haklarında bilgi derlemek, durumundan şüphelenilenleri yakalayıp mahkemelere sevk etmek.*
- *Muharebe alanı dışındaki emniyet ve asayişin sağlanması işlerinden ise Emniyet Umum Müdürlüğü sorumlu olacaktır. THA'lar, polis bölgesinde sadece subay kişilerin incelemesini yapabileceklerdir.*
- *Hıyanet-i Harbiye Kanununca durumları şüphe arz edenler takip edilecekti. Yakalanan casuslar ile elde ettikleri tüm bilgi ve belgeler bağlı buldukları mülki amirliklere teslim edilecektir.*
- *Milli Mücadele'yi yüceltici yönde propaganda yapılacaktır.*

¹⁶⁵A.g.e., s.4-5. ; Özkan, a.g.e., s.91. ; Demirel, a.g.e., s.121.

- *Harp muntkası içerisinde bulunan limanlardaki gemilere müdahale edilerek, gemilerde arama ve inceleme yapılacak, harp muntkası dışında kalan limanlardaki gemilere kesinlikle karışılmayacaktır.*¹⁶⁶

THA'ların kadrosu, AP Teşkilatı'nın seçme personeli ve yeni alınan personelden oluşturulmuştur. THA'ların kadrosunda, sorumlu bir subay başkanlığında, sivil memurlar, polisler ve inzibatlara da görev verilmiştir.¹⁶⁷ İstihbarat teşkilatının sivilleştirilmesi gayretlerinin bulunduğu görülmektedir.

Ancak aşağıda sayılacak olan teşkilatı kapatma sebepleri göz önüne alındığında, istihbaratçılığın emir komuta ya da atama ile yapılabilecek bir meslek olmadığı görülecektir. Başarılı bir istihbaratçı hem doğuştan bazı yetenekleri üzerinde barındıracak, hem de bu işin eğitimini üst düzeyde alacaktır. THA'ların çalışma alanlarına şu konular da eklenmiştir:

- Komünist faaliyetlerle mücadele,
- Azınlıkların menfi faaliyetleri,
- Düşmanla iş birliği yapan ajanların tespiti,
- Yunan Ordusu'nun yaptığı zulüm ve işgaller,
- Halkın Milli Mücadele'ye desteğini üst düzeyde sağlama konuları da alınmıştır.¹⁶⁸

Fakat tüm bu çalışmaların bir devlet politikası çerçevesinde yapılamadığı, teşkilatın kurumsallaşmadığı ve vazifenin ağırlığını kaldıramadığı kapanma gerekçelerinden anlaşılmaktadır.

Amirliklerin kapatılma gerekçesi olarak, gizliliğe riayet etmedikleri ve görevlerinde beklenen seviyede başarılı olamadıkları gündeme getirilmiştir. Batı Cephesi Komutanlığı, 2. Ordu Komutanlığı'na 22 Haziran 1922 tarihinde yazdığı emir yazıda; *“Yüksek bütçelerine rağmen bu teşkilatların memleketin ihtiyacına tekabül edememesine binaen bilcümle Tetkik Heyetleri'nin lağvı, Erkan-ı Harbiye-i*

¹⁶⁶A.g.e., s.5.

¹⁶⁷A.g.e., s.17

¹⁶⁸A.g.e., s.6. ; İlter, a.g.e., s.15.

Umumiye'den emir buyrulmuştur,"¹⁶⁹ ifadeleri kullanılmıştır. Teşkilatın lağvedilme sebebi böylelikle dile getirilmiş ve 22 Haziran 1922'de kapatılmıştır.¹⁷⁰ Tetkik Heyeti Amirlikleri'nde görev yapan polisler ise tekrar İçişleri Bakanlığı'ndaki görevlerine dönmüşlerdir. Diğer temiz ve tecrübeli istihbarat personeli, cephe komutanlıkları kurmay başkanlıklarında, bu görevlerine istihbaratçı olarak devam etmişlerdir.¹⁷¹

3.13 Geçit Teşkilatı (Aralık 1922 – Ağustos 1923)

Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Lozan Antlaşması imza edilene kadar geçen sürede, işgal kuvvetleri Anadolu'dan çıkartılmış, ancak İstanbul'u terk etmemişlerdir.¹⁷² Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti tarafından, 1922 yılı sonları ve 1923 yılı başları arasında, I. Ordu Komutanlığına bağlı olarak "G.T." rumuzlu Geçit Teşkilatı kurulmuştur. Bu teşkilatın öncelikli görevleri arasında, İngiliz birliklerinin takip ve kontrolünü sağlamak, İstanbul ve Trakya'ya İngilizlerin yeniden saldırması olasılığına karşı haber toplamaktır.¹⁷³ Pehlivanlı'nın makalesinden, Geçit Teşkilatı'nın İstanbul Boğazı'nın iki yakasında konuşlandığını öğreniyoruz.

Bu mıntıklar şunlardır:

- 1- Serköprü Mıntıkası (Rumeli Hisarı, İstinye, Sarıyer)
- 2- A Mıntıkası (Abudurrahman Gazi)
- 3- S Mıntıkası (Üsküdar)
- 4- H Mıntıkası (Anadolu Hisarı)
- 5- B Mıntıkası (Beykoz)'dur.¹⁷⁴

Teşkilatın görevi, Lozan'da yapılan barış görüşmelerinin 24 Temmuz 1923'te olumlu bir şekilde sonuçlanmasıyla 8 Ağustos 1923 tarihinde sona ermiştir.¹⁷⁵ Geçit teşkilatlarının da görevlerinin sona ermesi üzerine istihbarat yapma görevi Ordu

¹⁶⁹Pehlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.56. ; Demirel, a.g.e., s.122. ; Şimşek, a.g.e., s.212.

¹⁷⁰Karan, a.g.e., s.95. ; *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.57. ; Demirel, a.g.e., s.121. ; Şimşek, a.g.e., s.212.

¹⁷¹Pehlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.57.

¹⁷²Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.134

¹⁷³Şimşek, a.g.e., s.198.

¹⁷⁴Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.135.

¹⁷⁵Şimşek, a.g.e., s.198.; Pehlivanlı, a.g.m., s.135.

Müfettişliklerine verilmiştir. Ordu Müfettişlikleri askeri görevleri yanında, istihbarat faaliyetlerini de yürütmüşlerdir. Bu görev 1926 yılına kadar devam etmiştir.

Mütareke ve Milli Mücadele dönemi gizli gruplarının, bir bütün olarak ele alındığında, sadece içe dönük, günü kurtarma türünden istihbarat yaptıkları görülmektedir. Çünkü faaliyette buldukları dönem, işgal güçlerinin fiilen İstanbul ve Anadolu topraklarında buldukları dönemdir. Çok kısa sürede kurulup lağvedilen bu grupların, istihbarat anlamında ciddi derecede verimli oldukları söylenebilir.

İlk başlarda sadece işgal güçlerinden silah ve asker kaçıran, kısa sürede işgal güçlerinin yaydığı menfi propagandanın karşısına çıkmış, işgal güçlerinin içlerine kadar girilerek ajanlar elde edilmiş, işgalci güçlere ait birçok plan ve belge ele geçirilmiş, işgal güçleri adına casusluk yapan ajanlar yakalanmıştır. Bunlar espionaj ve kontr espionaj adına profesyonel faaliyetlerdir. Bu miras ise, insan unsuru ya da ajanlar sayesinde, bir gruptan diğer gruba aktarılmıştır. Yazı dilinin kullanılmadığı, okumaya fırsatın bulunmadığı sıcak bir dönemde tecrübe aktarımının başka türlü gerçekleşmesi de mümkün görülmemektedir.

Mütareke ve Milli Mücadele döneminde istihbarat yapma, teşkilat oluşturma, görev esnasında yapılacak veya yapılmayacakları belirleme birikimleri yine insan unsuru tarafından bir sonraki teşkilat olan MEH'e aktarılacaktır. MEH kendinden önceki teşkilatlara bakarak, ülkenin ihtiyaçlarını da göz önüne alıp, görev, sorumluluk ve yapısal dinamiklerini belirleyebilmiştir.

4. MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI TARİHİ (M.E.H / M.A.H 1926-1965)

Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş fakat Türkiye üzerinde bazı devletlerin düşmanca emelleri bitmemiştir. Bu emeller, 5. Kol faaliyeti şeklinde biçim değiştirerek devam etmeye başlamıştır. Bu iyi niyetli olmayan devletler ve bunların Türkiye'deki uzantılarına karşı mücadele vermek üzere, modern ve profesyonel bir istihbarat teşkilatına ihtiyaç duyulmuştur.

4.1 Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin Kurulma Gerekçesi

Kurtuluş savaşı süresince Gizli Gruplar ismi ile de anılan bir takım istihbarat grupları kurulmuştur. Ancak bu grupların kontrol ve koordinasyonu istenilen seviyede sağlanamamıştır. İstihbarat gruplarına, daha etkin görev yapmaları amacıyla bazen geniş yetkiler de tanınmış, fakat denetim yeterli düzeyde olmadığından, tanınan bu yetkiler zaman içinde suiistimal edilmiştir.¹⁷⁶

Geçit Teşkilatı Kumandanlığı'nın da kapatılmasından sonra istihbarat yapma görevi Ordu Müfettişliklerince yürütülmeye başlanmıştır. 1922 yılının ortalarından 1926 yılı sonlarına kadar Ordu Müfettişlikleri istihbarat şubeleri, istihbarat yapma görevini devam ettirmiştir.¹⁷⁷ 1926 yılında Ordu Müfettişlikleri'nin istihbarat yapma konusunda yetersiz kaldığı görülerek, yeni ve modern bir istihbarat teşkilatı kurulmasına Mustafa Kemal tarafından karar verilmiştir.¹⁷⁸ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal yeni kurmayı düşündüğü istihbarat teşkilatının kurulma gerekçesini; *“Bu böyle olmaz, muasır devletlerde olduğu gibi, biz de modern bir istihbarat teşekkülü kurmak mecburiyetindeyiz,”*¹⁷⁹ sözleriyle ifade etmiştir. İter, eserinde Mustafa Kemal'in kurulacak modern istihbarat teşkilatından beklentilerini şöyle sıralamıştır:

- Espiyonaj çalışmaları yapmak,
- Hanedan mensupları ve taraftarları ile

¹⁷⁶Pehlivanlı, *Askeri Polis Teşkilatı*, s.15.

¹⁷⁷Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.60. ; Pehlivanlı, *“Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne”*, s.135. ; İter, a.g.e., s.1. ; Karan, a.g.e., s.109.

¹⁷⁸Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.140. ; Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, s.90. ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Bülent Ruscuklu, *Gizli Servis Yurtdışı Operasyonlar*, Alfa Yayınları, İstanbul-2007, s.34.

¹⁷⁹Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.140 ; İter, a.g.e., s.18.

- Ermenilik,
- Rumluk,
- Kürtçülük,
- Komünizm,
- Rejim Aleyhtarlığı gibi yıkıcı/bölücü illegal örgütlerle mücadele etmek,
- İnkılâpları ve rejimi korumaktır.

4.2. Milli Emniyet Hizmeti'nin Kuruluşu

Mustafa Kemal, modern bir istihbarat teşkilatı kurma görevini yine, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Mareşal Fevzi (Çakmak)'a vermiştir.¹⁸⁰ Fevzi Çakmak Milli Emniyet Hizmeti Riyasetinin kuruluşunu 6 Ocak 1926 tarih ve 10.152 sayılı yazı ile *“Genel merkezi Ankara’da, şubeleri şimdilik İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Kars’ta olmak üzere bir Milli Emniyet Hizmeti kurulmuştur. Bu şubeler doğrudan doğruya genel merkeze bağlanmıştır. Şimdiye kadar Ordu Müfettişlikleri’nce yürütülen istihbarat hizmetleri, bundan böyle bu teşkilat tarafından yürütülecektir,”* şeklinde duyurmuştur.

Bu resmi yazı kendi imzası ile Milli Emniyet Hizmeti Başkanlığına, Ordu Müfettişliklerine, Kolordu Kumandanlıklarına, İzmir ve Kocaeli Müstahkem Mevki Kumandanlıklarına yazılmıştır. Aynı yazıda Milli Emniyet Hizmeti Şubeleri ile ilgili kumandanlıkların görev ve sorumlukları¹⁸¹ belirtilmiştir.

Milli Emniyet Hizmeti'nin kuruluş çalışmaları 1926 yılında başlamıştır. Resmi kuruluşu ise 6 Ocak 1927 olarak kabul edilmiştir. İlk kuruluş Merkez Ankara olmak üzere 5 ili kapsamıştır.¹⁸² Yeni kurulan istihbarat teşkilatı bu haliyle sadece ülke içine dönük istihbarat yapan bir teşkilat olmuştur.¹⁸³ 19 Ocak 1926 tarihinde, Bakanlar kurulunun; *“Milli Emniyet Hizmeti (MEH)’in kurulduğu, MEH’in reis ve memurlarının tayin işlemlerinin Başbakanın talebi Cumhurbaşkanının onayı ile olacağı”* şeklinde

¹⁸⁰Yalçın, a.g.e., s.65.

¹⁸¹İlter, a.g.e., s.19-20. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Rusçuklu, a.g.e., s.34.

¹⁸²İlter, a.g.e., s.22.; ; Karan, a.g.e., s.109.

¹⁸³İlter, a.g.e., s.22.

düzenlediği kararname Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal tarafından onaylanmıştır.¹⁸⁴ Böylelikle MEH'in kuruluşu resmiyet kazanmıştır.

1926 yılı Ocak ayının sonlarına doğru MEH'in Dış İstihbarat Bölümü'nün kurulması çalışmaları başlamıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın daveti üzerine Birinci Dünya Savaşı öncesi ve esnasında Alman Genelkurmay İstihbarat Servisi Başkanlığını yapan Polonya asıllı Albay Walter Nicolai Türkiye'ye gelmiştir.¹⁸⁵ Ankara'da Nicolai ile Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi, Dış İstihbarat Bölümü'nün kurulması projesi ve hizmet verecek personelin yetiştirilmesi amacıyla Almanya'da eğitim verilmesi konuları üzerinde görüşmüşlerdir. Görüşmelerde Dış İstihbarat Bölümü'nün 1926 yılı sonbaharına kadar tamamlanması karara bağlanıp, karşılıklı sözleşme yapılmıştır. Nicolai, 1926 yılı Mart ayında Almanya'ya dönerek çalışmalarına başlamıştır.¹⁸⁶

Eğitim faaliyetleri için ilk grup 16 Haziran 1926 tarihinde Almanya'ya gitmiştir. Grupla, Nicolai ilgilenmiştir.¹⁸⁷ Hem eğitim alan hem de Almanya ve Avusturya'da gezdirilen grup 10 Temmuz 1926 günü Türkiye'ye dönmüştür. Eğitimin ikinci kısmı Türkiye'de devam etmiştir. Nicolai, 1926 Eylül ayında Türkiye'ye gelmiştir.¹⁸⁸ Ankara ve İstanbul'da yaklaşık iki ay istihbarat içerikli konferanslar vermiş ve teşkilat tüzüğü'nün hazırlanmasına yardımcı olmuştur.¹⁸⁹ Bu eğitimler ve tüzük çalışması sonrasında Nicolai ile ilişki kesilmiştir. Teşkilatın bundan sonraki yapılanması, İstihbarat Heyeti tarafından devam ettirilmiştir.

4.3. Milli Emniyet Hizmeti'nin Teşkilat Yapısını Oluşturma Gayretleri

İstihbarat Heyeti tarafından hazırlanan Teşkilat Tüzüğü ile Riyaset'in iç ve dış istihbarat bölüm yapılanmaları 1926 yılı Ekim-Kasım aylarında bitirilmiştir. Merkezi yapılanma dört şubeden oluşmuştur.

¹⁸⁴ Ag.e., s.28.

¹⁸⁵ Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.63. ; Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.140 ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Karan, a.g.e., s.109.

¹⁸⁶ İter, a.g.e., s.22-24.

¹⁸⁷ Şükrü Ali Ögel, "Milli Emniyet Hizmeti Nasıl Kuruldu?", *Türk Kültürü*, Haziran-1923, sayı 128, s.605.

¹⁸⁸ Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, a.g.e., s.85. ; İter, a.g.e., s.24. ; Demirel, a.g.e., s.134.

¹⁸⁹ İter, a.g.e., s.24. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

- A Şubesi: İstihbarat (Espiyonaj)
- B Şubesi: Müdafaa (Kontr Espiyonaj)
- C Şubesi: Propaganda
- D Şubesi: Teknik Destek

MEH'in kuruluşu kanun ile olmadığından, 1965 yılına kadar kendine özgü kadrosu olmamıştır. Teşkilat var, ancak bu teşkilatta çalışacak insan gücünü oluşturan personel kadrosu yoktur. İstihbarat Heyetinin bu problemi başka devlet birimlerinden personel alarak çözdüğü görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen teşkilat yapılanmasının iş akışına uygun olan devletin diğer birimlerinden personel alınarak, personelin MEH kadrosunda çalışmaları sağlanmıştır.

- A Şubesi personeli; Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı subaylardan,
- B Şubesinin personeli; Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı personeli arasından,
- C Şubesinin personeli; Dışişleri Bakanlığı personeli arasından,
- D Şubesinin personeli; asker ve sivil kişiler¹⁹⁰ arasından seçilerek, teşkilat kadrosu oluşturulmuştur.

Merkez yapı bu şekilde oluşturulduktan sonra taşra yapılanmasına geçilmiştir. MEH'in kuruluşu ile birlikte 5 ilde de, şube yapılanması oluşturulmuştur. Ancak Ekim-Kasım 1926 tarihine gelindiğinde şube uygulamasından vazgeçilmiştir. İllerde açılan bu şubelere yenileri eklenerek, vazgeçilen şube sisteminden Bölge (Mıntıka) Amirliği sistemine geçilmiştir. Adana, Ankara, Antalya, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Kars ve Samsun'da ilk Bölge Amirlikleri kurulmuştur.¹⁹¹ Bölge Amirlikleri'nin yapılarında, C ve D şubelerinin taşra olarak karşılıkları oluşturulmamıştır. A Şubesinin taşra karşılığı

¹⁹⁰Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.61. ; İlter, a.g.e., s.26. ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Rusçuklu, a.g.e., s.35. ; Karan, a.g.e., s.109.

¹⁹¹Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.61. ; Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.135. ; İlter, a.g.e., s.27.

ise sınırlı illerde kurulmuştur. Ülke içinde oluşturulan bu Bölge Amirlikleri'nin yapısını ağırlıklı olarak B Şubesi meydana getirmiştir.¹⁹²

4.4. Milli Emniyet Hizmeti'nin Bağlı Çalışacağı Üst Teşkilatın Belirlenmesi Çalışmaları

EHUR'a bağlı olarak Mustafa Kemal'in talimatı ile 6 Ocak 1926 tarihinde kuruluş çalışmalarına başlanan MEH'in teşkilat yapılanması, 1926 yılı Kasım ayında tamamlanmıştır. Fakat bu süre içinde teşkilatın kuruluşu emir yazıya dayalı kalmıştır. Bu durum, 19 Aralık 1926 tarih ve 4.507 sayılı "Gizli Kararnamesi" ile aşılmıştır.

Kararname gizli olduğu için Resmi Gazete'de de yayınlanmamıştır. Kararname ile MEH'in bir taraftan resmiyet kazanması sağlanmış, diğer taraftan da üst kuruluş olarak Başbakanlığa bağlandığı ifade edilmiştir.¹⁹³ Kuruluş aşaması EHUR bünyesinde devam eden MEH'in bu tarihten sonra bağlı olduğu kurum Başbakanlık olmuştur.

MEH'in varlığı, Başbakanlığa bağlı bir teşkilat olarak gizli tutulmuştur. Fakat ortada da görev yapan somut bir teşkilat mevcuttur.

Personeli kendi öz kadrosundan olmayan bu teşkilatın gizliliğinin, sadece B Şubesinin (Kontr Espiyonaj) İçişleri Bakanlığına bağlı bir birim olarak gösterilip, aşılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. 5 Ocak 1927 tarihinde dönemin İçişleri Bakanı tarafından, "Çok Gizli ve Kişiyeye Özel" gizlilik dereceli tebligat, Valiliklere, Emniyet Genel Müdürlüğüne, Jandarma Genel Komutanlığına ve Sınır Komutanlıklarına gönderilmiştir. Tebligatta özetle; *"Yabancı devletlerin propaganda ve istihbarat servislerinin faaliyetlerine karşı, hükümetin ve ordunun güvenliği için özel tedbirler almak ihtiyacı doğmuştur. Bu maksatla Genel Merkezi Ankara'da Bölge Merkezleri ülke içinde olmak üzere bir Milli Emniyet Hizmeti kurulmuştur.¹⁹⁴ Bölge Merkezleri doğrudan doğruya Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'ne bağlanmıştır. Milli Emniyet Hizmeti'nin bütün işleri 'Çok Gizli'dir. Teşkilatın kuruluşu, yalnız mülki ve askeri makamlar ile bu işte çalıştırılacak sınırlı ve güvenilir kişilerce bilinecektir... Yabancı propaganda ve istihbaratının amacının, en küçüğünden en yüksek dereceli memura*

¹⁹²İlter, a.g.e., s.27-28.

¹⁹³Bkz. Ek Nu. 7.

¹⁹⁴Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.61. ; Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, İstanbul-1989, s.162 ; Demirel, a.g.e., s.136. ; Karan, a.g.e., s.110.

*kadar nüfuz ederek tesir yapmak ve bilgi almak olacağı daima hatırlanmalıdır... Bu tebligat 'Kişiyi Özel' kalacak ve bunun içeriğinden kimse haberdar olmayacaktır..."*¹⁹⁵ ifadeleri kullanılmıştır. Bu tebligatta, MEH'in resmi kuruluş tarihini belirlerken, teşkilatın yapısı, gizliliğe verdiği önem ve personelin görevleri sırasında dikkat edecekleri ana konular öz olarak belirtilmiştir. 6 Ocak 1927 tarihli emir yazı Fevzi Çakmak tarafından Genelkurmay Başkanlığına bağlı birimlere de bildirilmiştir. Emir yazıda; *"Umum merkezi Ankara'da olmak üzere bir Milli Emniyet Hizmeti teşkil edilmiştir. Şimdiye kadar Ordu Müfettişliklerince tedvir edilen istihbarat hizmeti bundan sonra bu teşkilat tarafından idare olunacaktır."*¹⁹⁶ ifadeleri yer almıştır. Böylelikle hem İçişleri Bakanlığı'na bağlı teşkilatlar hem de Genelkurmay Başkanlığına bağlı askeri teşkilatlar, Milli Emniyet Hizmeti Reisliği'nin kuruluşundan haberdar edilmiştir.

Çalışmamıza ışık tutacak çok önemli bir belge 1928 yılında talimatname olarak yayınlanmıştır. 8 Şubat 1928 gün ve 789 sayılı talimatname, İçişleri Bakanının imzası ile "Gizli" dereceli olarak sadece Valilere gönderilmiştir. Talimatnamede B Şubesinin (Kontr Espiyonaj) görevleri sıralanmıştır. Kontr Espiyonaj şubesinde çalışan personel Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı personeli olması nedeniyle bu belge önemlidir. B Şubesinin görevleri talimatnamede özetle;

- *Ülke içinde ve dışında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne yönelik ajan şebeke ve faaliyetlerini takip ve tespit etmek,*
- *Ajan faaliyetine mani olacak tedbirleri ilgili makamlara teklif etmek,*
- *Savaşta, ordu ile birlikte çalışabilmek için bu işlerle ilgili yapılacak açıklamaları sağlamak,*

¹⁹⁵İlter, a.g.e., s.35-36. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

¹⁹⁶Mehmet Eymür, *Analiz, Bir MİT Mensubunun Anıları*, İstanbul-1991, s.31. ; Pehlivanlı, *"Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne"*, s.137 ; Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.140 ; Demirel, a.g.e., s.136.

- *Devletin güvenliği aleyhine yönelik, iç ve dış diğer kuruluşların faaliyetlerini takip ve meydana çıkarılmasını sağlamak,*¹⁹⁷ şeklinde sıralanmıştır.

1926 yılından itibaren MEH'in taşra yapılanması, hem görev hem de isim değişikliklerine uğrayarak sürekli kendini geliştirmiştir. Yukarıda sayılan görevleri yerine getiren taşra birimleri olan A ve B şubelerinin bağlı olduğu Vilayet Merkezleri, 1926–1927 yıllarında “Asayiş Müşaviri”, 1928 yılında “Müdafaa Amiri” ve aynı yıl içinde “Emniyet Müfettişi”¹⁹⁸ olarak isimlendirilmişlerdir. 1 Ağustos 1937 tarihinden itibaren ise “Emniyet Baş Müfettişliği”¹⁹⁹ olarak yeni bir isimle anılmaya başlamışlardır.²⁰⁰ Bu ayrıntı, kadrosunu Emniyet Genel Müdürlüğü personeline alan MEH için önemlidir. 1937 yılında çıkan Emniyet Teşkilatı Kanununun kadro cetveli düzenlenirken “Emniyet Müfettişliği” kadrosu genişletilmiştir.

Riyaset'in merkezinde de bir takım değişiklikler yapılmıştır. 1956–1962 yılları arasında, Güvenlik ve Kontr Komünizm birimleri oluşturulmuştur. Yıkıcı ve Bölücü faaliyetlerdeki artış, dinin siyasete alet edilmeye başlanması, azınlıkların Türkiye aleyhindeki faaliyetleri bu değişimleri zorunlu kılmıştır.²⁰¹

4.5. Milli Emniyet Hizmetleri'nin Mit'e Dönüştürülmesi

Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti ismi, 6 Ocak 1926 tarihli Fevzi Çakmak'ın yayınladığı belgede, teşkilatın resmîyet kazandığı 19 Aralık 1926 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesinde MEH olarak geçmektedir.²⁰²

Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin gizliliği 1943 yılında kaldırılmıştır.²⁰³ 23 Haziran 1943 tarih ve 5.443 sayılı “Başvekâlet Teşkilatı Hakkında Kanun”un 2. maddesinde teşkilat kadrolarına ait cetvelde, “Milli Emniyet Hizmeti Reisi” kadrosu

¹⁹⁷İlter, a.g.e., s.37.

¹⁹⁸Demirel, a.g.e., s.137. ; Şimşek, a.g.e., s.215.

¹⁹⁹Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.64.

²⁰⁰İlter, a.g.e., s.39-40.

²⁰¹A.g.e., s. 41. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

²⁰² İlter a.g.e. s.30-40 “MAH'ın açılımının “Milli Amele Hizmetleri” olarak kullanılmadığından, MAH yazılmasına rağmen açılımların “Milli Emniyet Hizmeti” olarak yazılıp, okunduğundan bahsedilmiştir.”

²⁰³Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.61. ; Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne”, s.136. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Demirel, a.g.e., s.134.

bulunmaktadır. Başbakanlığa bağlı olduğu²⁰⁴ bu kanunla yinelenen MEH'in gizliliği de böylece ortadan kalkmıştır. MEH'in Reisliğine kadro cetvelinde yer ayrılmıştır. Riyasete ait özel kanun maddesi ise 1954 yılında kabul edilmiştir. 9 Mart 1954 tarih ve 6.330 sayılı “Başvekâlet Teşkilatı Hakkında Kanun”un 1. maddesinde; “*Başvekâlet Teşkilatı, bir Müsteşarın idaresi altında Milli Emniyet Hizmetleri Reisi ve mütehasıs müşavirlerden teşekkül eder.*”²⁰⁵ ifadeleri kullanılmıştır. Bu kanun maddesinde dikkat çeken diğer bir husus da, “*Milli Emniyet Hizmeti*” ifadesinin yerine “*Milli Emniyet Hizmetleri*” tabirinin kullanılması olmuştur. 9 Mart 1954 tarihinden itibaren “Hizmeti” ifadesi yerine “Hizmetleri” kullanılmaya başlanmıştır.

MEH ile ilgili olarak, 6 Ocak 1926 tarihinde yayınlanan tebligat, 19 Aralık 1926 tarihinde Bakanlar Kurulundan çıkan Kararname, İçişleri Bakanlığı'nın 5 Ocak 1927 tarihli kuruluş tebligatı, 1943 ve 1954 yıllarında yayınlanan Başvekâlet Teşkilatı Hakkında Kanun'da yer alan hükümler, MEH'in tarihi süreçte yaşadığı yasal dayanakları göstermektedir.

Bu tarihi süreç içinde MEH'in kendine özgü kanunu, 6 Temmuz 1965 tarihinde kabul edilen ve 22 Temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe giren, 644 sayılı “Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu”dur.²⁰⁶ Bu kanun teşkilatın, kuruluşu, görevleri, sorumlulukları, teşkilat yapısı, kadro cetveli vs. hakkında detaylı açıklamalar içermektedir.²⁰⁷ 1965 tarihli MİT Kanun'unun çıkış gerekçesini İlter eserinde; İkinci Dünya Savaşı sonrasında, dünya ülkelerinde askeri, ekonomik, siyasi, sosyal, teknik vs. birçok değişim yaşandığı şeklinde açıklamıştır. Bu değişimlerden Türkiye de etkilenmiştir. Türkiye'de istihbarat çalışmalarının bir bütün olarak ele alınması, istihbarat yapan devletin diğer kurumları arasında koordinasyon sağlanması, devletin milli güvenlik politikasının oluşturulması gibi sebepler, yasanın çıkmasını sağlamıştır, sözleriyle ifade etmiştir.

MİT yaklaşık 18 yıl 644 sayılı kanun ile yönetilmiştir. Bu kanunun da ihtiyaca cevap vermediği değerlendirilerek, 1 Kasım 1983 tarih ve 2.937 sayılı “Devlet İstihbarat

²⁰⁴Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.61. ; İlter, a.g.e., s. 46. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

²⁰⁵İlter, a.g.e., s. 47.

²⁰⁶T.C. Resmi Gazete, 22 Temmuz 1965, sayı 12055, s.1-4.

²⁰⁷Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.65. ; Hiçyılmaz, *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, s.140 ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34. ; Yalçın, a.g.e., s.66. ; Karan, a.g.e., s.115

Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu”²⁰⁸ hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁰⁹ 644 sayılı kanun ile “Başbakanlığa” bağlı bulunan MİT, 2.937 sayılı kanun ile “Başbakan”a bağlanmıştır.²¹⁰ 1926 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan “Milli Emniyet Hizmeti” teşkilatı, 1954 yılında “Milli Emniyet Hizmetleri”, 1965 yılında “Milli İstihbarat Teşkilatı” adını almıştır. MİT halen yurt içinde ve dışında Türkiye Cumhuriyeti’nin milli menfaatlerini başarıyla koruyarak varlığını sürdürmektedir.

Sonuç olarak; MEH, geniş bir istihbarat birikim ve tecrübesi üzerine kurulmuş, modern bir istihbarat teşkilatı olarak karşımıza çıkmaktadır. 1926 yılında teşkilat olarak yeni kurulmuş, ancak çalışan personeli özellikle iç istihbarat alanında engin tecrübeye haiz eski istihbaratçılardır.

Bu istihbaratçılar sayesinde, teşkilatın yapısı ve görevleri kısa zamanda net olarak belirlenebilmiştir. MEH, İkinci Dünya Savaşı sonlarına kadar geçmişten gelen geleneğe bağlı kalarak iç istihbarata önem vermiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra daha ziyade dış istihbarata yönelmiştir. MEH tarafından, ülke içinde mücadele edilen Kürtçülük, Bölücülük, Irkçılık, Komünizm, Dini İstismar, Rejim Aleyhtarlığı vs. gibi yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin kaynağının aslında ülke dışında olduğu fark edilmiştir. Bu tecrübe doğal olarak MEH’in dış istihbarata yönelmesini zorunlu kılmıştır. Ülke içinde verilecek mücadelenin taktik istihbarat dışında olmasının da farkına varılmıştır. Çünkü 1930’lu yıllardan itibaren zaten taktik istihbarat yapan polis teşkilatı vardır.

Bu nedenle MEH’in de ülke içindeki taktik istihbarata personel ve zaman ayırması lüks bir tavır olacaktır. Dış ülkelerin istihbarat servislerinin çalışma esas ve usullerine de vakıf olan MEH, polis teşkilatının taktik istihbarat yapmasının önünü açmıştır. 1932 yılından 1937 yılına kadar MEH ve polis teşkilatı birlikte ülke içi istihbarat yapmışlardır. 1937 yılında ise yasa ile polis içinde, ülke seviyesinde istihbarat yapacak özel bir polis istihbarat birimi oluşturulmuştur. Bu oluşuma MEH’ten kendi görev alanlarına girilme anlamında hiçbir tepki gelmemiştir. Netice itibarıyla MİT’in tarihi bir bütün olarak ele alındığında, MİT’in taktik istihbarattan yana olmadığı

²⁰⁸T.C. Resmi Gazete, 3 Kasım 1983, sayı 18210, s.7-13.

²⁰⁹Pehlivanlı, *Tedkik Heyeti Amirlikleri*, s.65. ; Özdemir, a.g.e., s.172. ; İlter, a.g.e., s. 52. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34. ; Yalçın, a.g.e., s.66. ; Karan, a.g.e., s.109.

²¹⁰İlter, a.g.e., s. 52-53. ; Tılısbık-Akbal, a.g.e., s.216. ; Demirel, a.g.e., s.153-155.

görülmektedir. Bu görevin kendisi dışında kalan polis tarafından yürütülmesine ise destek olmuştur.

MİT dış istihbarata ağırlık vererek, ülke içinde stratejik istihbarat yapmayı ön planda tutmuştur. MİT'in bu tavrı, polis istihbarat biriminin doğmasına da ciddi zemin hazırlamıştır.

5. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İSTİHBARAT DAİRESİ BAŞKANLIĞI TARİHİ (1937–1985)

Dünya üzerindeki birçok devlet istihbarat yapılanmasını genel itibariyle iki kısımda ele almıştır. Bunlardan birisi dış, diğeri ise iç istihbarattır. Bir önceki bölümde Türkiye'nin dış istihbaratını MİT'in yaptığından bahsedilmiştir.

MİT ülkenin iç istihbaratıyla da ilgilidir. Dış ve iç istihbarat konuları ve çalışmaları iç içe girmiş durumdadır. Bazen ülke içindeki bir illegal yapının ülke dışına, bazen de ülke dışında oluşturulan bir yapının ülke içine sirayet ettiği görülür. Bu nedenle MİT hem ülke içinde hem de ülke dışında istihbarat yapmak zorundadır.

Tam bu noktada stratejik ve taktik istihbarat kavramları karşımıza çıkmaktadır. Bu önemli ayırım teşkilatların birbirlerinin görev alanlarına müdahaleyi ortadan kaldırmakta, aksine birbirlerinin işlerini kolaylaştırıcı bir hüviyet kazandırmaktadır. İç istihbaratta MİT stratejik istihbarat yaparken, polis taktik ya da kriminal istihbarat yapmaktadır.

Bu bölümde Türkiye'nin iç istihbaratında ağırlıklı olarak kriminal istihbarat yapan polis istihbarat biriminin tarihi gelişimine değinilecektir. Türkiye'de birçok kamu kurum ve kuruluşunun kendisine has istihbarat birimleri vardır.

Ancak, ülkenin iç güvenlik alanında İçişleri Bakanlığına bağlı kriminal istihbarat yapan, Polis ve Jandarma istihbarat birimleridir. Jandarma İstihbaratı, sadece kendi sorumluluk bölgesinde istihbarat yapabilirken, Polis İstihbaratı, polis ve jandarma sorumluluk bölgesi gözetmeden ülke seviyesinde istihbarat yapar.

Çalışmanın bundan sonraki aşamasında, Polis İstihbarat Birimi ele alınacaktır. Konumuz, teşkilatın faaliyetleri ya da yaptığı operasyonlar değil, kuruluşu, teşkilat yapılanması, yasal dayanakları ve tarihi olacaktır. Polis İstihbarat Birimi'nin oluşturulmasına giden yolda bir bütünlük olması açısından, kısa da olsa Türkiye'de polis teşkilatının kuruluşuna bakılacaktır. Nitekim Polis İstihbarat Birimi, polis teşkilatı içinde yer alan onlarca birimden sadece birisidir. Dolayısıyla çatı teşkilat olan Polis Teşkilatı anlaşılmadan, Polis İstihbarat Birimi'nin anlaşılmasının zor olacağı düşünülmüştür.

5.1. Polis Teşkilatının Kuruluş Tarihi Sürecine Bakış

Türkiye'nin idari yapılanmasına göre, iç güvenlik ve asayişin sağlanması, kamu düzeninin korunması görevi 3201 sayılı ETK ile İçişleri Bakanına verilmiştir.²¹¹ İçişleri Bakanı iç güvenliğin sağlanması görevini, öncelikle Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı marifetiyle yürütmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlıklarının askeri yönlerinin de bulunması ve sorumluluk alanlarında yaşayan nüfusun azlığı göz önüne alındığında, iç güvenliğin sağlanmasında en önemli aktörün Emniyet Genel Müdürlüğü ya da başka bir ifade ile “polis” olduğu görülmektedir.

Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar yerleşim yerlerindeki güvenlik “subaşı” olarak isimlendirilen askerler tarafından sağlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru iç güvenliğin korunması askerden polise geçmiştir. Günümüzde ise iç güvenliğin çok büyük bir kısmı, merkezde 30'un üzerindeki birim (başkanlık, daire başkanlığı, uzmanlık, müdürlük gibi.) ile taşra birimleri olarak da ifade edilen 81 İl Emniyet Müdürlüğünde görev yapan polisler marifetiyle sağlanmaktadır.²¹² 10 Nisan 1845 yılı, resmi kuruluş tarihi olarak kabul edilen polis teşkilatı, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmek amacıyla bölümlere (adli polis, siyasi polis ve idari polis gibi.) ayrılmıştır. Bu bölümler hizmet gereği alt birimlerini oluşturmuştur. Tüm bu ayrışmaların amacı, çalışmada verimliliği, kaliteyi ve etkinliği daha fazla artırmak, hizmette yaşanabilecek aksaklıkları minimize etmektir.

5.1.1. “Polis” İfadesinin İlk Defa Yasada Kullanımı: 10 Nisan 1845

Türk polisi bugünkü şeklini II. Abdülhamit devrinin sonunda 4 Ağustos 1323 (1907) tarihinde yayınlanan Nizamname ile alabilmiştir.²¹³ 1907 tarihli Polis Nizamnamesi ayrıntılı hazırlanmıştır. Çıkarıldığı dönemin özelliklerini taşımıştır. Ülkenin güvenlik işlerini yürütmek ve bütün polis müdürlüklerini tek çatı altında toplamak için daha net bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. İkinci Meşrutiyet

²¹¹ETK Madde 1 - *Memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerinden Dahiliye Vekili mesuldür. Dahiliye Vekili bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilatı vasıtası ile ifa ve lüzum halinde İcra Vekilleri Heyeti kararı ile ordu kuvvetlerinden istifade eder.*

²¹²<http://www.egm.gov.tr/birim.dairebsk.asp>, 16.02.2008

²¹³Hikmet Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkilatı ve Görevlerinin Gelişimi*, EGM Yayınları, Ankara-1946, s. 152.

döneminde, yeni ve farklı ilkelerle donanmış bir Nizamname hazırlanmıştır. 22 Temmuz 1909 tarihinde bir kanunla "*Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti*" kurulmuş ve doğrudan doğruya Dâhiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı)'ne bağlanmıştır.²¹⁴

1913 yılında polis nizamnamesinin yeniden düzenlenmesi çalışmalarına başlanmıştır. 21 Mayıs 1913 tarihli Polis Nizamnamesi önceleri kısım kısım yayınlanmaya başlanmışsa da, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması sonrasında, yayınlanması tamamen durdurulmuş ve çalışmalar zorunlu olarak bitirilmiştir.

Bu Nizamname'ye göre polis; piyade, süvari ve *sivil olmak* üzere üç ana sınıfa ayrılmıştır. Nizamname'de polisin değişik hizmet yerlerine göre *görev ve yetkileri* de tam olarak belirlenmiştir.²¹⁵

Tanzimat Fermanı, 3 Kasım 1839'da Gülhane Hattı Hümayunu ile ilan edilmiştir. Bu ferman ile vatandaşlara bir takım yeni hak ve özgürlükler sağlanmış, eşitlik ilkeleri ile can, mal ve ırz güvenliği çok açık esaslara bağlanmıştır.²¹⁶

Bunun ardından çeşitli birimlerce sürdürülen güvenlik çalışmalarına da bir düzen kazandırılmaya başlanmıştır. Nitekim bugünkü Polis Teşkilatımızın başlangıcı kabul edilen polis örgütünün kuruluşu da, bu fermanın kısa bir süre sonra 10 Nisan 1845 gerçekleştirilmiştir.²¹⁷ 10 Nisan 1845 günü iki belge yayınlanmıştır. Birincisi "*Tezkere-i Umumiye*", ikincisi "*Polis Nizamnamesi*"dir.

"*Tezkere-i Umumiye*" ile o dönem Osmanlı Devletinin başkenti olan İstanbul'da, halkın ve beldenin güvenlik işlerinin sağlanması amacıyla "*polis*" denilen bir örgüt kurulmuş ve bu yeni polis örgütünün kuvvetini yönetmek üzere bir meclis atanmıştır.²¹⁸ "*Polis Nizamnamesi*"nde ise "*Polis*" adı verilen bu yeni güvenlik örgütünün görevleri 17 maddede halinde sayılmıştır. Nizamname'de özellikle iki madde, üzerinde çalıştığımız konular ile yakından ilgilidir. Tophane Müşiriyetinin emrinde kurulan ve günümüzde Emniyet Genel Müdürlüğü'ne denk gelen Polis Meclisi'nin görevleri arasında gelecekte kurulacak polis istihbaratına bakan iki madde şöyle ifade edilmiştir;

²¹⁴Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta*, Ankara-2008, s. 489

²¹⁵A. İlhan Güler, *Kolluk Teşkilatında Görev ve Yetki*, İstanbul, 1992, s. 18.

²¹⁶<http://www.osmanli700.gen.tr/olaylar/olay2.html>, 24.05.2008

²¹⁷Osman Sulhi Aksu, *Polisin Tarihçesi*, Polis Dergisi, 1980, No:334, s.21.

²¹⁸Alyot, a.g.e., s.75.

- Meclis, *memleketin iç güvenlik ve asayişine taalluk eden*, gerekli kanun ve nizamnamelerin ittihaz ve icrasına nezaret edecektir.
- Çalışanları iş ve gücünü bırakmaya sevk etmek ve amme *asayişini bozmak isteyen fitne ve fesat cemiyetlerinin kurulmasını önlemeye çalışmak* ve ihtilal olmasının *önlenmesi çarelerine* bakmaktır.

1845 tarihli Nizamnamede geçen vazifelerin tatbikinde, ilk Polis Teşkilatına, “*Önleyici zabıta hizmetlerinin ifası*” görevinin verilmiş olması, polis istihbaratının geleceği açısından son derece anlamlıdır.

Bu nizamnamenin çıkışından yaklaşık yüz yıl sonra, günümüzde de polis istihbarat teşkilatına yasal dayanak oluşturan 1934 tarih ve 2559 sayılı PVSK yürürlüğe girmiştir. Daha sonra bu yasaya 1985 yılında polis istihbaratının görev ve çalışma alanını belirleyen Ek 7. madde eklenmiştir. Bu madde ile de polise ülke genelinde iç güvenliğin sağlanması için “*önleyici tedbirler alma*” görevi verilmiştir. 1845 tarihli Polis Nizamnamesi’nde, istihbarat polisinin varlık sebeplerinden en önemlilerine yukarıda sayılan maddelerle temas edildiği görülmektedir. İkinci maddenin temelini oluşturan “*fitne ve fesat cemiyetlerinin kurulmasını önlemeye çalışmak*” kavramı mevcut rejimin korunması görevinin polise verildiğini açıkça dile getirmiştir. Günümüzde bu görev özel olarak polis istihbarat birimi tarafından yürütülmektedir.

5.1.2. 2049 Sayılı Polis Teşkilat Kanunu (1932)

İlerleyen yıllarda polisin teşkilat yapılanmasında da değişikliğe gidilmiştir. 14 Mayıs 1930 tarih ve 1624 sayılı “*Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun*”la teşkilatın adı “*Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü*” olarak değiştirilmiştir. Bu arada, merkez kuruluşuna bazı şube müdürlükleri eklenmiş, taşra polis örgütlerinin sayıları artırılmıştır. 1913 tarihli Nizamnamenin bazı bölümleri yürürlükten kaldırılarak, 30 Haziran 1932 tarih ve 2049 sayılı Polis (Emniyet) Teşkilat Kanunu kabul edilmiştir. 1932 yılı Eylül ayı başında yürürlüğe giren bu kanun, merkez ve taşra kuruluşlarına ait ilkeleri, kadro ve derecelerini, mesleğe giriş şartlarını, seçme, atama, yükselme, yer ve görev değiştirme usullerini, teşkilat içinde görevli kurullar ile disiplin suç ve cezalarını toplam 46 madde halinde düzenlemiştir.

2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu'nun en önemli özelliklerinden birisini, Polisliğin “*özel bir meslek*” olduğunun, ilk ve açıkça yasal olarak belirlenmesi oluşturmuştur.²¹⁹ Polislerin eğitimi ve yetiştirilmesi için bu anlamda yeteri kadar polis okulu açılması yine bu kanunda yer almıştır.

Ayrıca kanun polisi, üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Vilayetlerde polislerin, “emniyet müdürü” ve “emniyet memuru” ismi ile anılmasını hükme bağlamıştır. Çalışmamız bakımından önemli olan diğer bir husus da Emniyet Müfettişliği kadro derecesidir. Bu kadro derecesi Milli Emniyet Hizmeti'nde çalışan polisler için kullanılmıştır. Emniyet müfettişliği ile alakalı şöyle bir açıklama getirilmiştir: “*Emniyet müfettişleri ve memurları devletin iç ve dış siyasetine taalluk eden bazı meselelerle uğraşmaları ve vazifelerinin mahiyeti ve nezaketi itibariyle istisnai ve hususi bir vaziyeti haizdir. Bu gibi memuriyetlere icabında, hükümetçe gayet emin olarak tanınmış kimselerin, meslek dışından da getirilmesi ve bir senelik tecrübeyi müteakip vücutlarından istifade edileceğine kanaat edilerek emniyet hizmetine alınması takarrür eden şahısların memurlar hukuk ve salahiyetinden istifade etmeleri ve bu şekilde bu mühim ve nazik hizmet için muktedir kimselerin rağbetinin sağlanması esas kabul edilmiştir.*”²²⁰

Aynı kanunun 2. Maddesinin (b) bendinde; Emniyet Müdür ve memurlarına kanunla kendilerine verilen vazifelerle birlikte, vilayet bölgesinde siyasi emniyet, inzibat ve asayişe müteallik istitlaat ve istihbarat işleri ile uğraşmaları gerektiği; “*Vilayet emniyet müdürü veya emniyet memurları kanun ve nizamnamelerle kendilerine verilen vazifelerden başka aynı zamanda vilayet mıntıkasında siyasi emniyet ve inzibat ve asayişe müteallik istitlaat*²²¹ *meseleleri ile de iştigal ederler,*”²²² hükmü ile ifade edilmiştir.

²¹⁹ A.g.e., s. 615

²²⁰ A.g.e., s.620.

²²¹ *İstitlaat; anlamaya, bilmeye çalışma. Öğrenmeye gayret etme. “İttıla” için bkz. Ali Şafak, Hukuk ve Emniyet Terimleri Sözlüğü, Rehber Yayınları, Ankara-1992, s.184.*

²²² T.B.M.M. Kütüphanesi, *Kavanin Mecmuası*, Devre 4, İctima 1, c.11, s.821, Ankara-1932.

Bu hüküm, polisin toplumun huzur ve sükûnunu sağlarken suç ve suçlularla mücadele konularında araştırma yapma, bilgi toplama gibi ön alma stratejileri geliştirme ya da başka bir ifade ile “istihbarat” yapma faaliyetinin önünü açmıştır.²²³

Kanunun 2. maddesi (b) bendine dayanılarak, 1932 yılında “GİZLİ” dereceli, “Bir Numaralı Mahrem Talimatname” (Emniyet Müdür ve Emniyet Memurlarınının 2049 numaralı Polis Teşkilatı Kanunu mucibince ifası ile mükellef oldukları vazifelere ait talimatname) çıkartılmıştır. Talimatname 8 maddeden oluşmuştur.

Talimatnamenin 4. Maddesi; “*Emniyet Müdür veya memurları aşağıdaki işler hakkında mümkün olduğu kadar mevsuk ve vakit ve zamanında istitlaat ve istihbarat temin etmeye mecburdurlar.*

a) *Vilayetin siyasi emniyet ve asayışı,*

b) *İrticai tahrikât ve propaganda,*

c) *Muzır ve menfi propaganda,*

ç) *Komünistlik, komünistler,*

d) *Türk camiası arasında Türklükten gayri milliyet iddiası güderek ayrılık ve Türk topraklarını düşman veya başka anasırın eline geçirmek için çalışacak eşhasın takibi ve bu husustaki teşebbüslerin vaktinde öğrenilmesi,*

e) *Rejim aleyhine tertibat, suikastlar, müsellaah ve gizli cemiyetler,*

f) *Devletin muhabere ve muvasalası ve şifrelerin ve her türlü devlet esrarının emniyet ve selameti,*

g) *Askeri ve siyasi casusluklarla ecnebi istihbarat faaliyeti ve ajanları,*

²²³2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanununun siyasi polise bakan maddelerinin uygulanmasını göstermek amacıyla 1932 yılında, “Bir Numaralı Mahrem Talimatname” çıkarılmıştır. Bu talimatname tüm Valiliklere ve Emniyet Teşkilatı bulunan illerin İl Emniyet Müdürlerine gönderilmiştir. Siyasi polisin siyasi olaylarla mücadele, istitlaat ve istihbarat yapma hizmetlerinde en önemli dayanağı olmuştur. Bu talimatnamenin 4. maddesinde istitlaat ve istihbarat yapılması gereken konular toplam 10 madde halinde tek tek sayılmıştır. İstitlaat ve istihbarat yapmaya Emniyet Müdür ve memurları mecbur tutulmuştur. Yine aynı talimatnamede istitlaat ve istihbarat yapacak Emniyet Memurlarının özellikleri de 8. madde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu talimatname 1951 yılına kadar doğrudan siyasi şube çalışanlarını ilgilendirmiştir. 1951 yılından sonra bu talimatnamenin gereği yavaş yavaş Önemli İşler Müdürlüğü’ne devir edilmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü zaman içinde çıkarılan yönetmelikler bu talimatnamenin içeriğini genişletmiştir.

h) *Şüpheli eşhasın muzır muhabereleleri,*

ı) *Halk arasındaki cereyanlar, umumi efkârın tefahhusu,*

i) *İnkılâp aleyhtarlığı, aleyhtarlar, takip ve tarassut altında bulunan veya bulundurulması icap eden eşhas*” görevleri siyasi polise (Birinci Şube’ye) yüklenmiştir.

Yine aynı talimatnamenin sekizinci maddesinde, istitlaat ve istihbarat faaliyetlerini yürüten emniyet müdür ve memurlarının ödüllendirileceğinden bahsedilmiştir. Personelin taltifi ve istihbarat yaparken yapılacak harcamalar için haberalma ödeneği oluşturulduğu da anlaşılmaktadır. 1937 yılında Önemli İşler Müdürlüğü’nün kurulmasına kadar haberalma ödeneğinin sarfına ait iş ve işlemlerin yapılması görevi, Genel Müdürün onayıyla Birinci Şube Müdürüne verilmiştir.

5.1.3. Polis Vazife Ve Selahiyet Kanunu (Pvsk - 1934)

Halen yürürlükte olan ve polisin “*görev ve yetkilerini düzenleyen*” 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı kanun,²²⁴ polisin asayiş, *genel güvenlik* ve kamu düzeniyle ilgili görevleri ve bu görevleri yerine getirirken kullanacağı yetkileri netleştirmek amacıyla kabul edilmiştir.²²⁵ Yıllar ilerledikçe 1985 yılında bu yasaya eklenen Ek-7. Madde yasada Polis istihbarat birimine özel bir hükümle yer vermiştir.

5.1.4. Emniyet Teşkilatı Kanunu (Etk - 1937)

Günümüzde de yürürlükte bulunan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu 1937 yılında kabul edilip, yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²²⁶ Emniyet Teşkilatı Kanunu ile birlikte "*Memleketin umumi emniyet ve asayışı İçişleri Bakanının sorumluluğuna* verilmiştir. Bakan, bu sorumluluğunu *Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, gerektiğinde de diğer zabıta kuvvetleri* aracılığıyla yerine getirecek, ihtiyaç duyulduğunda Bakanlar Kurulu kararıyla Ordu kuvvetlerinden de istifade edebilecektir.²²⁷

Dolayısıyla ülkenin genel güvenliğini, asayiş ve huzurunu sağlama görevi İçişleri Bakanı’na verilmiştir. Poliste başta 2559 sayılı PVSİ ve diğer kanunların

²²⁴T.C. Resmi Gazete, 14 Temmuz 1934, sayı 2751.

²²⁵Refet Erdoğan, Mustafa Yiğit, *Emniyet Teşkilatı Rehberi*, Ankara-1967, s.151.

²²⁶T.C. Resmi Gazete, 12 Haziran 1937, sayı 3629.

²²⁷<http://www.idealhukuk.com/index.asp>, 16.02.2008 ; Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.53

kendisine verdiği görevleri eksiksiz yerine getirmek için kendi içinde çeşitli birimlere ayrılmıştır. 3201 sayılı kanuna göre oluşturulan birimlerden birisi de “**Önemli İşler Müdürlüğü**”dür.²²⁸

5.2. Polis İstihbarat Biriminin Kuruluşu Ve Tarihi Süreci

Çalışmanın bundan sonraki kısmı çok özel bir konuya ayrılmıştır. Türk istihbarat tarihinin her dönemi ile ilgili ulaşılabilen kaynaklar tarandığında, polis istihbarat tarihiyle alakalı etraflıca bilgi verebilen kaynağa rastlanılmamıştır.

5.2.1. Önemli İşler Müdürlüğünün Kuruluş Gerekçesi

18 Temmuz 1936 tarihinde dönemin Türkiye Cumhuriyeti Devleti Başbakanı İsmet İNÖNÜ imzası ile TBMM Başkanlığına 2049 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi amacıyla kanun teklifi verilmiştir. Kanun değişikliğinin gerekçelerinde siyasi polisin görev alanı ile ilgili; “*Sinai müesseselerin çoğalması nispetinde memlekette amele hayatı genişlemiştir. Amele yuvalarının, rejim korunması noktasında ne kadar mühim ve polis için ne kadar cazip bir vazife yeri olduğu takdir buyrulur... Sinai saha haricindeki iktisadi inkişaflarımız dahi yurttaki iş sahasını artırmış olduğundan işçilerin hareketlerini ve menfaatlerini takip noktasında polisin vazifesi o nispette artmıştır...İnkılabın ve rejimin uyanık muhafızı yalnız ve ancak polis olabilir, rejime uygun ve onun taleplerini kavrayan bir polis kurumu vücuda getirilmezse istikbal için endişeli bulunmak zaruridir...Polis üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısımdan oluşmuştu,*”²²⁹ ifadeleri kullanılmıştır.

Bu ifadelerde iki husus ön plana çıkmaktadır.

Birincisi, polise siyasi yapılanmalar karşısında *rejimi koruma* görevinin verilmesinin zaruri olduğu düşüncesidir.

İkincisi ise polisin bir kısmının *sivil* görev yapacak olmasıdır.

Bu iki husus da ileriki yıllarda fiilen göreve başlayacak olan polis istihbarat biriminin görev alanını ve birim yapılanmasının temel taşlarını oluşturacaktır. 2049 sayılı ETK'nin değişim gerekçeleri bütün yönleriyle ele alınmıştır. Bir taraftan kanunun değişim gerekçeleri sayılırken, diğer taraftan da ihtiyacı karşılayacak sorun çözücü

²²⁸A.g.e., s.57.

²²⁹T.B.M.M Kütüphanesi, *Zabit Ceridesi*, c.18, s.3-5.

maddeler kanuna eklenmek istenmiştir. Değiştirilmesi istenen bir konu da, Emniyet teşkilatına yeni birimlerin eklenmesi olmuştur. Bu değişiklik kanun teklifinde;

“Yeni cetvelde eski cetvelde mevcut bulunmayan bazı memuriyetler vardır. Bunlar da Teftiş Heyeti Reisliği, Daire Reislikleri, Önemli İşler Müdürlüğü, Enstitü Müdürlüğü ve Muavinliği ve Dâhiliye Müdürlükleridir. Şube müdürlükleri üstüne Daire Reislikleri teşkilatı ihtisas edilince...” ifadeleri yer almıştır. Yeni oluşturulacak kanuna, *“Önemli İşler Müdürlüğü”* adı altında bir birimin EGM’de kurulması eklenmiştir.²³⁰ *“Önemli İşler Müdürlüğü”*nün kuruluş gerekçesine de, kanun teklifinde ayrıca yer verilmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü’nün kuruluş gerekçesi teklifte şu ifadelerle izah edilmiştir;

*“Bu gün bizzat Umum Müdür tarafından yapılan fevkalade mühim ve gizli işler üzerinde Umum Müdür tarafından verilen direktifler dairesinde çalışmak ve aynı zamanda ajanlarla olan muhaberatı temin ve bunlara ait dosyaları tanzim ve muhafaza etmek için “Önemli Şube” namı ile bir şube müdürlüğü ihdasına lüzum hasıl olmuştur.”*²³¹ Kanun teklifinde geçen bu ifadeden anlaşıldığı kadarıyla Önemli İşler Müdürlüğü’nün, şube müdürlüğü seviyesinde kurulması istenmiştir. Kuruluş gerekçesinde öne çıkan hususlar iki ana başlık altında şu şekilde ele alınabilir;

- Birincisi, Genel Müdürün doğrudan verdiği emir ve talimatların yerine getirecektir.
- İkincisi, istihbarat çalışmalarında haber kaynağı olarak bilgilerinden istifade edilen *ajanlarla*,²³² ilgili iş ve işlemleri yapacaktır.

Bu ajanlar ile istihbarat personeli gizlice görüşmeler yapacak, ajanlar üzerinde çalışılması gereken konularla ilgili yönlendirecektir. Yönlendirilen konularla ilgili bilgiler ajanlar tarafından tekrar istihbarat personeline aktaracak, istihbarat personeli de bu bilgileri ajana ait dosyalar içinde yazılı olarak muhafaza edecektir. Bilginin önemine göre de Genel Müdür doğrudan bilgilendirilecektir. Yine bizzat ajanlara ait kişisel

²³⁰Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.57 ; T.B.M.M ZC, c. 18, s. 6. ; Alyot, a.g.e., s.670. ; Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.57.

²³¹T.B.M.M ZC, c. 18, s. 6.

²³²Ajan; Bir istihbarat servisi adına çalışan kişidir. Burada ifade edilen ajan sivil kişidir. Yani bizzat istihbarat personelinin kendisi değildir. İstihbarat personeline tarafından illegal örgütler içerisinde kazanılmış, istihbarat personeline yardımcı kişidir. “Ajan” için bkz., Şafak, a.g.e., s.18.

bilgilerde özel dosyalarda tutulacaktır. Böylece her ajanın resmîyette kaydı olacaktır. İstihbarat polisinin doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olması ile ajan çalıştırması önemli iki husustur. Çalışma şekli ve kuruluşu dikkate alınan polis istihbaratının görev alanının da sadece ülke geneli ile sınırlandırıldığı kanundan anlaşılabilir diğer bir husustur.

5.2.2. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kuruluşu (4 Haziran 1937)

2049 sayılı kanun değişiklik teklifi, Dâhiliye²³³ ve Bütçe²³⁴ Encümenlerinden de bazı değişiklikler yapılarak geçmiştir. Ancak her iki encümen görüşmesinde de teklifin “Önemli İşler Müdürlüğü” kısmı tartışılmadan, kanun teklifinde sunulduğu gibi aynen kabul edilmiştir. Komisyonların incelemesinden geçen kanun teklifi getirildiği TBMM Genel Kurulu’nda 4 Haziran 1937 tarihinde, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu olarak kabul edilmiş, 12 Haziran 1937 tarihinde 3629 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

ETK’nin 9. maddesinde polis; idari, siyasi ve adli polis olmak üzere üç ana bölümde ele alınmıştır; *İdari Polis*; İçtimai ve umumi intizamı temin etmekle mükellef kısımdır. *Adli Polis*; Adli işlemlerle uğraşmak üzere ayrılan kısımdır. *Siyasi Polis*; Devletin umumi emniyetine taalluk eden işlemlerle mükellef olan kısımdır.²³⁵

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 16. maddesi (1988 yılında değişmeden önce) 1937’de aşağıdaki şekliyle kabul edilmiştir; “*Emniyet umum müdürlüğünün merkez teşkilat yapılanması*;

A: Umum Müdürlüğüne bağlı makamlar

- 1. Umum müdür muavinleri*
- 2. Teftiş heyeti reisliği*
- 3. Dört daire reisliği*
- 4. Hukuk işleri müdürlüğü (bir bürodur)*
- 5. Önemli işler müdürlüğü (üç büroya havidir)*
- 6. Arşiv müdürlüğü (üç büroya havidir)*

²³³T.B.M.M ZC, s. 11.

²³⁴A.g.c, s. 13.

²³⁵Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.55.

7. Tercüme bürosu

B: Birinci daire üç, diğer daireler ikişer şubeden teşekkül eder. Dördüncü dairenin ayrıca laboratuvarı vardır.

C: Birinci şube dört, ikinci şube iki, üçüncü şube üç, dördüncü şube iki, beşinci şube iki, altıncı şube üç, yedinci şube iki, sekizinci şube bir, dokuzuncu şube iki büroya taksim edilir.

Daireler birbirinden numara ile tefrik edilir ve görecekları işler umum müdürlük arşivinde saklanacak vazife takviminde tasrih edilir, ”²³⁶ şeklinde belirlenmiştir.

3201 sayılı kanunla Önemli İşler Müdürlüğü, doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğü’ne bağlanmıştır. Kuruluşunda üç büroya sahiptir. Önemli İşler Müdürlüğü’nün taşra birimleri tamamıyla oluşuncaya kadar, taşradaki istihbarat faaliyetleri birinci şube ya da diğer adıyla siyasi şube bünyesinde yürütülmüştür.

5.2.3. 1937-1951 Yılları Arasında Önemli İşler Müdürlüğü

3201 sayılı ETK ile Önemli İşler Müdürlüğü yukarıda sayılan görevler çerçevesinde, “*şube müdürlüğü*” seviyesinde kurulmuştur. Büro isimlerine ulaşılammakla birlikte, merkez teşkilatı olarak kurulan bu birimin altında üç bürosu bulunmaktadır.²³⁷ Kuruluşunda iki temel gerekçe vardır. Birincisi ajanlarla alakalı iş ve işlemleri yapmak, ikincisi Umum Müdür’ün verdiği hususi görevleri yapmaktır.²³⁸

Eski polis istihbarat başkanlarından Mustafa YİĞİT ve A.Haşim AYTURAL ile polis istihbarat tarihi üzerine yapılan röportajlarda 1937/1951 dönemi şu şekilde değerlendirilmiştir:

Önemli İşler Müdürlüğü, Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti’ni gizlemek maksadıyla kurulmuştur. Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti’nin personel ihtiyacını 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nda geçen “*emniyet müfettişliği*” kadrosundan karşılanmıştır. Yine aynı kanunun 15. maddesi 3. fıkrasında ise “*yüksek tahsil görmüş olanlar maaşlarının miktarına göre o maaşı alan dâhiliye memurları derecelerine*

²³⁶Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s. 59.

²³⁷Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s. 59. 246 T.B.M.M ZC, s. 6.

²³⁸T.B.M.M ZC, s. 6.

muadil memurluklara naklen veya terfian tayin olunabilirler”²³⁹ ifadesi yer almıştır. Bu ifade de, MEH’e geçişi kolaylaştırmıştır.²⁴⁰ 1926 yılı Ekim-Kasım aylarında çıkan MEH Nizamnamesine göre merkez, dört ana şubeden oluşmuştur. A Şubesi, İstihbarat (Espiyonaj), B Şubesi, Müdafaa (Kontr Espiyonaj), C Şubesi, Propaganda, D Şubesi, Teknik Destek olarak belirlenmiştir.

B Şubesinin personeli *Emniyet Genel Müdürlüğü* ve Jandarma Genel Komutanlığı personeline oluşturulmuştur.²⁴¹ Burada MEH’in bir kısım personelinin Emniyet Genel Müdürlüğü kadrosunda gözükmemesi, yani MEH personelinin kadrosunun Emniyet Teşkilatında (emniyet müfettişi olarak) gözükmemesi görev yerinin MEH olması, yukarıda da izah edildiği gibi ETK’ya uygun düşmektedir. 1928 yılı başlarında İçişleri Bakanlığı tüm Valiliklere Müdafaa (Kontr Espiyonaj) Şubesinin görevleri ile ilgili bir tamim göndermiştir. Bu tamimin MEH Müdafaa (Kontr Espiyonaj) şubesi özelinde ise;

- *Ülke içinde ve dışında devletimizin güvenliğine yönelik ajan faaliyetlerini takip ve tespit etmek, yabancı ülke ajan faaliyetlerine karşı tedbirler almak, bu tedbirlerin uygulanabilmesi amacıyla üst makamları bilgilendirmek,*
- *Devletin güvenliği aleyhine faaliyet gösteren iç ve dış kurum/kuruluşları takip etmek,*²⁴² yükümlülükleri ile görevlendirildiği bildirilmiştir.

Bu çerçevede Mustafa Yiğit’e göre başta MEH’i kamufle amaçlı oluşturulan Önemli İşler Müdürlüğü’nün kurulma gerekçesindeki ajan iş ve işlemlerinin, MEH’te görevli polisler tarafından değerlendirildiği düşünülmektedir.

MEH’in taşra yapılanmasının da isim değişikliğine giderek sürekli kendini yenilemesi, taşra birimlerinin 1928 yılı içinde “*Emniyet Müfettişliği*”,²⁴³ 1 Ağustos 1937 tarihinden itibaren de “*Emniyet Baş Müfettişliği*”²⁴⁴ isimlerini kullanmaları,

²³⁹ Yiğit, a.g.e., s.56-57; TBMM Kütüphanesi, *Kavanin Mecmuası*, s.830.

²⁴⁰ Ruscuklu, a.g.e., s. 38.

²⁴¹ Pehlivanlı, “*Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetleri’ne*”, s.136. ; İltar, a.g.e., s.26-27. ; Ruscuklu, a.g.e., s.35.

²⁴² İltar, a.g.e., s.36-37.

²⁴³ Demirel, a.g.e., s.137. ; Şimşek, a.g.e., s.215.

²⁴⁴ 254 İltar, a.g.e., s.40. ; Özkan, a.g.e., s.223 (20. Basım).

ETK'ya uygun hareket ettiklerinin bir göstergesi olabilir. Çünkü bu ifadeler ETK kadro cetvelinde geçen ifadelerdir.²⁴⁵

Burada şunu ifade etmekte yarar vardır. MEH yasal olarak kurulmuş bir teşkilattır. 19 Aralık 1926 tarihli ve Gazi Mustafa Kemal onaylı Gizli Kararnamesi ile resmiyet kazanmış ve Başbakanlığa bağlanmıştır.²⁴⁶ Ancak gizlilik ön planda tutulmuştur. 23 Haziran 1943'te 4443 sayılı Başvekâlet Teşkilatı Kanunu ekinde yer alan cetvelde bir adet "Milli Emniyet Hizmetleri Reisliği" kadrosu yer almıştır.²⁴⁷ 1943 yılında çıkan bu kanunun iki önemli özelliği vardır. Birincisi MEH'in gizliğinin kalkması olmuştur. İkincisi ise MEH'in kendine ait bir kadrosunun hala olmadığı bir kez daha ifade edilmiştir. 4443 sayılı yasa ile MEH'in gizliği kalkmış, bir kişilikte olsa kendisine ait kadro almış ancak halen açık olarak görev tanımlaması yapılmamıştır.

Ruscuklu eserinde MEH'in İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilgi ve çalışma alanının hızlı bir şekilde değiştiğinden bahsetmektedir. Özetle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası güç dengelerinin değiştiğini, espionaj çalışmalarının daha nitelikli bir hale geldiğini, Türk iç politikasının bu değişimlerden ciddi etkilendiğini ifade etmiştir.²⁴⁸ Yani bu değişimler, MEH'in ilgi alanın kontr espionaj'dan çok espionaj eksenli olması sonucunu doğurmuştur. Artık ülke içi istihbarat yapabilecek bir yardımcı kurumun ortaya çıkması doğal bir sonuç olmuştur. Netice itibariyle MEH, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendine yeni bir perspektif belirlemiştir. Önemli İşler Müdürlüğü'nün görev alanına giren konular, MEH için görev alanının küçük bir kısmını oluşturur hale gelmiştir.

1937–1951 yılları arasında Önemli İşler Müdürlüğü kuruluş gerekçesi olarak gösterilen "*ajanlarla ilgili iş ve işlemleri yapar*" kısmının, o dönemki adıyla MEH mensuplarının çalışmalarına yasal dayanak oluşturmak için kullanıldıkları yukarıda detaylıca izah edilmiştir. Gerekçenin diğer kısmı olan "*Umum Müdüriin vereceği mahrem işleri yapar*" bölümünün ise izahı arşivlerden elde edilen bilgiler çerçevesinde kısmen de olsa şu şekilde değerlendirilmiştir:

²⁴⁵ Alyot, a.g.e., s.631-632.

²⁴⁶ Ruscuklu, a.g.e., s.35.

²⁴⁷ Pehlivanlı, "*Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne*", s.136 ; Ruscuklu, a.g.e., s.39.

²⁴⁸ Ruscuklu, a.g.e., s.41.

Polis, istihbarat faaliyetlerine 2049 sayılı yasa ile başlamıştır. Bu görev merkez (Emniyet Genel Müdürlüğü) ve taşra (İl Emniyet Müdürlükleri) nezdinde siyasi şube personeli tarafından yürütülmüştür. Haberalma faaliyetleri için siyasi iktidarlarca EGM bütçesine, haberalma ödeneği konulmuştur. Bu ödenek, haberalma (istihbarat) faaliyetleri karşılığında talep eden birimlere, İçişleri Bakanının uygun görmesiyle EGM tarafından gönderilmiştir. Haberalma ödeneğinin EGM bünyesinde sarfı işlemlerine 1937 yılına kadar I. Şube personeli bakmıştır. 1937 yılında Önemli İşler Müdürlüğü'nün kurulması ile birlikte, bu görev Önemli İşler Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Önemli İşler Müdürlüğü çalışanları, Emniyet Genel Müdürünün makam odasının en yakın odasında yerleşmiştir. Personel sayısı 2–3 kişidir. Taşra yapılanması mevcut değildir. Diğer personelden hiç kimse bu birimde çalışan personelin ne iş yaptığını sormadığı gibi, bu birimde görev yapan personel de, işleri ile alakalı dışarı sır vermemişlerdir. O dönemde polise doğrudan istihbarat yapma yetkisi kanunla açık ve net olarak verilmemiştir. Mesele yoruma açık bir halde bırakılmıştır.

5.2.4. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi Ve Önemli İşler Müdürlüğü

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin olduğu tarihte Önemli İşler Müdürlüğü mekân olarak Ankara-Bakanlıklarda bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü binasının giriş koridorunda faaliyet göstermekteydi. Koridora giriş tek ana kapıdan yapılmaktaydı.

Önemli İşler Müdürlüğü 1951 yılından itibaren çalışmanın üst kısmında da söz edildiği gibi görev alanını, istihbarat yapma konusunda genişletmiştir.

Müdahalenin olduğu 27 Mayıs günü Önemli İşler Müdürlüğü, koridor ana giriş kapısı askerler tarafından mühürlenmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü bürolarına hiçbir polis alınmamıştır. Bu birimlerde çalışan personel yaklaşık 2–3 ay süreyle Genel Müdürlüğe göreve gelmiş ancak bürolarına girememişlerdir. Bu sürede askerler tarafından tüm arşiv elden geçirilmiştir. Şüphe uyandıran evraklar ile ilgili çalışan personelden bilgiler alınmıştır. Askerlerin Önemli İşler Müdürlüğü'nün asli görevlerini yapmayarak, siyasi iktidarın özel işlerini takip ettikleri gerekçesi ile bu denetimi yaptıkları sonradan anlaşılmıştır. Düşündükleri gibi bir sonuca ulaşamayan askerler, 2–3 aylık bir denetim sonunda tekrar Önemli İşler Müdürlüğü'nün faaliyetlerine izin vermiştir.

Arşivlerde Önemli İşler Müdürlüğü'nün Hatay ve İzmir İstihbarat Bürolarının kesin lağvedildiğine dair belgelere ulaşılmıştır. Hatay İstihbarat Gurubu 29 Haziran 1960 tarihinde kapatılmıştır. Bu büroda çalışan personel, yine ilde kalmıştır. Büro kapatıldıktan sora büro çalışanları görevlerini, Milli Emniyet Hizmetleri Başkanlığı bünyesine geçici görevle geçerek, bu birime bağlı olarak devam ettirmişlerdir.²⁴⁹

Benzer bir durum da İzmir Bürosunda yaşanmıştır. İzmir Bürosu da askeri müdahale sonrasında, lağvedilmiştir.²⁵⁰ Bu büroda çalışan personel Merkez'e yani Ankara'ya tayin edilmiştir. Personelin Merkez'e tayin edilmesi talebi 2 Ağustos 1960 tarihinde Önemli İşler Müdürü tarafından Emniyet Genel Müdürüne resmi yazı ile yazılmıştır. İzmir Bürosunda çalışan personel Emniyet Genel Müdürü'nün uygun görmesi üzerine Merkez'e gelmiş, göreve Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde değil, I. Şube Müdürlüğü bünyesinde başlatılmıştır.²⁵¹

Bu uygulama Önemli İşler Müdürlüğü'nün de lağvedilmese bile pasif duruma getirildiğinin bir işareti olmuştur. Çünkü İzmir'e resmi yazı Önemli İşler Müdürü imzası ile yazılmış, fakat İzmir'den gelen personel Önemli İşler Müdürlüğü'nde değil I. Şubede göreve başlamıştır. 1960 yılı Mayıs-Temmuz aylarında Önemli İşler Müdürlüğü'nün herhangi bir resmi yazışmasına da rastlanmamıştır. Önemli İşler Müdürlüğü merkez kadrosunda çalışan personelin de²⁵² bu dönemde I. Şube Müdürlüğü kadrosuna geçtiği görülmektedir.²⁵³ Gerek Merkez kadrodan gerekse taşradan gelerek I. Şube kadrosunda çalışan Önemli İşler Müdürlüğü personelinin 20 Ekim 1960 tarihi itibariyle tekrar Önemli İşler Müdürlüğü kadrosunda istihdamları, emniyet Genel Müdürünün yazılı emri ile uygun görülmüştür.²⁵⁴

Askeri müdahale döneminde Önemli İşler Müdürlüğü'nün merkezde lağvedildiğine dair arşivlerde herhangi bir belgeye ulaşamamıştır. Ancak İzmir ve Hatay bürolarının lağvedilmeleri, İzmir büro personeli ve Merkez Şube personelinin I. Şube altında 7 Temmuz 1960'ta faaliyete geçirilen Özel Büroda istihdam edilmeleri, 27

²⁴⁹a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 17.11.1961

²⁵⁰a.g.a., Ds. Nu. 500/4, Ev. T. 2.08. 1960.

²⁵¹Ev. T. 18.08. 1960.

²⁵²Emniyet Amiri Ahmet Öge, *Askeri Müdahale öncesi Önemli İşler Müdürlüğü merkez kadrosunda çalışmaktadır. 20 Ekim 1960 tarihinde tekrar I. Şube Müdürlüğü kadrosundan, Önemli İşler Müdürlüğü kadrosuna geçmiştir.*

²⁵³Ev. T. 20.10. 1960

²⁵⁴Ev. T. 20.10. 1960.

Mayıs – 2 Ağustos 1960 tarihleri arasında Önemli İşler Müdürlüğü'nün resmi yazışmasına rastlanılmaması, Önemli İşler Müdürlüğü'nün lağvedilmese bile pasif duruma getirildiği bilgilerini doğrulamaktadır.

5.2.5. Önemli İşler Müdürlüğü'nden Önemli İşler Daire Başkanlığına Geçiş

Türkiye'de özellikle 1960 yılından sonra siyasi olaylarda ciddi bir artış yaşanmıştır. 1951 yılından itibaren de siyasi olaylarla mücadele Önemli İşler Müdürlüğü görev kapsamına alınmıştır. Siyasi olayların artışı karşısında meslek derecesi şube müdürlüğü seviyesinde bulunan Önemli İşler Müdürlüğü yapısal olarak yetersiz kalmıştır. Bu nedenle Önemli İşler Müdürlüğü'nün Önemli İşler Daire Başkanlığı meslek derecesine çıkarılması, İçişleri Bakanlığı'ndan talep edilmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Haldun MENTEŞEOĞLU, talebi 13 Ekim 1970 tarihinde onaylamıştır.²⁵⁵

13 Ekim 1970 tarihli Bakan onayı ile Önemli İşler Müdürlüğü²⁵⁶ ismi “Önemli İşler Daire Başkanlığı” olarak değişmiştir. Böylelikle Önemli İşler Müdürlüğü, devlet teşkilat yapısı içinde şube müdürlüğü seviyesinden bir üst teşkilat yapısı olan Daire Başkanlığı seviyesine çıkmıştır.

24 Temmuz 1971 tarihinde Bakanlık onayı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait merkez üniteleri, hizmette daha verimli olabilmeleri için yeniden teşkil olunmuştur. Söz konusu onayda Önemli İşler Dairesi Başkanlığı için ise;

- 1- Haberalma Şubesi,
- 2- Kıymetlendirme ve Yorum Şubesi,
- 3- Planlama Şubesi olmak üzere üç şube müdürlüğünden bahsedilmiştir.

Ayrıca aynı onayda Önemli İşler Dairesi Başkanlığı'nın doğrudan Genel Müdüre bağlandığı yinelenmiştir.²⁵⁷ 1975 yılına gelindiğinde Önemli İşler Dairesi Başkanlığının yeniden yapılandırılması gündeme gelmiştir. Bakanlık Makamına yazılan resmi yazıdan, Önemli İşler Daire Başkanlığına bağlı şubelerin görev, yetki ve

²⁵⁵a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 13.10.1970

²⁵⁶Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, “Tarihçe”, Anonim, Ankara-1983, s.33

²⁵⁷Ev. T. 27.07.1971.

sorumluluklarının daha net bir hale getirilmesi amacıyla böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

07 Mart 1975 tarihli İçişleri Bakanı Olur'u ile Önemli İşler Daire Başkanlığı'nın yapılanması şöyle olmuştur:²⁵⁸

- 1- Haberalma Şubesi,
- 2- Değerlendirme (Kıymetlendirme) Şubesi,
- 3- Operasyon Şubesi olarak yeniden düzenlenmiştir.

Onay'a sunulan aynı yazıda şube isimlerinin harflerle kodlanması ve görevleri de belirlenmiştir;

- Değerlendirme Şubesinin, (A) Şubesi olarak ifadesi edilmesine ve Aşırı Sol Faaliyetlerle Mücadele etmesine,
- Haberalma Şubesinin (B) Şubesi olarak ifade edilmesine ve Bölücü ve Bölgeci Faaliyetlerle Mücadele etmesine,
- Operasyon Şubesinin (C) Şubesi olarak ifade edilmesine ve Aşırı Sağ Faaliyetlerle Mücadele etmesine onay verilmiştir.²⁵⁹

Bu uygulama ile Önemli İşler Daire Başkanlığı yapılanmasında şube isimlerinin harflerle ifadesine ilk defa geçilmiştir.

Böylece, Önemli İşler Daire Başkanlığı merkez şubelerin görev ve sorumluluk alanları da tek tek sayılmıştır. Türk istihbarat tarihinde istihbarat birimlerindeki şube müdürlüklerinin harflerle ifadesine ilk kez 1926 yılında kurulan MEH'te rastlamaktayız.²⁶⁰ MEH'i kurmakla görevlendirilen Alman Walther Nicolai, şubeleri gizlilik ve yazışmada sağlayacağı kolaylık açısından harfler ile kodlamıştır. Bu gelenek Almanlardan MEH'e, MEH'ten de polis istihbarat birimine geçmiştir.

258A.g.d., s.34-35.

259a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 07.03.1975.

260İlter, a.g.e., s.26.

5.2.6. Önemli İşler Daire Başkanlığı'ndan İstihbarat Başkanlığı'na Geçiş

17 Ekim 1975 tarihinde, Önemli İşler Daire Başkanlığı kuruluşunun, istihbaratın çalışma esas ve usullerine cevap vermekte yetersiz kaldığından bahisle bir üst meslek derecesi olan Başkanlık seviyesine çıkarılması düşünülmüştür. İstihbarat Başkanlığı olma gerekçesi, 17 Ekim 1975 tarihinde Bakanlık Makamına şu şekilde sunulmuştur; *“Bahusus yurtdışında ve içinde yapılan müşahede ve gözlemlerde terörist grupların milli hudutları içinde kalmayarak birbirleriyle enternasyonal şekilde temas ettikleri ve faaliyetlerini yekdiğerlerinin memleketlerinde sürdürdükleri anlaşılmış bulunmaktadır. Yurdumuzda da, bu tip faaliyetlere girişilmesi kuvvetle muhtemel bulunduğundan ve olay Devlet Güvenliği bakımından büyük bir önem arz ettiği için Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni yıkmaya matuf her türlü yıkıcı faaliyetlerle müessir bir şekilde mücadele edebilmek ve bu faaliyetler üzerinde istihbarat operasyonları düzenlemek, aynı zamanda bu konularda istihdam edilecek personelin eğitimini de sağlamak üzere ‘Önemli İşler Daire Başkanlığı’ adının ‘İstihbarat Başkanlığı’ olarak değiştirilmesinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmış bulunmaktadır,”*²⁶¹ denilmiştir.

Değişiklik teklifini İçişleri Bakanlığının onaylaması üzerine Önemli İşler Daire Başkanlığı ismi İstihbarat Başkanlığı olarak değiştirilmiştir.²⁶² Ancak 1983 yılına gelindiğinde İstihbarat Başkanlığı yeniden isim değiştirerek İstihbarat Dairesi Başkanlığı olmuştur.²⁶³

5.2.7. Polis İstihbaratı Ve PVSİK

1985 yılında, 04.07.1934 tarih ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununun (P.V.S.K.) bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddelerin eklenmesi gündeme gelmiştir.²⁶⁴ Kanun değişiklik teklifi Adalet ve İçişleri Komisyonlarına, TBMM Başkanlığı tarafından havale edilmiştir. Kanunla ilgili Adalet ve İçişleri Bakanlığı komisyonları raporlar hazırlamışlardır.

261a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 17.10.1975

262Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, s.3.

263<http://www.egmidb.gov.tr/tarihce.htm>, 01.05.2008

264TBMM Kavanin Mecmuası S.Sayı 343, Dönem, 17, Yasama Yılı 2, s.1, 7.5.1985.

Kanunun genel gerekçesinde “klasik” devletten, “demokratik ve sosyal hukuk” devleti uygulamasına kadar tüm aşamalarda, kolluk hizmetlerinin devletin temel ve vazgeçilmez hizmetleri arasında yer aldığı vurgulanmıştır. Ancak kolluk hizmetlerinin muhteva ve çerçevesi itibarıyla her ülkenin Anayasası ile kurulu siyasi ve idari sistemine göre değişkenlik göstermektedir. Söz konusu kanunun yürürlüğe girişinden 50 yıl sonra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti her yönüyle büyük değişim ve gelişim yaşamıştır. 1945 yılında Türkiye’de çok partili demokratik sisteme geçilmiştir. 1960 yılında ise yeni anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasa ile kişisel hak, hürriyet ve özgürlüklere geniş yer verilmiştir. Bu hak ve özgürlükler çok kere istismar edilmiştir. Bu istismarlar, toplum ve devlet yapısında ciddi yaralar açmıştır.

Yine kanun teklifinin genel gerekçesinde; Türkiye’de yaşanan hızlı nüfus artışı, kalkınma hamlelerinin ortaya çıkardığı kentleşme ve sanayileşme hareketleri ile sosyal yapının sürekli bir değişim içinde olduğundan bahsedilmiştir. Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen bu hızlı değişme ve gelişmelerin ortaya çıkardığı sorunlara devlet ve kamu hizmetleri aynı süratte ve zamanında cevap vermekte gecikmiştir. Genel gerekçede önemli bir ayrıntı olarak, Türk devletinin temelini tahribe yönelik anarşi ve terör olaylarının yaygınlaşması ve 12 Eylül 1980 tarihine kadar yükselen bir seyir göstermesi, kolluk kuruluşlarının hizmetlerini ağırlaştıran ek ve önemli bir faktör oluşturduğu ifade edilmiştir.

Diğer gerekçelerle birlikte bu son paragrafta bahsedilen gerekçe doğrudan istihbarat polisini ilgilendiren bir ifade olmuştur. Genel gerekçe tüm yönleriyle ele alındığında, istihbarat polisini doğrudan ilgilendirdiği görülmektedir. İstihbarat polisi ilk etapta sadece terör ve anarşi olaylarıyla ilgilenen bir birim olarak algılanabilir. Ancak genel gerekçe dikkatlice incelenince, terör ve anarşi olaylarının da ülkede yaygınlaşmasını sosyal hayatta yaşanan düzensiz ve kontrolsüz değişimlerin hazırladığı görülmektedir. Düzensiz sosyal değişim ve terör olayları ya da suç arasındaki ilişki kanun teklifi hazırlayan tarafından da görüldüğünden, sonuçta kabul edilen PVSK Ek-7. madde ile istihbarat polisine ülke seviyesinde istihbarat yapma yetkisi talep edilmiştir.

Genel gerekçenin sonuç kısmı şu ifadelerle bağlanmıştır; *“Belirtilen şartlar içerisinde kolluk hizmetlerinin görev ve yetkilerini düzenleyen P.V.S.K’da bazı değişiklikler yapılmış ise de hızla değişen şartlar ve ortaya yeni çıkan durumlar*

karşısında değişiklikler kısa zamanda yetersiz hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak kolluk kuvvetlerince, kanuna uygunluğu tartışılabilir pratik uygulamalar yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu uygulamaların neticelerinin meşrulaştırılması amacıyla ortaya çıkan hukuki boşluklar ise genelge ve emirlerle doldurulmaya gidilmiştir. Bu değişiklik tasarısı, polisin dolayısıyla genel kolluk kuruluşlarının yukarıda açıklanan sebeplerle uygulamada karşılaştığı kanuni boşlukların giderilmesi maksadıyla hazırlanmıştır.”²⁶⁵

Kanun teklifinde polis istihbaratı ile ilgili iki madde gündeme gelmiştir;

Ek Madde 7. – Polis;

A) Alınacak güvenlik tedbirlerine esas olmak üzere kişilerin, kurum ve kuruluşların telefon numaralarını veya bu numaralara göre isim ve adreslerini PTT (Posta Telefon Telgraf Müdürlüğü) ve diğer ilgili kurum yetkililerinden isteyebilir. Bu istek derhal yerine getirilir.

B) Devletin bütünlüğüne, anayasal düzene ve genel güvenliğine karşı işlenen suçlar ile kaçakçılık ve uyuşturucu maddelere dair suçların tespiti maksadıyla kuvvetli delillerin bulunması halinde hâkim kararı ile gecikmesinde mahzur bulunması hallerinde, o yerin valisinin yazılı izniyle kişilerin veya özel kurum ve kuruluşların özel haberleşme vasıtalarını, eşya ve kâğıtlarını kontrol edebilir.

Ek Madde 8. – Polis; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke seviyesinde her konuda istihbarat faaliyetlerinde bulunur. Bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanım alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kurumlarıyla işbirliği yapar.²⁶⁶

Bu iki kanun teklifi ile istihbarat polisinin çalışma alanının rahatlatılması, istihbarat polisine özgü ilk defa kanun maddesi çıkarılması hedeflenmiştir.”²⁶⁷ Bu kanun teklifi ilgili komisyonlardan sonra meclis genel kuruluna gelerek görüşülmüştür. Ek 7. Madde kabul edilmemiştir. Meclis genel kurulunda teklif edilen Ek-8. madde ise Ek-7. madde olarak kabul edilmiştir. Ancak Ek 7. Madde olarak kabul edilen madde de, olduğu gibi geçmemiştir. Muhalefet partisinin itirazı üzerine maddeden, geçen “her

265TBMM Kavanin Mecmuası S.Sayı 343, Dönem, 17, Yasama Yılı 2, s.2, 7.5.1985

266A.g.k.m, s.22.

267A.g.k.m, s.5.

konuda” ibaresi çıkarılmıştır. Kanunun polis istihbaratını ilgilendiren Ek-7. maddesi, 25 Haziran 1985 tarihli ve 18792 sayılı Resmi Gazete’nin 26. sayfasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun resmi gazetede son haliyle yayımlanmıştır.

Ek 7. Madde – “Polis; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere; ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanım alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kurumlarıyla işbirliği yapar.”²⁶⁸

Bu yasal düzenlemeyle birlikte polis istihbarat biriminin, ilk defa kendine özgü bir kanun maddesi olmuştur. Bu tarihten itibaren PVSK Ek-7. Madde istihbarat polisinin yasal dayanağı haline gelmiştir.

268T.C. Resmi Gazete, 25 Haziran 1985, sayı 18792, s.6 ve 26.

6. JANDARMA TEŞKİLATI

Jandarma kavramı Fransız idari sistemi kaynaklı bir kavramdır. Fransızca “Gendarmerie” kelimesinin Türkçe’ye geçmiş hali jandarmadır. Fransız kaynaklarında jandarma, “Gens” ve “D’armes” kelimelerinin birleştirilmesiyle meydana gelmiş olup, “silahlı adamlar” demektir.²⁶⁹ Meydan Larousse’da jandarma; silahlı kimseler olarak tanımlanmakta, Grand Larousse’de ise jandarma, ülkenin emniyet ve asayişini sağlayan, genel güvenlik ve kamu düzeninin korunmasını ve devamını temin eden, kanun nizam ve emir hükümlerinin uygulanması ile görevli silahlı ve askeri bir kuvvet olarak tanımlanmaktadır.

Her ne kadar Jandarma kelimesinin Fransız kaynaklarından geldiği ön görülse de bu kelimeyi doğu menşeli olarak gösteren kaynaklarda mevcuttur. Anadolu’nun bazı köylerinde “candarma”, Rumeli’de “candırma” olarak telaffuz edilen bu kelimenin kökü olan “candar” kelimesi Farsça olup; “can” sağlık –hayat, “dar” tutantutucu manasında kullanılmıştır, dolayısıyla kelime Fransızca olmaktan ziyade doğu menşelidir denilmektedir. Ancak kelimenin Fransızca kökenli olduğu önermesi daha doğrudur. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu’nun 3.maddesinde; “Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir” denilmiştir. 1706 sayılı Jandarma Kanununun 1. maddesinde de “Türkiye Cumhuriyeti Jandarması umumi emniyet ve asayiş korumaya, kanun ve nizam hükümlerinin icrasını teminine ve bunlara müstenit hükümet emirlerini ifaya memur edilen bir inzibat kuvvetidir” hükmüne yer verilmiştir. Jandarma genel kolluk kuvveti olup, doğrudan doğruya idare kuvvetinin içinde yer alır. Askeri kuvvetler sivil idarenin emri altında olmadığı halde, askeri yönü de olan jandarma sivil idarenin emrinde çalışır ve ona bağlıdır.²⁷⁰

²⁶⁹ Nurettin AKMAN, *Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma*, Ankara, Genel Kurmay Basımevi, 1991, s.59

²⁷⁰ Ayhan EĞDEMİR, “Açıklamalı Jandarma Mevzuatı”, *Jandarma Dergisi*, Ankara, 1972, Sayı 52, s. 12

6.1. Jandarma Teşkilatının Yapısı Ve Görev Sahası

Jandarma Teşkilatının kuruluş görev ve yetkilerini düzenleyen temel kanunlar 1706 sayılı Jandarma Kanunu ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu'dur. Bu temel kanunlar haricinde birçok kanun jandarma teşkilatına görev ve yetki vermektedir. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanununun; "Bağlılık, Konuş ve Kuruluş" başlıklı birinci bölümünde; "Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir parçası olup, silahlı kuvvetler ile ilgili görevleri eğitim ve öğretim bakımından Genelkurmay Başkanlığı'na, emniyet ve asayiş işleriyle diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.

Ancak Jandarma Genel Komutanı Bakana Karşı sorumludur... Jandarma Genel Komutanlığı'nın kuruluş ve kadrolarıyla konuş yerleri Genelkurmay Başkanlığı'nın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nca düzenlenir"(md.4), "Emniyet ve asayiş ile görevli Jandarma birliklerinin kuruluş ve konuşlarının düzenlenmesinde zorunlu haller dışında mülki taksimat esas alınır"(md.5) hükümleri getirilmiştir. Jandarma, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olan Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde teşkilatlanmıştır. Jandarma, eğitim ve öğretim yönünden Genel Kurmay Başkanlığı'na, görev ve yetki yönünden ise İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Jandarma teşkilatı, personel, mühimmat ve silah ikmali bakımından Milli Savunma Bakanlığı ile bağlantılıdır. Ayrıca yürürlükte bulunan kanunlarda belirtilen görevler gereğince diğer bakanlıklar ile de ilişkisi bulunmaktadır. Nihayetinde adli görevli bakımından da Cumhuriyet Savcıları emrine girmektedir.

Jandarmanın polisten farklı olarak, mülki ve adli görevlerinin haricinde askeri görevleri de bulunmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığı, silahlı kuvvetlerle ilgili görevleri ile eğitim öğretim bakımından Genel Kurmay Başkanlığıyla olan ilişkilerini, İçişleri Bakanlığı'nın aracılığı olmadan sürdürür. Yazışma, emir ve komuta bakımından askeri kurallara ve askeri hiyerarşiye uyulur.²⁷¹

Yukarıda bahsedildiği üzere; Emniyet ve asayişte görevli birliklerin konuşlandırılmasında zorunlu haller dışında mülki taksimat esas alınır. Bu birliklerin konuş yerleri, Genelkurmay Başkanlığı'nın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nca

²⁷¹ Erdoğan ATEŞOĞLU-Alaattin TERZİOĞLU, "Açıklamalı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Yönetmeliği", Cilt 1, Ankara, Jandarma Komutanlığı, 1984, s.6-13

düzenlenir. (JK.md.5) Jandarma esas itibariyle kırsal bölgelerde görev yapan kolluk personelidir. Fakat polis teşkilatı bulunmayan yerlerde de kolluk hizmeti jandarmaya düşmektedir. Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı, genel olarak polis görev ve sorumluluk alanı dışında kalan bölgedir. Bu alan, il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan ve polis teşkilatı bulunmayan yerleri kapsar. Jandarma Kanunu'nun 10.maddesinde, jandarmanın görev ve sorumluluk alanı şu şekilde belirlenmiştir; “jandarmanın genel olarak, görev ve sorumluluk alanı, polis görev ve sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan ve polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir” denilmiştir. Polis ve Jandarma teşkilatlarının yapılanmasında görev bölgesi hususu büyük önem arz etmektedir. Devlet adına yürütülecek tüm idari görevler gibi zabıta hizmetlerinin yürütülmesinde de; görevli makamın hem zaman, hem de coğrafi alan açısından belirlenmiş olması gereklidir.

Çünkü kolluk görevlileri kendilerine tanınan bölge dışında yetkilerini kullanamazlar aksi takdirde “yer” bakımından “yetkisizlik” durumu meydana gelir ve idare mahkemelerince yapılan işlemin iptaline karar verilebilir. Bunun sonucu, otorite zaafı meydana gelmiş olur. Jandarma Genel Komutanlığı iç güvenlik birimlerinin görev ve sorumluluk alanı iki önemli esasa bağlıdır. Birincisi “il ve ilçe belediye sınırları”, ikincisi ise “polis teşkilatıdır.” İl ve ilçe belediye sınırları dışında kalan coğrafi alandaki genel kolluk görevlerinin yürütülmesinden JGK sorumludur. Ayrıca, polis teşkilatı kurulamayan yerlerde jandarma il ve ilçe belediye sınırları içinde olsa bile, oradaki genel kolluk hizmetlerinin tümünü yürütmekle görevlidir. Bu konuda İçişleri Bakanlığı'nca emir verilmeksizin jandarma otomatik olarak bu görevi yürütür. Her ilçede bir Jandarma Bölük Komutanlığı kurulması zorunludur. Ancak, emniyet amirliği bulunmayan ilçelerde de yasal olarak polisin görevlerini jandarma üstlenir. Diğer bir ifadeyle; kolluk teşkilatlarının görev yaptıkları bölge hususundaki kural jandarmanın polis teşkilatı bulunmayan bölgelerde görev yapmasıdır.

Dolayısıyla şehirleşme ile birlikte polis teşkilatının görev alması ve jandarmanın belediye sınırları içerisine giren bu bölgelerde görevini polise devretmesi esastır. İçişleri Bakanlığı'nın uygun göreceği yerlerde polis teşkilatı kurulabilir. (ETK md.16/b)

“Jandarma sorumluluk alanı içindeki yerler; Valiliğin önerisi, Jandarma Genel Komutanlığı'nın uygun görmesi ve İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile polise devredilebilir

(Yönetmelik md.2)” hükümleri getirilmiştir. Yine aynı hususta; jandarma ve polisin sorumluluk alanları, mülki amir ya da yetkili kılacağı görevlinin başkanlığında; jandarma, emniyet ve belediye temsilcilerinin katılacağı bir komisyon tarafından belirlenir ve bir protokolle gösterilir. Oy birliği ile alınan kararlar kesindir.

Oy birliği sağlanamayan durumlarda, bucak ve ilçelere ilişkin sorumluluk alanları konusundaki itirazları, vali kesin olarak çözümler.(JY.m.22) denilmiştir. Jandarma Kanununun 10. maddesinde devamla “Jandarma kendisine verilen görevlerin ifası ile ilgili olarak, diğer güvenlik kuvvetleri ile işbirliği ve koordinasyonda bulunur... Jandarma veya emniyet teşkilatı kendi sorumluluk sahasında yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının değerlendirilmesi halinde, mahalli mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilebilirler... Jandarmanın diğer güvenlik kuvvetleri ile iş birliği ve koordinasyon esasları ve emir komuta ilişkileri yönetmelikle düzenlenir” hükümleri getirilmiş ve ihtiyaç halindeki işbirliği ve koordinasyon esasları açıklanmıştır.

6.2. Jandarmanın Teşkilatlanması

Jandarma Kanunu'nun 3. maddesinde jandarmanın “askeri bir güvenlik ve kolluk kuvveti” olarak tanımlanması nedeniyle; emniyet ve asayiş ile görevli birliklere yönetmelikte “Jandarma İç Güvenlik Birlikleri” adı verilmiştir. Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği 5. maddesinde Jandarmanın teşkilatlanmasına yer verilmiştir. Buna göre Jandarma; Jandarma İç Güvenlik Birlikleri, mülki teşkilata tabi olan ve olmayan jandarma birlikleri olarak ikiye ayrılmıştır. Mülki teşkilata tabi jandarma birlikleri, Jandarma Bölge Komutanlıkları, Jandarma Alay Komutanlıkları, İl Merkez ve İlçe Jandarma Bölük Komutanlıkları, Bucak Jandarma Takım Komutanlıkları, Jandarma Karakol Komutanlıkları, Jandarma Koruma Birlikleri, Jandarma Asayiş Komando Birlikleridir. Jandarma Yönetmeliği'nin 5. maddesine göre, jandarma komando birlikleri ile jandarma havacılık birlikleri, birer jandarma iç güvenlik birliği niteliği taşımasına rağmen mülki görevlerin yapılması yönünden (Jandarma Bölge Komutanlığı emrine verilenler hariç) mahalli mülki idare amirine karşı sorumlulukları söz konusu değildir. (JK.m.12) Bunların sorumlulukları kendi askeri silsileleri bakımından bağlı oldukları amirlerine karşıdır. Diğer taraftan mülki görevler

açısından Jandarma Bölge Komutanı Bölge Valisine (Bölge Valiliği Hakkında K.H.K. md.4,7,10,17/b/c/e), İl Jandarma Alay Komutanı Valiye (5442 sy. Kanun.md.9), İl Merkez ve İlçe Merkez Bölük Komutanı Kaymakama (5442 sy. Kanun.md.32/b) karşı sorumludur.

Jandarma Kanununda yer alan “emniyet ve asayiş ile görevli jandarma birliklerinin kuruluş ve konuşlarının düzenlenmesinde zorunlu haller dışında mülki taksimat esas alınır” kuralından hareketle; mülki taksimat kavramı, Anayasa’da Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafi durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, illerde diğer kademeli bölümlere ayrılır şeklinde ifade edilmiştir. (AY.m.126/1) 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 1. maddesinde ise “Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafi durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller ilçelere ve ilçelerde bucaklara bölünmüştür” kuralına yer vererek, jandarma iç güvenlik kuruluşlarının zorunlu haller dışında tabi olacağı esaslar gösterilmiştir. Jandarma karakollarının sorumluluk bölgeleri İl Jandarma Alay Komutanı’nın önerisi, Vali’nin uygun görmesi ve İçişleri Bakanı’nın onayı ile ve jandarma karakollarının konuş yerleri Vali’nin önerisi, Jandarma Genel Komutanı’nın uygun görmesi, Genelkurmay Başkanlığı’nın görüşü alındıktan sonra İçişleri Bakanı’nın onayı ile olur.

6.3. Jandarmanın Görevleri

Jandarmanın görevleri 2803 sayılı Jandarma, Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu’nda sayılmıştır. Kanunun 7.maddesine göre Jandarmanın görevleri “Mülki, Adli, Askeri ve Diğer” görevler olmak üzere 4 ana kategori altında sayılmıştır.

6.4. Mülki Görevler

Jandarmanın mülki görevleri arasında halkın can, ırz ve malına korumak; suç işlenmesini önlemek ve kamu düzenini sağlamak için gerekli önlemleri almak; asayiş ve gerek kamunun gerekse kişilerin güvenliğini ve konut dokunulmazlığını korumak; Anayasada ve kanunlarda düzenlenen hak ve hürriyetlerin güvenli şekilde kullanılması için gerekli önlemleri almak; kamunun huzur ve sükûnunu bozan; kanunlara, nizamlara

ve kamu düzenine aykırı bütün eylemlerin işlenmesine yasa ve nizamlar gereğince engel olmak; yardım isteyenlere, korunmaya muhtaç çocuklara yardım gereken küçüklere, sakat, hasta, yaşlı kimselerle, düşkün ya da kimsesizlere ve yabancılara yardım etmek olarak sayılabilir.

Bunun haricinde Jandarmanın mülki görevleri arasında sayılan ve konumuz açısından önem arz eden görevleri arasında; “Kendi sorumluluğuna verilmiş devlet sınırlarının güvenliğini koruyucu önlemler almak ve her türlü kaçakçılığa engel olmak” ile “ceza infaz kurumlarının ve tutukevlerinin dış korumalarını sağlayıcı önlemler almak, tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleriyle muhafazalarını sağlamak” bulunmaktadır.

6.5. Adli Görevler

Jandarmanın adli görevlerini en kısa ifadesiyle; “işlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Kanunu ve diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak, suç faili olarak aranan kişilerin, izlenmesi ve ele geçirilmesi amacıyla gerekli teşkilatı kurmak, kayıtları tutmamak, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği sağlamak” şeklinde saymak mümkündür.

6.5.1. Askeri Görevler

Jandarma; Genelkurmay Başkanlığı’nca gerek duyulan durumlarda sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde gerekli olan bölümüyle Kuvvet Komutanlıkları emrine girer. Ancak Kuvvet Komutanlıkları emrine giren bölüm dışındaki personel asli görevlerini devam ettirirler.

6.5.2. Diğer Görevler

Jandarmanın mülki, adli ve askeri görevleri dışında kalan ve özellik taşıyan diğer görevleri, J.Y. md.43’te sayılmıştır. Bunlar; özel koruma ve kolama görevleri; adli görevleri nedeniyle olay yerine gidecek olan hâkim ve savcılarının istemi üzerine refakat devriyesi veya özel koruma görevlisi verilir. Bu görevliler yol göstermek, refakat ya da korumasına verilen kişilerin güvenliğini sağlamak, görevlerini yaparken karşılaşacakları karşı koymaları engellemekle görevli ve yetkilidirler.

Asayiş açısından kritik bölge ve yollarda postaların, devlete, özel kuruluşlara ve kişilere ait para nakillerinin güvenliği için zorunlu görülen durumlarda mülki amirin

istemiyle dış muhafaza devriyesi ya da özel koruma görevlisi verilebilir. Bunların haricinde; “uyuşturucu maddelerin bilimsel analiz görevleri” “barut, patlayıcı madde, silah ve teferruatı ile av malzemelerine ait görevler” ile “bazı kurum ve kuruluşların korunması ve güvenliklerinin sağlanması ile ilgili görevler” ve “özel yasalar gereği bina, tesis vb. yerleri koruma ve kollama görevi” de bulunmaktadır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Devletler, varlıklarının doğal bir gereği olarak içeride ve dışarıda dost ve düşman unsurlara sahiptirler. Bu düşman unsurlar dışta bir devlet olarak karşımıza çıkarken içeride ise mevcut rejim ve yönetimden hoşnut olmayan veya dış unsurların etkisinde kalan kişi ve gruplar olarak belirmektedirler.

Devletin sahip oldukları potansiyel güçleri, yer altı ve yer üstü zenginlikleri, jeopolitik ve jeostratejik konumlarından kaynaklanan etkinlikleri, dost ve düşman unsurların ortaya çıkmasında ve bu unsurların izleyecekleri politikalarında belirleyici önemli bir husustur.

Bir devletin dostlarının varlığı kadar düşmanlarının da varlığı doğaldır. Ülke sınırları içerisinde de benzer şekilde mevcut rejim ve yönetimden memnun olanlar olacağı gibi çeşitli sebeplere bağlı olarak gayri-memnun kitleler de var olacak, bunlardan bazıları mevcut rejimim kuralları içerisinde memnuniyetsizliklerine çözüm ararken bazıları da tamamen hukuk dışı, zora dayalı yollarla sonuca ulaşmak isteyeceklerdir.

Devletlerin varlığının bir gereği olarak ortaya çıkan içteki ve dıştaki düşmanlar karşısında, devlet kendi koruma mekanizmasını geliştirmek zorunda kalmaktadır. İç ve dış düşman unsurların faaliyetlerinin vatandaşları olumsuz yönde etkilememesi için devlet gerekli bütün düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almak zorundadır.

Devletin önemli görevlerin biri vatandaşlarının can ve mal güvenliğini korumaktır. Güvenliğin zaafa uğradığı toplumlarda bu durum siyasi yapıyı olduğu kadar sosyal ve ekonomik yapıyı da derinden etkilemektedir. Dolayısıyla devlet, kendi vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamak, içten ve dıştan gelebilecek her türlü tedbiri almakla yükümlü kılınmaktadır. Dolayısıyla devletin güvenlik ihtiyacı ve bunun gerekleri kaçınılmaz ve tartışılmaz bir sonuç olarak belirmektedir.

Devletin huzur ve sükun içerisinde varlığını koruyabilmesi, siyasi, ekonomik ve sosyal her alanda vatandaşların huzur içerisinde hareket edebilmeleri, ülkenin gelişme sağlayabilmesi ve kaynaklarının verimli alanlara kaydırabilmesi için güvenlik hususu ve bunu destekleyen istihbarat unsuru büyük önem taşımaktadır.

Devletin bu işleri yapabilmesi için güvenlik alanında gerekli bütün düzenlemeleri yapması, iç ve dış tehditlere karşı gerekli mekanizmaları kurarak, bunların tehdidin boyutuna göre güçlendirmesi gerekmektedir. Dış tehditlere karşı ise, daha çok polis ve jandarma kuvvetleri ön planda bulunmaktadır.

Gerek iç tehdit ve gerekse dış tehditlere karşı vaki olabilecek saldırılara karşı hazırlıklı olabilmek, ani tecavüzleri önleyebilmek için ise, etkin bir istihbarat faaliyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Düşman unsurların muhtemel hareket tarzlarının bilinmesi, şerh planlarının uygulamaya konulmadan önlenmesi ve gelişen durumlara göre yeni tedbirlerin alınabilmesi, bu unsurlar hakkında elde edebileceğimiz istihbarat oranında verimli olmaktadır.

Bu noktada güvenlik ihtiyacının doğurduğu teşkilatların varlıkları kaçınılmaz olduğu gibi, bu yönde alınan tedbirler ve geliştirilen politikaların gerekliliği de malumdur. Güvenlik konusunda hiçbir eksikliğin ve huzursuzluğun olmadığı toplumlarda, bu konudaki faaliyet ve teşkilatlar tartışma konusu olabilir. Türkiye gibi içte ve dışta sürekli tehditlerle karşı karşıya kalan, terörizm alanında sürekli problemlerle mücadele etmek zorunda olan bir ülkede bu durum daha da bariz kendini göstermektedir.

Netice olarak her devlet iç ve dış güvenliği sağlamak, vatandaşlarının can ve mal emniyetini tesis edebilmek için gerekli politikaları geliştirmek ve teşkilatlarını kurmak ve gerektiğinde güç kullanmak zorunda olduğu gibi, tehdit unsurlar hakkında da gerekli istihbari faaliyetleri organize etmek ve düzenlemek zorundadır. Bu alanda elde edilebilecek bilgiler devletin iç ve dış politikasının belirlenmesinde önemli katkılar sağlamaktadır.

İstihbarat kültürü, devamlılık arz eden ve her geçen gün katlanarak büyüyen tecrübeler yumağıdır. Ülkelerde kurulmuş bir önceki istihbarat teşkilatı, kendinden sonra kurulan istihbarat teşkilatını mutlaka etkilemiştir.

Bu etkileşim Türkiye’de kurulan istihbarat teşkilatları için de söz konusu olmuştur. Türk istihbarat tarihinde modern anlamda ilk istihbarat teşkilat ve faaliyetlerinin Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine rastlandığı görülmektedir. Bu nedenle Türk modern istihbaratının çıkış noktasını oluşturan istihbarat teşkilatları açısından bu dönemler önemlidir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde kurulan en

önemli istihbarat teşkilatı Abdülhamit'in kurmuş olduğu İstihbarat Teşkilatı'dır. Bu teşkilat daha ziyade içine dönük, ülke seviyesinde istihbarat yapan bir teşkilat olarak tarihte yer almıştır.

Ancak teşkilatın çalışma sistemine bakıldığında, iki yönlü istihbarat faaliyetinde bulunduğu görülmüştür. Bir taraftan Osmanlı'ya cephe alan diğer devletlerin emel ve isteklerini tespit edip, bunların bertaraf edilmesine uygun çözümler üretmiş, diğer taraftan da padişah ve rejime karşı yıkıcı, bölücü faaliyetlere girişen iç mihraklara karşı mücadele vermiştir. Bu dönem aynı zamanda iç ve dış istihbarat faaliyetlerinin birlikte yürütüldüğü bir dönem olmuştur.

1909 yılında Sultan II. Abdülhamit, İttihat ve Terakki Partisi yöneticileri tarafından görevden alınmıştır. Yönetim değişikliği akabinde ise doğal olarak kurmuş olduğu İstihbarat Teşkilatı da lağvedilmiştir.

İstihbarat Teşkilatı'nın kaldırılmasından hemen sonra İttihat ve Terakki yöneticileri tarafından Teşkilat-ı Mahsusa isimli yeni bir istihbarat teşkilatı kurulmuştur. Teşkilat-ı Mahsusa genel itibariyle askeri istihbaratın öncelikli olduğu bir yapılanmayı benimsemiştir.

Çünkü içinde bulunduğu dönem, Osmanlı Devletinin birden fazla cephede savaştığı dönemdir. İstihbaratçılar bu dönemde bir taraftan cephe ilerisinde, bir taraftan cephe gerisinde propaganda ile meşgul olurken, diğer taraftan da gerillacılık faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın yapısına bakıldığında II. Abdülhamit'in hafiye örgütünden etkilendiği görülür. Bu noktada edinilen tecrübeler Teşkilat-ı Mahsusa'ya aktarılmıştır. Bu ince nokta çalışmanın başlangıcının sözkonusu İstihbarat Teşkilatı'na kadar uzanmasına önemli bir sebep teşkil etmiştir. Teşkilat-ı Mahsusa misyonunu, I. Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti aleyhine neticelenmesi ile tamamlamıştır.

Yöneticilerinin birçoğu Osmanlı Devleti toprakları dışına kaçmış ya da İşgal güçleri tarafından sürgün edilmişlerdir. Faal ajanları ise bir sonraki kurulacak istihbarat teşkilatında görev almak üzere pasif duruma geçmişlerdir. Zaman içinde istihbarat teşkilatları tarih sahnesinden silinmiş, fakat tecrübeler, ajanlar vasıtasıyla bir sonraki aşamada kurulacak diğer teşkilatlara aktarılarak sürekli canlı kalmıştır.

I. Dünya savaşından sonra, savaştan yenik çıkan Osmanlı Devleti ve galip çıkan İtilaf Devletleri arasında 30 Ekim 1918 tarihinde imza edilen Mondros Mütarekesi ile birlikte, Türk tarihinde “Mütareke Dönemi” olarak isimlendirilen, yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde devlet yöneticilerinden bağımsız bir takım vatanseverler tarafından, işgal güçleriyle mücadele etmek amacıyla gizli gruplar oluşturulmaya başlanmıştır.

Mütareke döneminin ilk gizli grubu Karakol Cemiyeti olmuştur. Bu cemiyetin kurucuları eski Teşkilat-ı Mahsusa ajanlarıdır. İttihatçı geleneği sürdürmeye çalışan İstanbul merkezli bu cemiyet, İstanbul ve Anadolu topraklarında faaliyet göstermiştir. Milli Mücadele yanlıları ile Karakol Cemiyeti yöneticilerinin işgal güçleri ile mücadele stratejileri belirli bir dönem sonra çelişmiştir. Karakol Cemiyeti, Milli Mücadele yanlıları üzerinde yeterince güven tesis edememiştir. Nitekim 16 Mart 1920’de İstanbul’un işgal güçleri tarafından resmen işgal edilmesiyle Karakol Cemiyeti yöneticileri yakalanıp sürgün edilmiştir. Böylece Karakol Cemiyeti’nin hayatıyeti de sona ermiştir.

Karakol Cemiyeti ile aynı dönemde faaliyet gösteren, İstanbul merkezli başka gizli grupların da varlığı görülür. Gerek Mütareke ve gerekse Milli Mücadele döneminde ortak amaç, işgal güçlerinin Türk topraklarından çıkarılması olmuştur. Bu dönemlerde kurulan gizli grupların teşkilat yapıları ve mücadele biçimlerinin bir birine çok yakın olduğu görülmüştür. İstihbaratçı olarak bir gizli grupta faaliyet gösteren ajanın, grubunun dağılması ya da kapatılması üzerine, bir sonra kurulan yeni grupta faaliyet göstermek üzere yer aldığı görülmüştür. İstihbaratçılık birikimini üzerinde taşıyan ajanlar bu sistemle, edindikleri tecrübeleri hem bir sonraki gruba taşımışlar, hem de yeni kurulan grupların teşkilat yapılarının gelişimine ciddi katkı sağlamışlardır.

Mütareke ve Milli Mücadele dönemi istihbarat gruplarının bir özelliği de, iç istihbarat anlamında istihbaratçılığın her türünü bizzat yaşayarak öğrenmeleri olmuştur. Kuruluşlarında dar bir amaç için kurulmuşlardır. Ancak bu gizli gruplardan istifade eden günün yöneticileri, gizli grupların ufkunu, onlara ihtiyaçlar paralelinde farklı görevler yükleyerek açmışlardır.

İlk başta sadece İstanbul’dan Anadolu’ya silah ve asker kaçırmak hedeflenmiştir. Bir sonraki adım Anadolu’daki İtilaf Devletleri’nin ajanlarını deşifre

etmek ve içlerine kendi ajanlarını girmesini sağlamak olmuştur. Ondan sonraki adımda ise Anadolu'daki işgal güçleri tarafından yayılan menfi propagandanın engellenmesi, bu propagandanın etkisizleştirilmesi için gayret sarf edilmiştir. En son adım işgalci güçlerin ajanlarının ulaşamadıkları yerlere ulaşarak, bu yerlerde verilen Milli Mücadele'nin haklı ve gerekliliği çerçevesinde müspet propaganda yapılmıştır. Burada şu hususu da gözden kaçırmamak gerekir ki, Mütareke ve Milli Mücadele dönemlerinde mücadele verilen işgal güçleri, canlı ve somut bir hedef olarak, ülke toprakları içinde yer almışlardır.

9 Eylül 1922 yılında Kurtuluş Savaşı, işgal güçleri ordularının Anadolu topraklarında çıkarılmasıyla fiilen bitmiştir. Sıcak savaş bitmiş, ancak soğuk savaş bitmemiştir. Sadece mücadele biçimi kabuk değiştirmiştir. Kabuk değiştiren bu mücadelede yer almak için Mustafa Kemal, modern bir istihbarat teşkilatı kurulmasını EHUR'dan istemiştir. Yeni kurulan istihbarat teşkilatının adı "*Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti*" olmuştur. Almanya'dan görevliler getirilerek MEH'in kurulma çalışmalarına 1926 yılında başlanılmıştır. MEH kuruluşundan hemen sonra, ülke içi ve dışı irtibat birimlerini oluşturarak modern anlamda istihbarat yapılanmasına doğru adımlar atmaya başlamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle dünya üzerinde soğuk savaş dönemi başlamıştır. Dünya iki kutuplu hal almıştır. MEH de, çalışma alanını bu stratejik gelişmelere göre genişletmiştir. Çünkü ülke içinde yaşanan çalkantılı olayların birçok kez asıl sebebinin ülke dışında yaşanan olayların uzantıları olduğunu fark etmiştir. MEH, ülke içi istihbarat faaliyetlerini 1926–1965 yılları arasında Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'ndan aldığı görevliler marifetiyle yürütmüştür. Bu durum MEH ve Emniyet Teşkilatı arasında bir kurumsal bağlılık doğurmuştur. Bu bağlılık 1965 yılında çıkan MİT yasasına kadar devam etmiştir.

Emniyet Teşkilatı, 1932 yılında çıkan 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanununun ile bünyesinde ülke güvenliği ile doğrudan meşgul olacak *siyasi polis* birimini oluşturmuştur. 4 Haziran 1937 yılında kabul edilen ETK ile ülke içinde emniyet ve asayişin sağlanmasından İçişleri Bakanı sorumlu tutulmuştur. Bakan'a yüklenen bu sorumluluk doğal olarak iç güvenliğin temel aktörü Emniyet Teşkilatı'nın görevi ile ilgili yeni açılımlar yapması sonucunu doğurmuştur. Bu sonuç çerçevesinde Emniyet

Teşkilatı bir taraftan MEH'e yardımcı olmak, diğer taraftan da İçişleri Bakanı'nın yüklendiği sorumluluğu paylaşmak amacıyla, siyasi olaylar ve suçla mücadelede ön alma stratejileri geliştirmek zorunda kalmıştır.

Bu zorunluluk 4 Haziran 1937 tarihinde "Önemli İşler Müdürlüğü"nin kurulması neticesini doğurmuştur. Önemli İşler Müdürlüğü 1951 yılına kadar, iç istihbarat yapan MEH ve Birinci Şube'ye yardımcı bir birim olarak kalmıştır. MEH Önemli İşler Müdürlüğü'nün kuruluş gerekçelerinden birisi olan "ajan çalıştırma" gerekçesinden, Birinci Şube ise 1937 yılına kadar iş ve işlemlerini yaptıkları haberalma ödeneğinin sarfına ilişkin görevlerin, bu birime devredilmesinden istifade etmiştir.

1951 yılında Önemli İşler Müdürlüğü kuruluş gerekçelerine paralel ülke seviyesinde fiilen istihbarat yapmaya başlamıştır. Aynı yıl Önemli İşler Müdürlüğü personeli ülkenin rejimini tehdit eden, yıkıcı/bölücü faaliyetlerle mücadele kursu almıştır. Bu kursu *Dedektiflik Kursu* adı altında ABD'li istihbarat uzmanları, Ankara'da vermişlerdir. Kurs sonrası Önemli İşler Müdürlüğü, bazı illerde kamufle olarak taşra birimleri oluşturmuştur. Bu tarihten sonra Önemli İşler Müdürlüğü'nün taşra birimleri de fiilen istihbarat hizmetlerine başlamıştır.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile taşra birimleri lağvedilen, Önemli İşler Müdürlüğü, Ekim-Kasım 1960 tarihinden itibaren yeniden taşra birimlerini oluşturarak fiilen istihbarat hizmetlerine başlamıştır.

MEH'in 1965 yılında kendine özgü yasasına kavuşması, ülke dışı istihbaratın daha fazla önem arz eder hale gelmesi, olaylara daha farklı perspektiften yaklaşması, yeni mücadele biçimleri benimsemesi, ülke içinde yaşanan siyasi olayların köklerinin ülke dışına taşması, ülke seviyesinde istihbarat yapan Önemli İşler Müdürlüğü'nün iç sorumluluğunu artırmıştır. Önemli İşler Müdürlüğü, bu sorumluluk çerçevesinde bir taraftan görev alanının sınırlarını kanun ve yönetmeliklerle çizmeye çalışırken, diğer taraftan da yapısal gelişimini sürdürmüştür. 1937 yılında kurumsal hayatına "Önemli İşler Müdürlüğü" olarak başlayan bu birim, 1970 yılında "Önemli İşler Daire Başkanlığı", 1975 yılında "İstihbarat Başkanlığı", 1983 yılında da en son "*İstihbarat Dairesi Başkanlığı*" ismini almıştır. İstihbarat Dairesi Başkanlığı, kendine özgü ilk kanun maddesine ise 1985 yılında PVSK'ya eklenen Ek-7. Madde ile kavuşmuştur.

KAYNAKLAR

1. Arşiv Belgeleri

İstihbarat Dairesi Başkanlığı Arşivi

1- Ds. Nu. 500/4.

2- Ds. Nu. 500/41.

3- Ds. Nu. 700/1.

4- Ds. Nu. 700/2.

2. Kitaplar

ALYOT, Halim, **Türkiye’de Zabıta**, EGM Yayınları, Ankara–2008.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, Nutuk, (Çev. Bircan Lazım), Akvaryum Yayınları, İstanbul–2005.

ATAY, Mehmet, **Stratejik Ulusal Güvenlik İstihbaratı**, Strateji, 96/1, Ankara–1996.

BIYIKOĞLU, Tevfik, **Trakya’da Milli Mücadele**, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara–1987.

BOZDAĞ, İsmet, **Abdülhamid’in Hatıra Defteri**, İstanbul 1975.

ÇİMEN, Ali, **ECHOLON İstihbarat Dünyasının Perde Arkası**, Timaş Yayınları, İstanbul–2002.

ÇUKUROVA, Bülent, **Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları**, Ardıç Yayınları, Ankara–1994.

DEMİREL, Emin, **Teşkilat-ı Mahsusa’dan Günümüze Gizli Servisler**, IQ Yayınları, İstanbul–2005.

ERDOĞAN, Refet; YİĞİT, Mustafa, **Emniyet Teşkilatı Rehberi**, Ege Matbaası, Ankara–1967.

EYMÜR, Mehmet, **Analiz, Bir MİT Mensubunun Anıları**, Milliyet Yayınları, İstanbul–1991.

GÜLER, A. İlhan, **Kolluk Teşkilatında Görev ve Yetki**, İstanbul, 1992.

H.Philip, **Teşkilat-ı Mahsusa** (Çev. DEMİREL T.) Arba Yayınları, İstanbul–1993.

- HİÇYILMAZ, Ergün, **“Bozkurt” Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri**, 2. Baskı, Kamer Yayınları, İstanbul–1997.
- HİÇYILMAZ, Ergün, **Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar**, Altın Kitaplar, 1.Baskı, İstanbul–1994.
- HİÇYILMAZ, Ergün, **Teşilat-ı Mahsusa’dan MİT’e**, Varlık Yayınları, İstanbul–1990.
- HİÇYILMAZ, Ergün, **Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri**, İstanbul- 1996.
- HİMMETOĞLU, Hüsnü, **Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları**, c.1. İstanbul–1975.
- İLTER, Erdal, **Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi (Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti)**, Milli İstihbarat Teşkilatı Yayınları, Ankara–2002.
- İYİAT, Bora, **Bir Vatani Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi)**, Ankara–2006.
- K.K.K. Yayını, **Mehmetçiğin İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma ve Koruyucu Güvenlik Kitabı**, Ankara–1985. KORKMAZ,
- KARABEKİR, Kazım, **İstihbarat (Gizli Harp)**, Kamer Yayınları, İstanbul - 1999
- KARAN, Kaya, **Türk İstihbarat Tarihi Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa’dan MİT’e**, Truva Yayınları, İstanbul–2008.
- KENT, Sherman, **Stratejik İstihbarat** (Çev. B. Yasemin ÖZBEK, Nazlım ŞÜKRÜOĞLU-ARICA), Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi -Yayınları, Ankara–2003.
- KİPER, Özdemir; ÇAKAR, Nihat, **Devlet Güvenliği ve Haber Alma**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara–1992.
- NİZAMÜLMÜLK, **Siyasetname** (Çev. Mehmet Şerif ÇAVDAROĞLU), İstanbul Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ve İdare İlimleri Enstitüsü Yay.-1, B.y.y.
- ÖZDEMİR, Hikmet, **Rejim ve Asker**, İstanbul–1989.
- ÖZKAN, Tuncay, **Bir Gizli Servisin Tarihi, Mili İstihbarat Teşkilatı**, İstanbul–1996.
- PEHLİVANLI, Hamit, **Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı**, Genel Kurmay Yayınları, Ankara–1992.
- PEHLİVANLI, Hamit, **Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri**, Genel Kurmay Yayınları, Ankara–1993.

- RUSCUKLU, Bülent, **Gizli Servis / Yurtdışı Operasyonlar**, Alfa Yayınları, İstanbul–2007.
- SERİM, Nazmi, **Siyasi Polis Hizmeti: İstihbarat**, Ankara–1940. STODDARD,
- ŞAFAK, Ali, **Hukuk ve Emniyet Terimleri Sözlüğü**, Rehber Yayınları, Ankara–1992.
- ŞİMŞEK, Erdal, **Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT**, Kumsaati Yayınları, 1.Baskı, İstanbul–2004.
- T.B.M.M Kütüphanesi, **Zabıt Ceridesi**, Dâhiliye Encümeni Mazbatası, c.18, Ankara–1937.
- T.B.M.M. Kütüphanesi, **Kavanin Mecmuası**, Devre 4, İctima 1, c.11, Ankara–1932.
- TANSU, Semih Nafiz, **İki Devrin Perde Arkası**, Byy, 1969.
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, III. Cilt, İstanbul–1989
- TEKİN, Emrullah, **Gizli Harp İstihbarat**, Kamer Yayınları, İstanbul–1998.
- TEVETOĞLU, Fethi, **Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar**, TTK Yayınları, Ankara–1988.
- TEZSEVER, Serhat, **Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve İstihbarat Olgusu**, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul–1999.
- TILISBIK, Niyazi; Özdemir, AKBAL, **İstihbarat ve Türkiye**, İKİA Yayınları, Konya–2006.
- TONGUR, Hikmet, **Türkiye’de Genel Kolluk Teşkilatının ve Görevlerinin Gelişimi**, EGM Yayınları, Ankara–1946. TUNAYA,
- UÇAK, Hurşit, **11 Eylül Sonrası ABD İç Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları**, Ankara–2002.
- YAKIN, Aziz, **Casusluk ve Casuslukla Mücadele**, Dışişleri Akademisi Yayınları, Sayı.3, Ankara–1963.
- YALÇIN, Murat, **Geçmişten Günümüze İstihbarat Örgütleri**, Nokta Kitap, 1.Baskı, 2007.
- YİĞİT, Mustafa, **Polis ve İstihbarat**, İstanbul–1977.
- YUNUSOĞLU, Kürşat, **Devlet Güvenliği ve İstihbarat**, Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara–1992.

3. Makaleler

AKSU, Osman Sulhi, “**Polisin Tarihçesi**”, Polis Dergisi, No:334. Yıl–1980.

AYDIN, Mesut, “**Milli Mücadele Döneminde İstanbul’da Faaliyette Bulunan Gizli Gruplar**”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 15, Ankara–2002.

Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, “**Tarihçe**”, Ankara–1983,

GÜLEK, Yusuf Ziya, Alparslan BİLGİNER, Hayrunnisa ÇİLİNGİROĞLU, Erdal AKARÇAY) İLTER, Erdal, “**Osmanlılarda İstihbarat**”, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz. 2002, Cilt.8.

KELEŞYILMAZ Vahdet, “**Teşkilat-ı Mahsusa’nın Kuruluşu, Başkanları ve Mustafa Kemal**”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 13, Ankara–2002.

ÖGEL, Şükrü Ali, “**Milli Emniyet Hizmeti Nasıl Kuruldu?**”, Türk Kültürü, Sayı. 128, Haziran–1923.

ÖZDAĞ, Ümit, “**Stratejik İstihbarat**”, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz–2002

PEHLİVANLI, Hamit, “**Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık**,” Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 5, Ankara–1995.

PEHLİVANLI, Hamit, “**Osmanlılarda İstihbaratçılık**”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt13, Ankara–1995.

PEHLİVANLI, Hamit, “**Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetleri’ne**,” Strateji Dergisi, 96/1 Ankara–1996.

YALÇIN, E.Semih, “**Mustafa Kemal Paşa’nın İttihatçılığı**”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara–2002, Cilt 13.

4. Gazeteler

T.C. Resmi Gazete, 14 Temmuz 1934, sayı 2751. T.C. Resmi Gazete, 12 Haziran 1937, sayı 3629. T.C. Resmi Gazete, 22 Temmuz 1965, sayı 12055. T.C. Resmi Gazete, 3 Kasım 1983, sayı 18210.

5. Diğer Kaynaklar

<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerikNo=1045>, 18.05.2007.

<http://www.ataturk.net/mmuc/meclis.html>,19.05.2007.

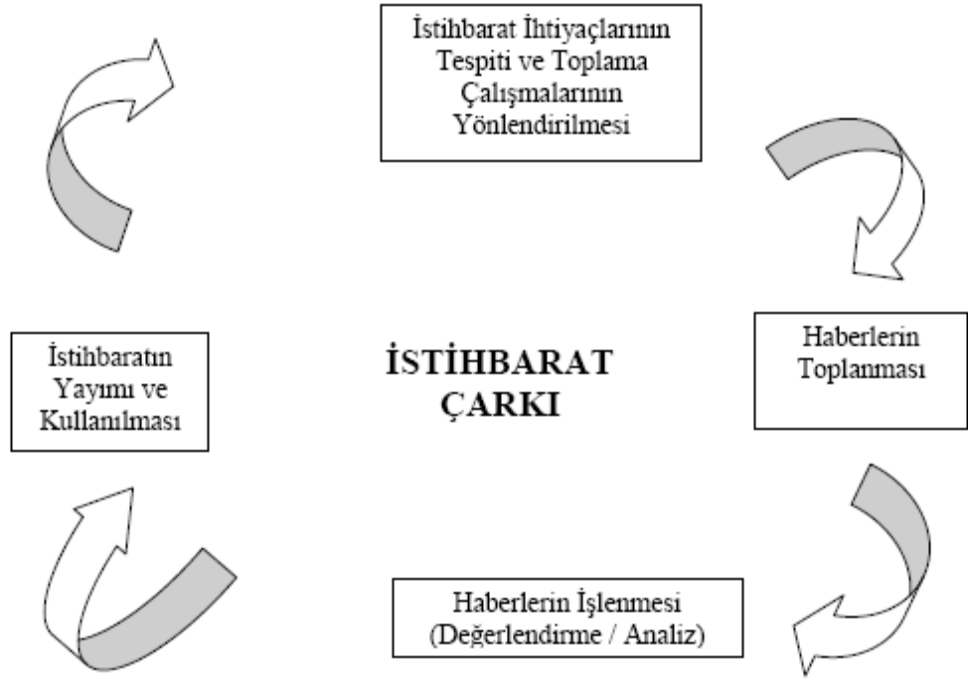
<http://www.egm.gov.tr/birim.dairebsk.asp>, 16.02.2008.

<http://www.egmidb.gov.tr/tarihce.htm>, 01.05.2008.

<http://www.idealhukuk.com/index.asp>, 16.02.2008.

EKLER VE BELGELER

Ek-1

Kaynak : Bora İYİAT, Bir Vatani Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi), Platin Yayınları, Ankara-2006, s.125.

Süleyman Askeri

Teşkilat-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı

Kaynak : Kaya Karan, Türk İstihbarat Tarihi (Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e), Truva Yayınları, İstanbul-2008, s.148.

**MİLLİ MÜCADELE DÖNEMLERİNDEKİ
GİZLİ GRUPLAR**

İmalat-ı Harbiye Grubu
19 Mart – 16 Aralık 1920

Geçit Teşkilatı
Aralık 1922 – Ağustos 1923

Karakol Cemiyeti
(Ekim/Kasım 1918-16 Mart 1920)

Namık Grubu
30 Ocak 1921

Zabitan Grubu
27 Ekim 1920- Ocak/Şubat 1921

Ferhad Grubu
2 Mart 1921(İhtiyat Grubu)

Yavuz Grubu
Şubat-1921 – Eylül 1921

Kerimi Gurubu
2 Mart 1921(İhtiyat Grubu)

Hazma Grubu
23 Eylül – 15 Aralık 1920

Fethiye Deniz Grubu
16 Mart 1921

Mücahit Grubu
15 Aralık 1920 – 23 Şubat 1921

Askeri Polis Teşkilatı (Ayn-Pe)
18 Temmuz 1920 – 21 Mart 1921

Muharip Grubu
23 Şubat – 31 Ağustos 1921

Müsellah Müdafaa-i Milliye Grubu
(M.M/Mim Mim) Ocak 1921-5 Ekim 1923

Felah Grubu
31 Ağustos 1921 – 4 Ekim 1923

Tedkik Heyet-i Amirlikleri
1 Nisan 1921 – 22 Haziran 1922

Muavenet-i Bahriye Grubu
Mart – 15 Aralık 1921

Kaynak : Erdal İLTER, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, MİT Basımevi, Ankara-2002, s.16

Karakol Cemiyeti'nin
Mühürü

Hamza Grubu'nun
Mühürü

Yavuz Grubu'nun
Mühürü

Muhârib Grubu'nun
Mühürü

Felâh Grubu'nun
Mühürü

Felâh Grubu'nun
Mühürü

Felâh Grubu'nun
Mühürü

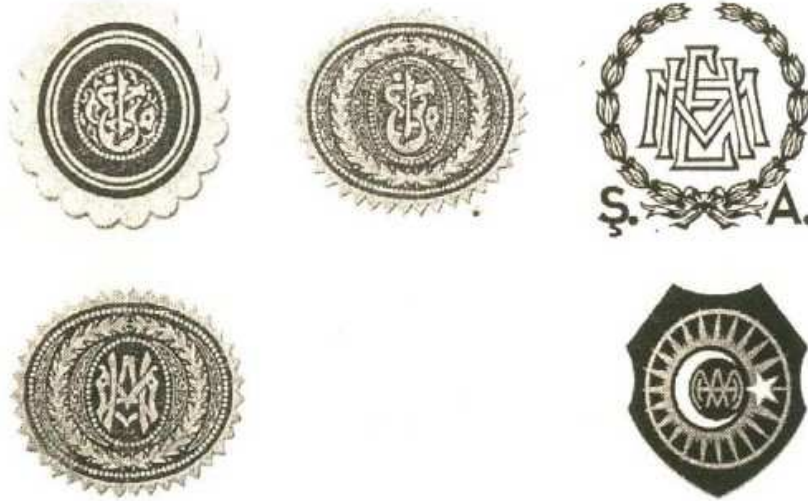
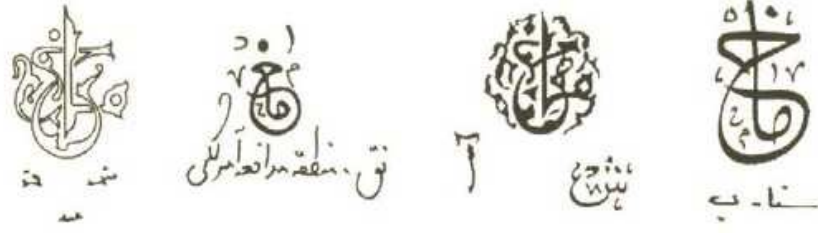

M.M. Grubu'nun
Mühürü

M.M. Grubu'nun
Mühürü

Mütareke ve Millî Mücadele dönemlerinde kurulan
Gizli Gruplar'ın mühürleri.

Millî Emniyet Hizmeti Riyâseti'nin 1927-1931 Yıllarında Kullandığı Rumûzlar.

Kaynak: Erdal İLTER, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, s.137.

Karakol Teşkilatı kurmay heyeti. Oturanlar sağdan itibaren Fahrettin Bey (Kara Vasıf'ın kardeşi), Kara Vasıf, Mesut Bey. Ayaktaktier Naim Cevat, Ali Rıza ve Yenibahçeli Şükrü Oğuz

Kaynak: Bora İYİAT, Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi), Platin Yayınları, Ankara-2006, s.136.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ		
BAŞVEKÂLET		
KALEM-İ MAHSÛS MÜDÜRİYETİ		
Aded		
“KARARNÂME”		
Mahremdir		
İcrâ Vekilleri Hey'eti'nin 19 Kânûn-ı evvel 1926 târihli ictimâ-ında âtîdeki mukarrerât itihâz olunmuştur.		
1. Devletin emniyet ve müdâfaası için mahrem olarak “Millî Emniyet Hizmeti” (M.E.H.) Teşkilâtı'nın vücûda getirilmesine karar verilmiştir.		
2. Bu hidemâtn rücsâ ve me'mûrlarının ta'yîni Riyâset-i Cumhûr'un tasdikine, Başvekil tarafından arz olunacaktır.		
REİS-İ CUMHÛR		
Gazi (Mustafa Kemal) (İmza)		
Başvekil İsmet Paşa (İnönü) (İmza)	Adliye Vekili Mahmut Esat Bey (Bozkurt) (İmza)	Müdâfaa-i Milliye Vekili Recep Bey (Peker) (İmza)
Bahriye Vekili İhsan Bey (Eryavuz) (İmza Yok)	Dâhîhiye Vekili M. Cemil Bey (Uyhadın) (İmza)	Hâriciyye Vekili T. Rüşdî Bey (Aras) (İmza)
Mâliye Vekili M. Abdülhalik Bey (Renda) (İmza)	Maârif Vekili Mustafa Necati Bey (İmza)	Nâfia Vekili Behiç Bey (Erkin) (İmza)
Zirâat Vekili Sabri Bey (Toprak) (İmza)	Ticâret Vekili Mustafa Rahmi Bey (Köken) (İmza)	
Sıhhiyye ve Muâvenet-i İctimâiyye Vekili Refik Bey (Saydam) (İmza)		

Kaynak: Erdal İlter, a.g.e., s.29.

